

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Orální historie – soudobé dějiny

Bc. Magdalena Straková

**Počátky českého soukromého vysokého školství
na případové studii Vysoké školy finanční a
správní**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Přemysl Houđa, Ph.D.

Praha 2023

Odevzdáním této závěrečné práce na téma Počátky českého soukromého vysokého školství na případové studii Vysoké školy finanční a správní potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

Praha, 5. ledna 2024

Děkuji vedoucímu své práce Mgr. Přemyslu Houdovi, Ph.D., za trpělivost a cenné rady, které mě vždy donutily podívat se na práci jiným a snad otevřenějším způsobem. Děkuji svým spolužačkám a už absolventkám Mgr. Elišce Bartůňkové a Mgr. Andree Častorálové nejenom za neocenitelnou pomoc s přepisy, ale i za morální podporu, bez které bych práci nedopsala. A děkuji své blízké přítelkyni Mgr. Martině Linhartové, její „zkus začít, skončit můžeš vždycky“ bylo impulsem se pustit do psaní, ať už výsledek bude jakýkoliv.

ABSTRAKT

Práce Počátky českého soukromého vysokého školství na případové studii Vysoké školy finanční a správní zpracovává období mezi lety 1999 až 2009, kdy díky úpravě zákona o vysokých školách mohly vzniknout první soukromé vysoké školy. Pomocí orální historie mapuje a strukturuje danou oblast na případové studii jedné z prvních soukromých vysokých škol. Historii školy práce rozdělila na tři části: příprava projektu a vznik školy, období růstu a moment, kdy se objevily první problémy s kvalitou a reputací. Přináší současně odpověď na otázku, nakolik existence soukromého vysokého školství změnila sféru terciárního vzdělávání.

The thesis *Beginnings of Czech Private Universities*, based on the case study of the University of Finance and Administration, addresses the period from 1999 until 2009 when an amendment of the Higher Education Act enabled the creation of the first private universities. It maps and structures the field from the perspective of oral history in a case study of one of the first private universities. The thesis divides the school's history into three parts: preparation of the project and creation of the school, the period of growth, and the time of emergence of the first quality and reputation issues. It also answers the question of how much the existence of private universities changed the sector of tertiary education.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vysoká škola finanční a správní, soukromá vysoká škola, soukromá univerzita, terciární vzdělávání, orální historie, případová studie

The University of Finance and Administration, private university, tertiary education, oral history, case study

Obsah

Úvod.....	6
1 Teoreticko-metodologická část	9
1.1 Mikrohistorie jako opodstatnění hlasu jednotlivce	11
1.2 Literatura a prameny.....	12
1.2.1 Literatura	12
1.2.2 Prameny.....	16
1.3 Dosavadní stav výzkumu.....	16
1.4 Výzkum	17
1.4.1 Výzkumný vzorek	18
1.4.2 Terénní výzkum.....	19
1.5 Etické otázky výzkumu	21
1.5.1 Etika versus emika.....	22
1.5.2 Subjektivita výzkumu.....	23
1.5.3 Etika interpretace.....	26
2 Proměny českého vysokého školství.....	30
2.1 Soukromé vysoké školy jako nový element	32
2.1.1 Vstup SVŠ na scénu	34
2.2 Boloňský proces jako nedílná součást vzniku SVŠ.....	39
2.2.1 Kritika Boloňského procesu	41
3 Ten svět pro mě byla ta škola (vznik a první léta Vysoké školy finanční a správní)	44
3.1 Dodržovat pravidla hry (akreditace a studijní programy)	44
3.2 Práce nás bavila (atmosféra na škole)	50
3.3 Klientela flákačů (atmosféra ve společnosti a předsudky vůči SVŠ).....	53
4 Hvězda padá vzhůru (období růstu a stability)	58
4.1 Ten boom byl enormní (zlatá léta)	58

4.2	Zasažení destrukcí vědy (věda a výzkum na VŠFS)	62
4.3	Každá vysoká škola by měla mít tu ambici (projekt univerzita)	64
4.4	Když byli hrdí, že absolvovali VŠFS (parametry úspěchu)	66
4.5	Důvodem není, aby se obohatil majitel (VŠ jako firma).....	68
5	První trhliny (příběh VŠFS ztrácí jednoznačnost)	72
5.1	Byl to šok (kauza očima narátorů).....	74
5.2	Překonali jsme to (dopady kauzy očima narátorů)	77
5.3	Jdeme do období turbulencí (současnost a výhledy VŠFS)	80
	Závěr	84
	Seznam zdrojů.....	87

Úvod

V obecném povědomí je získání vysokoškolského titulu stále ještě spojováno s pojmy, jako je prestiž, úspěch a nadějně životní vyhlídky. Stát se jedním z těch, kdo patří k elitám své společnosti, je tajnou i přiznanou motivací mnoha nastávajících studentů. Vysokoškolské studium těm méně pragmaticky uvažujícím přináší také naději na sdílení novodobého mystéria. Je, nebo by mělo být, zprostředkovatelem vědění, které slovy rakouského filozofa K. P. Liessmanna „*vždy znamená umět zodpovědět otázku, co existuje a proč to existuje.*“¹ Otevírá tedy dveře hned k dvojímu druhu bohatství.

Období socialistické diktatury na tom změnilo jen málo. Spíše, přes souběžnou dehonestaci inteligence², zesílil pocit výlučnosti vysokoškolského studia. Studovat, potažmo dostudovat vysokou školu bylo (zejména v době tzv. normalizace) elitním počinem. Možnost studovat vysokou školu přestala být otázkou schopností, případně sociálního statusu, ale stala se jedním ze způsobů privilegizace. Elitním byl i v přístup ke vzdělání. Na začátku 70. let to bylo pouhých 6 % z příslušné skupiny populace, kterým se podařilo zapsat ke studiu. Na počátku let 80. pak přes 11 %. Toto číslo ale bylo v celém období až do roku 1989 nejvyšší.³ Z toho bylo zřejmé, jak výlučným se stalo studovat na jedné z 23 vysokých škol s 68 fakultami, které si ke studiu mohl adept vybrat.

Relativně dlouho po roce 1989, který jsme si zvykli označovat jako milník v soudobých dějinách Československa, vypadala situace ve vysokém školství stále stejně. Ačkoliv už v roce 1990 vznikly nové legislativní předpisy a novela školského zákona v roce 1990 umožnila vznik soukromých základních a středních škol, vysokoškolský zákon přijatý v témže roce tak revoluční nebyl. Prolomit tabu

¹Konrad Paul LIESSMANN. *Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění*. První vydání. Praha: Academia, 2008. Připusťme ovšem, že citovaná myšlenka je spíš než jistotou filozofa skeptický ironickou vsuvkou v textu, který je k modernímu vzdělávání velmi skeptický.

² Tendence vykreslovat příslušníky inteligence jako ideologicky a politicky nespolehlivé lze dobře vysledovat např. v popkulturním kontextu. Za všechny např. ve své době mimořádně populární seriál 30 případů majora Zemana. V dílech Bílé linky a Modrá světla neodolá svodům kapitalismu televizní redaktor, v díle Pán ze Salzburku se řeší linka emigrace vědců, v Klaunech seriál útočí opět na novináře, ale i literáty, v Lodi do Hamburku či Kleštích je hlavním padouchem lékař. Příklady bychom ale ve filmu i televizní tvorbě našli mnohem více. Tricet případů majora Zemana. Seriál. Česko-Slovenská filmová databáze. [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/71550-tricet-pripadu-majora-zemana/prehled/>.

³ Vysoké školství od roku 1968 do roku 1989. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [cit. 2023-08-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534966/w-3314a5.pdf/4d7ff259-22fe-486a-9544-62cd57e70e83?version=1.0>

poskytování vysokoškolského vzdělání za úplatu se podařilo s poměrně velkými očekáváními až v roce 1998.

A to je také bod, od kterého chce příběh vysokého školství, alespoň z jednoho úhlu pohledu, mapovat tato diplomová práce. Vysokoškolský zákon umožňující vznik soukromých vysokých škol, které tvoří meritum práce, vzbudil tehdy poměrně omezený zájem veřejnosti i médií. Četněji jej komentovali aktéři z ještě státních (podle nového zákona brzy veřejnoprávních) vysokých škol. Ozývaly se hlasy pro i proti vzniku těch soukromých. Bylo možné najít názory skeptické: „*Kritériem výběru se pak ovšem stane spíše schopnost studenta, jeho rodičů, resp. zaměstnavatele nést náklady studia než znalostní, talentové, či morálně-volní předpoklady uchazeče úspěšně studovat.*“⁴, jak se nechal slyšet Ladislav Blažek, tehdejší děkan Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Ale i ty, které očekávaly od nového zákona nový vítr, třeba ústy Stanislava Poloučka, děkana Obchodně-podnikatelské fakulty Slezské univerzity: „*Stejně jako v jiných sektorech české ekonomiky, tak i ve školství chybí více konkurence. Podnikání ve vzdělávání je totiž přes celou řadu zvláštností podnikání jako každé jiné.*“⁵

V roce 1999 skutečně začínají fungovat první soukromé vysoké školy, většinou podle vyjádření v tisku bez velkých akademických ambic⁶. V prosinci 1999 vzniká také Vysoká škola finanční a správní (VŠFS), jeden z budoucích klíčových hráčů na segmentu soukromého edukačního trhu. A tím do příběhu vstupuje poslední významný prvek. Právě na případové studii Vysoké školy finanční a správní se totiž pomocí orální historie pokusím zmapovat počátky soukromého vysokého školství v časovém rozmezí 10 let, tedy mezi lety 1999 (s malou exkurzí před) až do roku 2009 (s nezbytným dodatkem, jak to bylo dál). Práce má ambici pokrýt nejenom vznik a překotný rozvoj segmentu, ale v samotném závěru desetiletí také první velké pády. V roce 2009 akreditovala Vysoká škola finanční a správní doktorský studijní program

⁴ Ladislav BLAŽEK. „Někdy je méně více.“ *Ekonom.cz*, 9. 4. 1998. [online]. [cit. 2023-08-02]. Dostupné z <https://ekonom.cz/c1-983373-nekdy-je-mene-vice>.

⁵ Stanislav POLOUČEK. „I ve školství chybí konkurence.“ *Hospodářské noviny*, 28. 7. 1999. [online]. [cit. 2023-08-02]. Dostupné z <https://archiv.ihned.cz/c1-809036-i-ve-skolstvi-chybi-konkurence>.

⁶ Jak vyplývá např. z článků „Vysokoškolský zákon umožnil vznik prvních soukromých škol.“ *Hospodářské noviny*, 30. 8. 1999. [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z <https://archiv.hn.cz/c1-825975-vysokoskolsky-zakon-umoznil-vznik-prvnich-soukromych-skol>. Nebo „Bakaláři "hotelnictví". *Hospodářské noviny*, 30. 8. 1999. [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z <https://archiv.hn.cz/c1-825978-bakalari-hotelnictvi>.

a stala se univerzitou. V tom samém roce se stala terčem negativního mediálního zájmu spojeného s kauzou tzv. rychlostudentů. Diskuse o kvalitě a dvouletá stagnace na nejvyšším počtu přijímaných studentů předznamenaly složité období, s nímž se VŠFS musela posléze vypořádat (které ovšem už leží za časovou hranicí této práce).

Vyvstávají před námi mnohé otázky, ale minimálně na dvě z nich by bylo vhodné odpovědět již v úvodu. Proč právě toto téma? Jsem přesvědčena, že vznik soukromých subjektů na poli terciárního vzdělávání zcela zásadně přepsal jeho mapu. Postavil před jeho aktéry zásadní otázky, zda vysoké školství je či může být podnikáním jako každé jiné, nastolilo také otázku, jak se vypořádat s požadavky na kvalitu a nezávislost pedagogického a v důsledku ovšem i vědeckého procesu. Vznik soukromého vysokého školství byl v kontextu doby nevyhnutelný. Soukromé vysoké školy se také poměrně dobře etablovaly jako fungující a funkční organismy. Naplnily však představy, které vzbuzovaly?

Jejich vznik před dvaceti lety je na hranici toho, co je zvykem nazývat dějinami, je tedy v pohledu historiků spíše na hraně sociologické studie. Přes to snad dává prostor pro alespoň drobný odstup. Z těchto důvodů je to také látka vhodná pro metodu orální historie. Zachytit subjektivní pocity přímých účastníků událostí a v kontextu devadesátých let, na která v obecném povědomí vzpomínáme jako na dobu bez pravidel, přinést nejenom analytický, ale snad i interpretační pohled na období, kdy se nevratně změnilo prostředí vysokých škol, se mi zdá jako zajímavá výzva.

Tím spíše, že ať je z pohledu aktérů okamžik vzniku soukromých vysokých škol (SVŠ) sebevýznamnější, do tzv. velkých dějin příliš nezasáhl. Mikrohistorie, pro niž je orální historie jednou z klíčových metod, však nakonec umožní poskládat si komplexněji i ony velké dějiny. Zde už má oblast terciárního vzdělávání i jakýkoliv její segment neoddiskutovatelnou roli.

A otázka druhá, proč zpracovávám právě toto téma? V prostředí soukromého vysokého školství se pohybuji od roku 2006, stihla jsem tedy ještě část příběhu zažít „na vlastní kůži“. A protože na Vysoké škole finanční a správní působím i v době psaní tohoto textu, zdá se velmi lákavé využít možností, které se nabízejí, a relativní snadnosti přístupu ke zdrojům informací i k narátorům. Na druhou stranu budu muset citlivě a odpovědně přistoupit k otázce vlastní subjektivity a etického rozměru výzkumu celkově.

1 Teoreticko-metodologická část

Jakou metodu použít, když se chcete věnovat dílčímu segmentu minulosti? A když vyvstává možnost doplnit svědectví archivů výpověďmi pamětníků? Jako dnes už standardní, (snad dokonce samozřejmá) metoda, se nabízí orální historie. Obrátit se na pomoc v rozhodnutí, zda je orální historie tou správnou volbou, se můžeme i k jednomu z otců zakladatelů této metody britskému sociologovi a orálnímu historikovi Paulu Thompsonovi.

Ve svém textu *The Voice of the Past* tento autor přesvědčivě předkládá řadu důvodů, proč je orální historie jako metoda relevantní a proč by ji měl každý, kdo se zabývá segmentem dějin nabízejících ještě možnost výpovědi pamětníků, zvažovat. A co nabízí optikou orální historie výzkum soukromého vysokého školství?

Minimálně je jako segment edukačního trhu svébytnou komunitou. Patří nezpochybnitelně do sektoru terciárního vzdělávání, řídí se stejnými zákonnými normami jako veřejné a státní⁷ vysoké školy, na druhou stranu patří také do sektoru poskytování služeb a řídí se tedy Obchodním zákoníkem a dalšími zákony podle formy zvolené zřizovatelem. Ve všech ohledech se jedná o regulované podnikání, přičemž minimálně v sektoru vysokého školství nepožívá⁸ stejných výhod a privilegií jako již zmiňované veřejné a státní vysoké školy. Thompson ostatně ve svém textu obrací pozornost právě ke komunitám, které mají pocit, že jejich hlas zůstává oslyšen. Tvrdí, že orální historie dává těmto komunitám prostředek, jak získat dostatečnou sebedůvěru a napsat svou vlastní historii.⁹

Z mé dlouholeté osobní zkušenosti je to přesným odrazem toho, jak sektor SVŠ sám sebe vnímá a kde se chce dobrat větší vážnosti. Dokladem toho je i konference

⁷ Laická veřejnost tyto pojmy velmi často zaměňuje. Nicméně státními školami, tedy školami zřizovanými jako organizační složka státu a financovanými nezprostředkovaně ze státního rozpočtu příslušnými ministerstvy jsou pouze Univerzita obrany a Policejní akademie. Ostatní veřejné vysoké školy jsou ve formě právnické osoby také zřizovány zákonem, ale kompetence k nim vztahuje MŠMT.

⁸ Za všechny uveďme dva konkrétní příklady. Reprezentativním orgánem zastupujícím navenek vysoké školy je Česká konference rektorů. Jejimi členy jsou automaticky všechny veřejné a státní vysoké školy, ale ze soukromých jen vybrané a odhlasované celou komorou. SVŠ současně nemají plné hlasovací právo, ale jen kuriální hlasy. Prosadit svoje zájmy tedy můžou pouze s podporou veřejných a státních VŠ. Statut. *Česká konference rektorů*. [online]. [cit. 2023-11-19]. © 2002–2023 Česká konference rektorů. Dostupné z: <https://www.crc.muni.cz/o-ckr/statut>.

⁹ THOMPSON, Paul. *The Voice of the Past*. Oral History. In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 27.

„25 let soukromého vysokého školství“ pořádaná Komorou soukromých vysokých škol České konference rektorů konaná v květnu 2023. Výmluvné jsou už názvy příspěvků zastoupených soukromých vysokých škol. Rektorka Vysoké školy finanční a správní nazvala svůj příspěvek „Stát soukromé vysoké školy potřebuje“ (název zcela jasně odkazuje k očekávané polemice), rektor Škody Auto Vysoké školy Pavel Mertlík zase „Bariéry rozvoje soukromých vysokých škol“ apod.¹⁰ Orální historie podle Thompsona nabízí komunitám, které mají pocit vyloučenosti, možnost promluvit a nechat zaznít svůj hlas. Přináší historii do komunity, ale současně ji obohacenu o nová hlediska předává ven mimo její hranice.¹¹

Tento britský sociolog a orální historik nabízí i další úhly pohledu. Orální historie podle něj dokáže lépe rekonstruovat realitu v její mnohovrstevnatosti a rozmanitosti.¹² Skrz žitou zkušenost lidí profesně spojených se soukromým vysokým školstvím se nabízí (jakkoliv teoretická) možnost nepřehlédnout žádnou z nuancí jeho existence.

A Thompson přichází i s „návodem“ pro případy, že zkoumaná oblast je badatelskou Terra Novou. Orální historie umožňuje novou látku aktivně uchopit a dekonstruovat, aby z ní extrahovala podstatu, kterou ve srozumitelnější a uchopitelnější formě předá společnosti. Orální historik se stává detektivem hledajícím stopy a důkazy, jež vyhledá a zachytí. Sám si vybírá, koho a na co se bude ptát¹³, a dekonstruovanou realitu tak opět stvoří jako svébytně stojící útvar. To je ostatně dobrý návod nejenom pro „novou zemi“. Umožní to badateli najít bez pocitu výčitek svědomí vlastní úhel pohledu v materiálu, který je příliš rozsáhlý na to, aby bylo možné jej srozumitelně zprostředkovat a současně ještě neprošel zkouškou času, jež by (ať oprávněně nebo náhodně) ponechala historii jen fragmenty vydávající se za úplný obraz reality. To byl ostatně jeden z mých hlavních problémů. Kladla jsem si otázky,

¹⁰ 25 let soukromých vysokých škol. [online] [cit. 2023-11-19], Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/25letsvs>

¹¹ THOMPSON, Paul. The Voice of the Past. Oral History. In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 28.

¹² THOMPSON, Paul. The Voice of the Past. Oral History. In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 24.

¹³ THOMPSON, Paul. The Voice of the Past. Oral History. In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 24.

jaké materiály z toho nekonečného moře písemností jsou skutečně relevantní? A jsem oprávněna svoje vlastní stanovisko vydávat za úhel pohledu, jímž zprostředkují budoucím čtenářům realitu soukromého vysokého školství v České republice na počátku 21. století? Thompson svým textem dodává badatelům v podobné situaci potřebou sebedůvěru posunout život do historie.¹⁴

1.1 Mikrohistorie jako opodstatnění hlasu jednotlivce

Když italský historik Carlo Ginzburg, jeden z italských otců zakladatelů tohoto směru, poprvé zaznamenal pojem mikrohistorie, nepřikládal mu dle svých vzpomínek jiný než doslovný význam.¹⁵ Teprve pozdější diskuse a úvahy ho dovedly k bližšímu vymezení, které se přeneslo přes dualistické vnímání mikro a makro pojetí dějin. Počáteční volba ohraničeného a blízkého pohledu, který mikrohistorie přináší, přitom nebyla vzpourou proti politickým, velkým dějinám. Spíše se pokoušela nastavit správnou optiku při pohledu na historické události. Jejich makroskopický popis nutně opomíjí celou řadu konotací, když předstírá, že představuje reálný obraz minulé skutečnosti, což už z principu není možné. V Ginzburgově pojetí mikroskopický pohled přiznává omezený úhel pohledu, který v sobě ovšem implikuje přesah nad popisem limitovanou zkušenost. Konkrétní se potom může stávat podnětem pro obecně platné.¹⁶ I v českém prostředí lze najít zastánce mikrohistorické perspektivy, autoři jako Jaroslav Čechura nebo Josef Grulich odmítli dělení na velké a malé dějiny. Měřítkem historického bádání se stává jednotlivec.¹⁷ Tento posun totiž umožňuje uchopit společenství v termínech jemu vlastních. Nabízí neopakovatelnou možnost rozklíčovat jednotlivé významové systémy společenství.¹⁸

Jako disciplína tedy nabízí mikrohistorie orálně-historickým projektům ideální zázemí. Himl ve svém článku „Nová košťata sociálního ukáznování a mikrohistorie“

¹⁴ THOMPSON, Paul. The Voice of the Past. Oral History. In PERKS, Robert a Alistair THOMPSON eds. The Oral History Reader. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 24.

¹⁵ GINZBURG, Carlo. Microhistory: Two or Three Things That I Know about It. In *Critical Inquiry*. Vol. 20, No. 1. 1993. s. 10

¹⁶ GINZBURG, Carlo. Microhistory: Two or Three Things That I Know about It. In *Critical Inquiry*. Vol. 20, No. 1. 1993. s. 28.

¹⁷ HIML, Pavel. Nová košťata sociálního ukáznování a mikrohistorie. *Listy filologické*. Praha: Filozofický ústav AV ČR. 2000. Vol. 123. No. 1-2. s. 168.

¹⁸ ŠIMŮNKOVÁ, Alena. Ke vztahu historiografie a antropologie: Perspektivy aplikování antropologických přístupů na historický výzkum. *Český lid*. Praha: Etnologický ústav AV ČR. 1995. Vol. 82. N. 2. s. 102.

dodává, že očima jednotlivce „je nahlížena tzv. *historická realita, jeho prostřednictvím je posuzována důležitost, resp. relevance tzv. historických procesů a vývojových tendencí.*“¹⁹

A v tom také tkví hlavní přínos mikrohistorie pro tuto práci. Mikrohistorie totiž umožňuje posun od sledování dějin a jejich popisu k interpretaci a snaze poznat a pochopit dílčí změny, které charakterizují každou společnost²⁰ a v důsledku vytváří její podobu.

1.2 Literatura a prameny

Teoretické zázemí i samotná realizace výzkumu jsou nepochybně spjité nádoby. V obou případech je nutné dobře zvážit využívané zdroje v podobě odborné literatury a primárních pramenů.

1.2.1 Literatura

Z pohledu orální historie jako vědecké metody bude v této práci nesporně zajímavé zaměřit se na otázky subjektivity, etiky a emiky. Musela jsem se totiž už při terénní práci, ale zejména v průběhu analýzy a během interpretace vypořádat s celou řadou problematických míst. Jsem součástí zkoumaného prostředí. V instituci, která se stala rámcem pro výzkum týkající se soukromého vysokého školství, pracuji od roku 2006 (tedy sedm let po jejím založení). Znamená to pochopitelně pohodlný přístup k primárním zdrojům²¹, na druhou stranu citlivé a neustálé ohlížení se přes rameno v podobě vyvažování vlastní subjektivity. Mám na každou z otázek, které při výzkumu zazní, nebo které se vynoří při zpracování podkladů, vlastní a většinou poměrně silný názor. V prostředí se navíc pohybuji s řadou vlastních předsudků, které jsem velmi často odhalovala až při konfrontaci s narátory nebo písemnými prameny.

V teorii mi byly nápomocny skvělé příspěvky, které na toto téma publikovala např. Valerie Yow. V textu „Do I Like Them Too Much?“, Effects of the Oral History

¹⁹ HIML, Pavel. Nová košťata sociálního ukáznování a mikrohistorie. *Listy filologické*. Praha: Filozofický ústav AV ČR. 2000. Vol. 123. No. 1-2. s. 168.

²⁰ GRULICH, Josef. Zkoumání maličností (okolnosti vzniku a významu mikrohistorie). *Český časopis historický*. 2001. Roč. 99, č. 5, s. 520-521.

²¹ Pohodlný přístup ovšem neznamená lehčí práci, jak jsem si poměrně brzy uvědomila. Dostupných materiálů je totiž tolik, že už jen jejich výběr ovlivní výslednou podobu práce. Navíc představa o přehledně a podle důležitosti materiálů vedených archivů vedla při styku s praxí brzy za své. Materiály, která jsem považovala za klíčové, nebyly k nalezení, na druhou stranu detailů bylo tolik, že nebylo možné je uchopit relevantně.

Interview on the Interviewer and Vica-Versa“ se Yow zabývá otázkou subjektivity badatele a tím, jak ovlivňuje jeho výzkum, potažmo kvalitu jeho výstupů. V závěru Valerie Yow přináší sérii otázek, které by si badatel měl klást, aby dokázal lépe pochopit svoje jednání.²² K těm, které nejsou úplně samozřejmé, ale výzkumník by si je dle Yow měl položit, patří třeba ta: Jaký vliv má výzkum přímo na badatele? V případě této práce se ukázalo, že pokud si tuto otázku nepoložím a poctivě nezodpovím, nebudu schopná práci dokončit.²³

V článku „Ethics and interpersonal relationships in oral history research“ Yow akcentuje skutečnost, že orální historici vstupují do cizích životů a určitým způsobem se zmocňují lidských příběhů, jež jsou jim poskytovány v dobré víře, že zkušenost v nich obsažená bude zachována do budoucna. Yow to považuje svým způsobem za závazek.²⁴

Současně to však otevírá další problematický bod, který jsem musela zvážit během svého výzkumu. Totiž to, že kolegové, kteří byli ochotni mi poskytnout rozhovor a které všechny bez výjimky osobně znám, vkládají do mých rukou i důvěru, že nepoužiji informace od nich způsobem, který by jim uškodil. Této otázce se budu věnovat v podkapitole věnované výzkumu a jeho obtížím. Sama jsem navíc stále v pracovním poměru vůči organizaci²⁵, o které píšu, a musím se sama vypořádat s otázkami, nakolik si můžu dovolit být otevřená (aniž bych chtěla předjímat vyznění práce) a nakolik musím svá vyjádření korigovat.

To nakonec vedlo k tomu, že jsem se rozhodla neudělat rozhovor s rektorkou a zakladatelkou univerzity a budu v případě této klíčové osobnosti vycházet z již zveřejněných vyjádření, prezentací a vzpomínek.

Ruth Josselson se ve své stati „On Writing Other People’s Lives“ obrací k tématu, které také považuji za důležité. Nehrají si ti, kdo se zabývají orální historií

²² YOW, Valerie. „Do I Like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vica-Versa. *Oral History Review*. Oxford: Oxford University Press. 1997. Roč. 24 (1), s. 55-80

²³ YOW, Valerie. „Do I Like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vica-Versa. *Oral History Review*. Oxford: Oxford University Press. 1997. Roč. 24 (1), s. 67

²⁴ YOW, Valerie. Ethics and interpersonal relationships in oral history research. *Oral History Review*. Oxford: Oxford University Press. 1995. Roč. 22, s. 51-66

²⁵ Pravděpodobně by mělo být lhostejné, na jaké pozici. Nicméně působím mimo jiné jako tisková mluvčí, tedy veřejná tvář, univerzity a jsem si vědoma, že jakékoliv vyjádření, které není či nebude bezvýhradně pozitivní, může být vnímáno jako neloajální.

(tedy i analýzou a interpretací rozhovorů) na Bohy? Kdo a co jim dává právo vyslovit a co hůř, napsat, svůj názor na cizí život a dát mu tak de facto nesmazatelné stigma? Opět tak vyvstává otázka reflexe narátora a zejména sebereflexe výzkumníka. Josselson klade otázky, na které nejspíš není možné nalézt jednoznačné odpovědi, ale je nutné si je klást.²⁶ Vztaženo k této konkrétní práci, bude nutné se vypořádat s otázkou důsledků pro narátory. Ti samozřejmě vstupují do výzkumu vědomě a sami si určují hranice toho, co a jak chtějí sdělovat. Nad mojí interpretací však nemají žádnou kontrolu a právě má interpretace může být (i vzhledem k mému postavení ve struktuře společnosti) stigmatizující. Mám právo svůj názor, ať je sebevíc podložený vlastními slovy narátora, vyslovit otevřeně bez ohledu na následky pro kolegy?

Z literatury, která se věnuje otázce etiky orálně historického výzkumu a která je významná pro tuto práci, je nutné ještě zmínit článek Katherine Borland, která předkládá čtenářům problematiku interpretačního konfliktu v narativním vyprávění. Otázka, kde končí autorita narátora a v jaké fázi jí přebírá výzkumník, vůbec není banální a snadno řešitelná, jak by se mohlo zdát, což je ostatně meritem textu K. Borland.²⁷

Otázku o rolích jednotlivých aktérů a způsobech, jimiž se badatel zapojuje do výzkumu a jeho témat, pokládá v článku „S kým povedu dialog? Vyjednávání o rolích“ v terénním výzkumu také Andrea Beláňová.²⁸

Odhlédneme-li od teoretických otázek (práce reflektuje otázku mikrohistorie, kde se můžeme odkázat např. na stať Josefa Grulichy „Zkoumání maličností (okolnosti vzniku a významu mikrohistorie)“²⁹ věnuje se práce oblasti terciárního vzdělávání, konkrétně segmentu soukromého vysokého školství.

Kritickým, ale pro ujasnění některých výchozích otázek velmi užitečným zdrojem se stala Liessmannova „Teorie nevzdělanosti“. Dnes už v podstatě klasický

²⁶ JOSSELSO, Ruthellen. On Writing Other People's Lives. In LIEBLICH, Amia a Ruthellen JOSSELSO, eds. *The narrative study of lives*. Thousand Oaks : Sage, 1997. s. 60-71

²⁷ BORLAND, Katharine, That's not what I said'. In GLUCK, Sherna Berger a Daphne PATAI, eds. *Women's words : the feminist practice of oral history*. New York: Routledge. s. 320 – 332, 2011

²⁸ BELÁŇOVÁ, Andrea. S kým povedu dialog? Vyjednávání o rolích v terénním výzkumu. [on-line]. Biograf. Krompach: Časopis *Biograf*. 57, [cit. 2023-11-17] Dostupné z <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=5706>

²⁹ GRULICH, Josef. Zkoumání maličností (okolnosti vzniku a významu mikrohistorie). *Český časopis historický*. 2001. Roč. 99, č. 5, s. 519–547.

text se věnuje masifikaci a industrializaci vzdělávání. Významnou tematikou publikace je Boloňský proces přijatý v roce 1999, práce se proto zaměří i na něj.³⁰

Zajímavé texty lze najít i při soustředěnějším pohledu na střední Evropu nebo přímo Českou republiku. Ze zahraničních zdrojů nabízí originální myšlenky článek Kate Galbraith „Towards quality private higher education in central and eastern Europe“, který vidí soukromé vysoké školy jako potenciálně vhodnější pro rozvoj vzdělanosti v postkomunistickém světě, pokud se ovšem dokáží vypořádat s některými klíčovými otázkami, jako je např. jejich prestiž.³¹ Zcela jiný úhel pohledu předkládá článek Matthewa S. McMullena „Higher Education Finance Reform in the Czech Republic“. Ten se zaměřuje na finanční reformu vysokého školství v ČR, což samozřejmě predikuje i sektor soukromých vysokých škol, a to v historickém kontextu.³²

Z dlouholetých zkušeností předsedkyně a tajemníka Akreditační komise vychází kniha Vladimíry Dvořákové a Jiřího Smrčky „Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu“. V podobně kritickém duchu jako Liessmann ale s celou řadou konkrétních postřehů z českého prostředí není možné tuto publikaci, která mimochodem při svém vydání způsobila v segmentu soukromých vysokých škol značný rozruch³³, minout.³⁴ Pro obsáhnutí vybraného období je významná i publikace Libora Prudkého, Petra Pabiana a Karla Šimy „České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009“, která analyzuje základní vývojové trendy v segmentu a čase. Zajímavý je v publikaci pohled na postavení a vnitřní charakteristiky studentů a akademické pracovníky v tomto období.³⁵

³⁰ LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění*. První vydání. Praha: Academia, 2008

³¹ GALBRAITH, Kate. *Towards quality private higher education in central and eastern Europe*. Higher Education in Europe. Oxfordshire: Taylor & Francis Ltd. 2003. Roč. 28 (4), s. 539-558

³² McMULLEN, Matthew S. *Higher Education Finance Reform in the Czech Republic*. European Education. Oxfordshire: Taylor & Francis Ltd. 2004. Roč. 36 (2), s. 75-93

³³ Moje osobní vzpomínka na četné, velmi často velmi rozhořčené, diskuse nad knihou a jejím obsahem.

³⁴ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. *Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 207 s. 2018

³⁵ PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. 1. vyd. Praha: Grada. 168 s., 2010

1.2.2 Prameny

Primárním zdrojem jsou orálně historické rozhovory. Práce vychází z celkem deseti rozhovorů, přičemž jeden je ze zdroje mimo univerzitu.³⁶ Dalšími prameny byly archivy VŠFS a její interní materiály, např. výroční a kontrolní zprávy, rozhodnutí, vnitřní předpisy, statistiky apod. Zajímavým zdrojem vypovídajícím zejména o kontextu doby je univerzitní časopis Xadonia, který vycházel od roku 2001, časopis Šortky nebo video zpravodajství, webové stránky školy a další propagační materiály.

Podíváme-li se na písemné prameny mimo VŠFS, pak se jedná o dostupné materiály od vnějších autorit jako je MŠMT, Akreditační komise ČR apod. Patří k nim např. Bílá kniha vzdělávání, kontrolní zprávy Akreditační komise ČR apod. Pominout nelze ani legislativní rámec. Podařilo se mi také získat pro kontext práce cenný materiál, a to posudek, který pro AK ČR vypracovala doc. Ing. Bojka Hamerníková, CSc., tehdejší vedoucí katedry veřejných financí VŠE Praha. Tyto materiály nejsou veřejné a v archivech VŠFS by ani být neměly, o to zajímavější pohled nabízejí. Lze také předpokládat, že minimálně zajímavým pramenem budou dobová média.

1.3 Dosavadní stav výzkumu

Z pohledu historie je segment soukromých vysokých škol stále ještě příliš novým, aby se stal tematikou soustředěnějšího výzkumu a publikační činnosti. Vedle literatury zmíněné výše je možné najít např. publikaci Mileny a Josefa Botlíkových vydanou v roce 2015 „Precedence Analysis of the Relations in the Segment of Private Higher Education in the Czech Republic.“ Tato práce se soustředí na podnikatelský rozměr soukromého vysokého školství. Zabývá vlastnickými vztahy a vzájemnými interakcemi a průniky mezi jednotlivými subjekty působícími v segmentu soukromých škol. Ze zahraničních zdrojů vztahených k českému prostředí lze za relevantní považovat článek Natalie Simonové a Dominika Antonowicze „Czech and Polish Higher Education - from Bureaucracy to Market Competition“ z roku 2006, který sleduje vývoj v oblasti terciárního vzdělávání v Polsku a Česku. Soukromé vysoké školy jsou zde akcentovány jako přirozená součást vzdělávacího systému.

Závěrečné práce tuto oblast také do značné míry opomíjejí, případně se problematikou soukromého vysokého školství zabývají spíše povrchně. Jako poměrně

³⁶ Narátorem je kolega autorky, který ovšem v době, již se výzkum týká, nebyl zaměstnancem VŠFS, ale Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, do jehož kompetence spadalo terciární vzdělávání.

zajímavá se jeví např. práce Evy Němečkové (Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova) „Soukromé vysoké školství v České republice z roku 2011“. Obracejí se primárně k otázkám financování a způsobu řízení soukromé vysoké školy, ale pokrývá oblast poctivým způsobem.

Lze nalézt i několik spíše nasmělých pokusů pokrýt historii soukromých vysokých škol přímo z jejich středu. Výsledkem je nejenom již uváděná konference 25 let soukromého vysokého školství, ale i první konference svého druhu na toto téma 10 let soukromého vysokého školství v České republice, která se konala v roce v roce 2009³⁷. Samostatně zatím nebyla historie soukromých vysokých škol uvnitř komunity zpracována.

1.4 Výzkum

Stanovení výzkumných cílů se minimálně v prvním plánu nezdálo jako zásadní obtíž diplomové práce. Byly dány dvěma základními hledisky: samotným fenoménem vzniku soukromých vysokých škol a časovým obdobím, které jej zarámovaly. Zmapování celé problematiky jako hlavního cíle práce tím bylo poměrně jasně dané. Bylo pochopitelně nutné najít hraniční body, které se ale při znalosti prostředí nabízely přirozeně. Je na nich ostatně postavena osnova práce.

Jako náročnější se jevila příprava osnovy polostrukturovaných rozhovorů, které se vztahovaly přímo k tematice práce. Do určité míry se mohla držet hraničních bodů, jako byl vznik, vzestup či případné problémy, s nimiž se soukromé vysoké školy v prvních deseti letech existence potýkaly. Bylo možné najít i věcné otázky týkající se prostředí, které fungování SVŠ ovlivňovalo – tedy otázky směřující na externí autority jako byla Akreditační komise ČR, MŠMT nebo vlivy, jakým bylo např. přijetí Boloňské deklaráce.

Zůstávala ale poměrně citlivá otázka potřebnosti, kvality a předsudků spojených se soukromým vysokým školstvím. Nakolik se práce má vydat i touto cestou a nakolik se jí raději vyhnout? Nakonec jsem se rozhodla zvolit „zlatou střední

³⁷ Pozorný čtenář možná zaznamenal nesoulad v počtech let u obou konferencí. Vychází to z odlišného startovacího pole. Zatímco první konference reflektovala faktický vznik prvních soukromých vysokých škol, konference v roce 2023 se obracela k roku vydání vysokoškolského zákona, který umožnil jejich vznik.

cestu“, když jsem se těmto otázkám nevyhýbala, ale základními kameny práce zůstala spíše faktografická data a jejich vnímání narátory.

Připravené otázky se navíc musely do určité míry u jednotlivých narátorů lišit. Výzkumný vzorek je sice složen ze zaměstnanců univerzity, ti ale působí na různých pozicích s různou mírou vhledu. Otázky se tedy mohly překrývat jen částečně. Strukturovala jsem je do několika základních oblastí:

- Doba před vznikem SVŠ a samotné VŠFS
- Vznik VŠFS
- První léta – studenti, vnitřní prostředí, atmosféra, externí vlivy
- Růst – první otázky na kvalitu
- Zlomové body
- Kauza „rychlostudenti“ – první velká krize
- Manažerské řízení univerzity
- Vyhledky
- Vliv SVŠ na terciární vzdělávání

1.4.1 Výzkumný vzorek

Při sestavování výzkumného vzorku jsem se snažila o různorodost z pohledu postavení narátorů v prostředí Vysoké školy finanční a správní. Zahrnuje administrativu i akademickou sféru. Stejně tak v něm nalezneme doyeny univerzity, řadového pracovníka i zástupce vrcholového vedení. Ve výzkumném vzorku jsou tři ženy, dvě z vyššího managementu. Jeden narátor v době, které se výzkum týká, nebyl zaměstnancem VŠFS, ale působil na MŠMT. Sahrává tak roli externího narátora, který se pohyboval mimo prostředí. Pokoušela jsem se oslovit i některé jiné externí autority, ale bohužel bez jakéhokoliv úspěchu. Není možné říct, zda pro potenciální narátory není téma dostatečně důležité, nebo zda jej naopak považují za příliš citlivé. V době vzniku této práce (rok 2023) se diskutuje o podobě nového vysokoškolského zákona, který bude poměrně podstatným způsobem měnit podmínky fungování soukromého vysokého školství, a vedou se o něm bouřlivé debaty. Je možné, že potenciální narátoři nebyli osloveni ve vhodný čas.

Všichni narátoři mnou byli osloveni napřímo na základě osobní známosti. Řada kolegů a kolegynin ovšem účast na výzkumu odmítla, případně požadovala za poskytnutí rozhovoru absolutní kontrolu nejenom nad svými rozhovory, ale i nad mojí

interpretací. Kde to bylo možné, nabídla jsem nějakou z forem anonymizace, u některých narátorů však nepřicházela do úvahy. Hlavními důvody odmítnutí byla vyjádřená obava z případných důsledků otevřených odpovědí na pokládané otázky ze strany vrcholového vedení univerzity. Posouzení nakolik byly oprávněné, není předmětem práce, nicméně plně jsem je respektovala.

Sama jsem se, jak již bylo uvedeno výše, rozhodla nevést rozhovor se zakladatelkou a rektorkou Vysoké školy finanční a správní Bohuslavou Šenkýřovou, byť moje obavy byly subtilnějšího charakteru než strach z důsledků příliš otevřeně vyjadřovaných názorů. Pracuji v těsné blízkosti rektorky na pozici ředitelky jejího sekretariátu a tiskové mluvčí a nebyla jsem si jistá, nakolik bych dokázala odfiltrovat osobní vazby od potřeb výzkumu. Potřeba autocenzury se tak mohla stát hlavní překážkou a ztížit už tak nelehkou pozici insidera, se kterou se budu muset vypořádat.

Celkem jsem vedla 11 rozhovorů se sedmi narátory:

Prof. Vladimír Čechák, emeritní rektor univerzity

Doc. Radim Valenčík, bývalý člen vedení univerzity, dnes řadový akademický pracovník

Doc. Ondřej Roubal, prorektor pro výzkum a vývoj

JUDr. Miroslav Šimůnek, prorektor pro legislativu a studijní programy

Doc. Naděžda Petřů, proděkanka Fakulty ekonomických studií

Z. K., vedoucí týmu v administrativě

Ing. Zuzana Balžanková, kvestorka

1.4.2 Terénní výzkum

Vzhledem k dlouholetému působení na VŠFS (a dá se oprávněně předpokládat, že částečně i díky svému postavení)³⁸, jsem nepotřebovala nikoho, kdo by sehrál roli tzv. gatekeepera. Se všemi narátory se osobně znám, s jednou výjimkou si se všemi tykám. Navázání atmosféry vzájemné důvěry a otevřenosti tedy nebylo, pokud už narátor s rozhovorem souhlasil, tak složité.

³⁸ Míněno spíše v neformálním slova smyslu.

Jako kruciální problém se ovšem ukázala ochota kolegů vůbec se stát narátorem. Důvody byly nastíněny výše, nicméně na jednoho získaného narátora jsem se musela vypořádat s minimálně jedním, většinou ale dvěma odmítnutími. Výzkumný vzorek byl také omezen časovým obdobím. Vybraný narátor musel na VŠFS nebo alespoň v její blízkosti, byť z jiného úhlu pohledu, strávit rozhodnou část vybraného časového úseku, tedy lety 1999 až 2009. Pokusila jsem se oslovit i některé bývalé zaměstnance, na tomto poli jsem se však nesečkala s úspěchem. Ve většině případů byla důvodem odmítnutí neochota vracet se do minulosti³⁹, v jednom případě pocit trvající křivdy po odchodu.

Všechny nahrávané rozhovory jsem vedla na společném pracovišti narátorů a mém. S jednou výjimkou⁴⁰ se všechny konaly ve velké zasedací místnosti školy, která je pro podobné účely vhodná, nebo v kanceláři narátora/narátorky. S většinou narátorů jsem vedla dva rozhovory, biografický a polostrukturovaný, zaměřený již více na VŠFS a problematiku soukromých vysokých škol. Ve třech případech došlo jen na první rozhovor. Narátoři primárně projevíli ochotu k rozhovoru, ale již si nenašli čas na jeho realizaci.

První rozhovor byl veden jako volný biografický rozhovor. Ve druhém došlo na otázky tematicky směřované k soukromému vysokému školství a VŠFS. Rozhovory trvaly většinou mezi jednou a dvěma hodinami.

Při rozhovorech, až na řídká vyrušení, nedocházelo k žádným nepředvídatelným překážkám. S jedinou výjimkou, tento konkrétní rozhovor byl v počátku dvakrát přerušen (jednou dokonce na tři čtvrtě hodiny) neodkladnými pracovními povinnostmi narátorky. Rozhovor byl nakonec úspěšně dokončen, nicméně nelze předjímat, jak by vypadal bez takto zásadních mezer. Jako složitý se jevil také rozhovor s jedním z doyenů, který se se mnou chtěl (a skutečně podělil) o řadu podrobností a zajímavých postřehů (leckdy ovšem zcela mimo záběr práce), ale trval na častém vypínání nahrávání. Ne vždy se mi podařilo vypnout nahrávací zařízení a zejména následný přepis se ukázal jako opravdu složitý úkol.

³⁹ Možná, že přesnějším termínem, než neochota by byl nezám a případný nedostatek času.

⁴⁰ V tomto případě narátor/narátorka projevil/a zájem o rozhovor v mém prostředí, tedy přímo na rektorátu univerzity.

V jednom z rozhovorů jsem si všimla, že si je narátorka velmi silně vědoma účelu, pro který rozhovor vzniká, i toho, jak bude dále využit. Jedním ze znaků je skutečnost, že používá množné číslo (např. „*to si neumíte představit*“⁴¹). Narátorka v tu chvíli již nemluví ke mně jako k tazatelce a mimochodem blízké osobní přítelkyni, ani v jednom z případů by pro používání množného čísla nebyl důvod, ale k předpokládanému publiku. Její vyjádření potom vykazují jasné znaky autocenzury v mnohem sofistikovanější podobě než časté vypínání nahrávacího přístroje během rozhovoru, který jsem zmiňovala v předchozím odstavci. Při interpretaci bude dobré mít tento fakt na zřeteli.

Největším problémem byla velká časová mezera mezi první a druhou várkou rozhovorů, která nebyla způsobena narátory či jejich neochotou k rozhovorům, ale spíše obdobím covidu a mou následnou ztrátou motivace k dalšímu výzkumu. Je poměrně složité nalézt v odborném textu hranici zbytečného detailu a informace nezbytné k další interpretaci budoucími čtenáři, nicméně prošla jsem závažnou krizí motivace. Po kritickém zpochybnění výběru tématu jsem musela sama sobě odpovědět na základní etické otázky spojené s vlastním zapojením do zkoumaného prostředí a nalézt potřebný odstup, který by mi umožnil pokračovat dál. Po opětovném nalezení důvodů, proč výzkum dokončit, nebylo úplně snadné ve výzkumu i zpracování tematiky pokračovat, ale snad zažitá a stále ještě přítomná pochybnosti umožní poctivou reflexi zkoumaného tématu.

A závěrečná poznámka k terénnímu výzkumu se vztahuje k následnému zpracování rozhovorů. V používaných citacích jsem sáhla k drobným gramatickým a stylistickým úpravám, tak aby odpovídaly kontextu rozhovoru a současně zůstal zachován jejich smysl.

1.5 Etické otázky výzkumu

Každý výzkum přináší jiné teoretické výzvy. Vedle pevného ukotvení této konkrétní práce v orální historii a tím potažmo v samostatné historické disciplíně mikrohistorii (které se text bude věnovat později) bylo nutné definovat další teoretické základy, z nichž bude vycházet. Vzhledem k akcentované otázce mého insiderství se nabízí

⁴¹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

prozkoumat otázku úhlu pohledu ve výzkumu. Nakolik je pohled badatelky etickým (etic)⁴² a kde se přelévá do pojmu vymezeného jako emický (emic)?

1.5.1 Etika versus emika

Pojmy etika a emika stojící vůči sobě v roli opozit přinesl do povědomí vědecké obce americký lingvista a antropolog Kenneth Pike.⁴³ Jejich rozpracování a všeobecné přijetí (zejména pojmu emický) potom v antropologii, etnografii nebo sociologii prosadil jiný americký antropolog Marvin Harris. Díky němu se ustálil pojem emický jako popisující úhel pohledu při výzkumu (a jeho následný popis) vycházející zevnitř zkoumané skupiny. Používá vlastní optiku skupiny, pomocí jejích zákonitostí a vycházející z jejích vlastních kategorií. Etický pohled je potom pohled objektivizovaný, pohled zvenčí. Význam výzkumu v tomto případě nedává zkoumaná skupina, ale badatel, který je tvůrcem interpretace zkoumané reality. Z pohledu orálně historického výzkumu lze zjednodušeně říci, že emický pohled přináší narátor a etický tazatel. Tato práce pak řeší, nakolik může být problémem promíchání obou pohledů. A zde je nutné (a možné) jasné odlišení?

Již zmiňovaný Marvin Harris se domnívá, že není možné najít jasnou hranici. V orálně-historickém výzkumu narátor přináší informace vždy filtrované vlastním pojetím významu pro celou skupinu, tazatel by se naproti tomu měl zaměřit i na ty prvky, které jsou pro narátora nevýznamné. Podle je Harrise je však vždy nutné dosáhnout metodologického kompromisu, což je ostatně nevyhnutelný stav, zkoumali badatel realitu.⁴⁴

Než však bude učiněn závěr umožňující obhájit mé postavení na tenké hranici mezi emickým a etickým, je nutné zastavit se ještě u jednoho aspektu. Aby bylo možné tuto hranici oddělit, je nutné vyřešit otázku, zda je emický pohled na popisovanou skutečnost replikovatelný napříč různými společenstvími.

⁴² Přestože text jinde nepracuje s překládáním pojmů do angličtiny, zde jsem usoudila, že je to nezbytné. Český jazyk totiž neodlišuje různé významy pojmu etika. Přesto však není etika jako etika. Ve významu anglického etic se jedná o lingvistický pojem využitý v antropologii pro jeden ze dvou rozdílných přístupů k výzkumu. Jeho opakem je emic, česky emický. Anglický pojem ethic pak označuje to, co čtenář textu v češtině běžně vnímá pod pojmem etika – filozofickou disciplínu zkoumající morální dimenzi lidského jednání.

⁴³ Vychází to z jeho definice pojmů fonemický a fonetický, tento rozdíl byl později přenesen do oblasti antropologického výzkumu. HARRIS, Marvin, History and Significance of the Emic/Etic Distinction. Annual Review of Anthropology, Vol. 5, 1976, s. 332.

⁴⁴ HARRIS, Marvin, History and Significance of the Emic/Etic Distinction. Annual Review of Anthropology, Vol. 5, 1976, s. 341.

Harris nastiňuje, že teoreticky je samozřejmě možné vymezit např. společnosti optikou emického popisu natolik detailním způsobem, aby bylo znemožněno srovnání, nicméně se stejným problémem se potýká i objektivizovaný etický popis. V jakékoliv oblasti výzkumu lze rovnocenně tvrdit, že „vše je jiné“ stejně jako, že „vše je stejné“. Podobný přístup však znemožní empirické ověření výzkumu. Řešením je samozřejmě vybrat jen některé prvky, připustit si nutnou subjektivizaci výzkumu. Jen tak je možné výzkum dokončit a, s ohledem na výše řešené, najít prostor pro komparaci ve výsostně emických popisech.⁴⁵

Závěrem je možné konstatovat, že ačkoliv jsou pojmy emický a etický často dávány do konfliktu, jenom jejich komplementarita umožní najít co nejúplnější a nejbohatší pohled na zkoumanou problematiku. Emický přístup přináší významné detaily, ale znemožňuje srovnání, a tím výzkum uzavírá v nepředatelné podobě v rámci zkoumaného společenství. Za přispění etického přístupu nachází způsob, jak obohatit celé společenství bez ohledu na konkrétní aspekty. Otázku, která zatěžuje tuto práci, tak Harris řeší způsobem umožňujícím mi obhájit svou roli ve výzkumu a práci současně teoreticky ukotvit.

1.5.2 Subjektivita výzkumu

Použili-li bychom v rámci této práce zjednodušení, které dovolí konstatovat, že emické rovná se subjektivní, je v předcházející podkapitole úspěšně vyřešeno největší teoretické schizma této práce. Pojem subjektivit je však mnohem komplikovanější. Je dokonce něčím jako úhelným kamenem orální historie. Vyřešit roli badatele v orálně-historickém výzkumu se na teoretické bázi pokoušelo mnohou autorů. Nakolik úspěšně a nakolik bude možné vztáhnout jejich závěry k této práci, by měla zodpovědět tato podkapitola.

Subjektivita, tedy vliv badatele na výzkum (či vliv výzkumu na badatele), nebyla v počátcích orální historie vůbec uvažována. Změnilo se to až vydáním knihy *Envelopes of Sound* v roce 1975, kde poprvé zazněla teze, že subjektivita badatele, jeho emocionální zainteresovanost by mohla být jednou z největších výhod historiků, protože jen to jim umožňuje skutečně historii rozumět.⁴⁶ Uvědomění si, že každý

⁴⁵ HARRIS, Marvin, History and Significance of the Emic/Etic Distinction. Annual Review of Anthropology, Vol. 5, 1976, s. 341.

⁴⁶ GRELE, Ronald J. Envelopes of Sound. Precedent Pub. 1985. 283 s.

historik de facto manipuluje prameny už jen tím, kým je, co se rozhodne při výzkumu akcentovat, či co při výzkumu opomene, jak je nadán schopností komunikace a empatie, bylo průlomové. Toto zjištění sebou neslo potřebu zpřesnit vztah mezi tazatelem a narátorem.

Tlak na objektivitu přestal být svatým grálem historické vědy a historici si dokázali jako vědecké společenství poprvé uvědomit, že znamená také odosobnění přinášených témat. Vývoj ve společenských vědách ostatně šel podobným směrem. V sociologii se otevírá možnost zaujmout postoj k vlastní subjektivitě, kriticky jsou zkoumány nejen odpovědi, ale i kladené otázky, na významu nabývají emoce.

Historická biografie nabídla otázky, které si badatel musí položit, aby odhalil, jak jeho postoje, chování, osobnost nebo očekávání ovlivňují výsledek výzkumu. Genderová studia otevřela tematiku moci ve společnosti. Vědeckou objektivitu označila jako prostředek, jak udržet badatele v nadřazené pozici. Orální historie všechny tyto poznatky využila.⁴⁷

Na badatelskou subjektivitu a zejména potřebu její reflexe upozorňuje i Alessandro Portelli. Orální zdroje jsou podle něj ze své podstaty neobjektivní. Vznikají s konkrétním badatelským záměrem, na základě položených otázek a jako výsledek vzájemného vztahu mezi tazatelem a narátorem. Ostatně vzniklý rozhovor je nakonec vždy výsledkem obou hlasů.⁴⁸

Na tomto místě je nutné citlivě pracovat s etikou výzkumu. Přes subjektivitu badatele není možné, aby byl výzkum přizpůsobován jeho potřebám. A právě proto Portelli upozorňuje na skutečnost, že při publikování nesmí být hlas tazatele vynechán. Jeho nepřítomnost by zkreslila celý výzkum. Vyprávění se zdá být neměně ukotvené v čase a prostoru, aniž by bralo v potaz vymezení osobností tazatele.⁴⁹ Zásadním předpokladem dobrého výzkumu je tedy reflexivita, schopnost badatele dívat se sám sobě přes rameno.

⁴⁷ YOW, Valerie. „Do I Like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vice-Versa. *Oral History Review*. Oxford: Oxford University Press. 1997. Roč. 24 (1), s. 57-69.

⁴⁸ PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 70-71.

⁴⁹ PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 71.

Jak otázku reflexivity včlenit do výzkumu řeší ve svém článku „Do I Like Them Too Much?“ orální historička Valerie Yow. Za nutný předpoklad kvalitního výzkumu považuje nejenom stálé zpochybňování své práce, ale i snahu publikovat ji v širokém kontextu, který zahrne i autory a jejich postoje.⁵⁰ Pro výzkum, který je předmětem této práce je podobný přístup jedinou možnou cestou.

Je ale dobré uvědomit si, že přítomnost tazatele je nejenom metodologickou obtíží celé práce, že nabízí výzkumu i nezanedbatelné přínosy. Poučený tazatel není jen někým, kdo nahrává vzpomínky narátora vedené v ideálním případě snahou poskytnout co nejvýstižnější informaci. Jeho role výzkum strukturuje. Podněty, které do rozhovoru vnáší, narátora ovlivňují a mohou mu usnadnit podat vypovídající svědectví. V každém případě tazatel ovlivňuje podobu a obsah výpovědi narátora.⁵¹

Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že v centru práce nestojí badatel, ale samotné téma výzkumu. Je vhodné otevřeně si přiznat všechny aspekty ovlivňující výzkum i následnou interpretaci, ale současně najít míru vlastní sebe prezentace. Okolnosti jako je věk, pohlaví, či sociální zázemí badatele je nutné brát potaz při vlastní interpretaci, ale není nutné jimi zahlcovat čtenáře. Míra detailu zde není jen mírou vkusu, ale i funkčnosti celého textu.

Na subjektivitu je možné se v orální historii podívat ještě dalším způsobem. Rozhovor vždy vzniká s vědomím existence potenciálního publika. Jak tazatel, tak narátor totiž formulují příběh (a tedy i svoje vnímání a prezentaci světa) s ohledem na komunitu, s níž se identifikují, a na ideologii, jíž sdílejí. Uvědomění si této skutečnosti může případnou nevýhodu proměnit v příležitost, zejména když se badateli podaří najít spojující linky mezi sebou a narátorem. Tato práce přináší příležitost sdíleného vidění světa a umožňuje tedy najít příležitost ke kvalitnějšímu výzkumu. Rozdílné postoje ovšem mohou být i rizikem, je proto třeba si tuto skutečnost stále připomínat.⁵²

⁵⁰ YOW, Valerie. „Do I Like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vica-Versa. Oral History Review. Oxford: Oxford University Press. 1997. Roč. 24 (1), s.

⁵¹ HOFFMAN, Alice. Reliability and validity in oral history. DUNAWAY, David King; Baum, Willa Klug (eds.). Oral History. An Interdisciplinary Anthology. Lanham: Altamira Press, 1996, s. 92.

⁵² YOW, Valerie. „Do I Like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vica-Versa. Oral History Review. Oxford: Oxford University Press. 1997. Roč. 24 (1), s.

Konečně vrátíme-li se k Portelliho textu „What makes oral history different“, otevřeme otázku subjektivity a pravdivosti orálních pramenů. Ty podle něj již principiálně říkají méně fakt o událostech, protože akcentují jejich význam v životě narátora. Portelli ale dodává, že tato skutečnost v žádném případě nesnižuje možnou fakticitu orálních zdrojů. Z tohoto pohledu je dle něj problematické pouze ověření zdrojů. Unikátním (v míře přítomnosti) a nenahraditelným rysem orálních zdrojů je pak subjektivita narátora.

Ústní zdroje nám totiž neříkají jen to, co lidé dělali, ale co chtěli dělat, co věřili, že dělají, a co si teď myslí, že dělali. Subjektivita je podle tohoto autora stejně důležitou součástí historie, jako jsou tvrdá fakta. Silným okamžikem je pak uvědomění si, že pro orální historii neexistují nepravdivé orální zdroje. I fakticky nepřesné nebo dokonce lživé vyprávění je z psychologického hlediska pravdivé (rozuměj autentické) a proto stejně důležité, jako to fakticky spolehlivé.⁵³

1.5.3 Etika interpretace

Výzkumem v terénu, v případě orálně-historické práce sběrem a přepisem rozhovorů, práce badatele nekončí. Stojí před ním složitá otázka analýzy (tedy, jak na ní) a zejména královská disciplína kvalitativního výzkumu – interpretace. A zatímco u analýzy je otázka etiky do jisté míry irelevantní (pokud pomineme obecné zásady jakékoliv vědecké práce, tedy přistupovat k materiálům zodpovědně, poctivě a zejména sám za sebe), interpretace zdaleka tak snadno uchopitelná není.

Již zmiňovaná Valerie Yow významně rozšiřuje (pravda na příkladu rodinných historií) autorizaci narátora nejenom na samotný rozhovor, ale i na interpretaci. Parafrázováno, na prvním místě jsou rodinné vztahy, až potom výzkum.⁵⁴ Nakolik je možné, nebo potřebné (a zde je citelný posun v případném vyznění odpovědi) řídit se jejím doporučením v případě výzkumu ve „vlastní“ skupině – mezi dlouholetými kolegy, s vazbami komplikovanými nejenom emočním nábojem, ale i otázkami ambicí

⁵³ PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. The Oral History Reader. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 63-74.

⁵⁴ YOW, Valerie Raleigh (ed.). Recording Oral History. A guide for the Humanities and Social Sciences. Lanham: Altamira Press, 2005. s.253-281.

či vlastních kariérních cílů? S Valerií Yow lze nepochybně souhlasit v tom, že je k rozhovoru potřebné přistupovat citlivě a s taktem.⁵⁵

Nicméně její imperativ nás posouvá na tenkou hranici sdílené autority. Bude-li badatel se svými narátory sdílet i svoji interpretaci, ve smyslu možnosti ji měnit a posunovat, může se stát, že nenapíše žádnou práci. V tomto konkrétním textu stála přesně tato otázka za nelehkým rozhodnutím vzdát se jednoho z klíčových narátorů. A jak bylo zmiňováno výše, stálo to i za zúženým výběrem narátorů. Nakonec jsem natáčela rozhovory pouze s těmi narátory, kteří si dopředu nevymínili autorizaci celého textu.

Podle mého názoru neobstojí ani Yow zmiňovaná nutnost shromáždit sekundární, veřejně dostupné zdroje, které dají výzkumu věcný základ.⁵⁶ To je pochopitelně nezbytností, umožnit ale narátorům kontrolu nad interpretací by znamenalo vytvořit v lepším případě úhledné PR, v tom horším veřejnou manifestaci loajality kolegů/narátorů. Přesto není možné se v případě etické interpretace spokojit s takovým závěrem. Existují i další úhly pohledu?

V úvodu zmiňovaná Ruth Josselson se ve své stati obrací k tématu, které také považuji za významné. Kde berou výzkumníci oprávnění hledat na základě vlastní subjektivity významy v poskytovaných rozhovorech? Kdo je stanovil soudci vážícími cizí životy?⁵⁷ A do jaké míry je nezbytné si procházet tryznou sebezpochybnování, když se badatel rozhodne ve svém výzkumu jít cestou orálně-historického výzkumu?⁵⁸

Josselson sama sobě klade otázku, jaký je to pocit, být předmětem, o němž se píše? Vzhledem k tomu, že jazyk nikdy nedokáže vyjádřit celou narátorovu osobnost, stává se i každý pokus popsat lidský život v jeho šíři vlastně křivdou. Jaký tedy má napsaný text na narátora vliv? Podle autorky bylo pro narátory mnohem složitější

⁵⁵ YOW, Valerie Raleigh (ed.). *Recording Oral History. A guide for the Humanities and Social Sciences*. Lanham: Altamira Press, 2005. s.253-281.

⁵⁶ YOW, Valerie Raleigh (ed.). *Recording Oral History. A guide for the Humanities and Social Sciences*. Lanham: Altamira Press, 2005. s.253-281.

⁵⁷ JOSSELSOON, Ruthellen. „On Writing Other People’s Lives.“ In: JOSSELSOON Ruthellen (ed.). *Ethics and Process Volume 4 of The Narrative Study of Lives*. SAGE Publications, 1996. s. 60-71.

⁵⁸ Všichni narátoři byli ujištěni, že jim v případě zájmu budou zaslána jejich použitá vyjádření, současně jsem je ale, že otázka interpretace je v mých rukou. Situace byla nepochybně lehčí i proto, že s výjimkou dvou narátorek byly rozhovory vedeny s akademickými pracovníky, kteří sami mají s kvalitativním výzkumem vlastní zkušenost.

mluvit o pocitech a zážitcích z recepce toho, co o nich bylo napsáno než z původního vyprávění.⁵⁹

Domnívám se, poté co jsem se sama stala narátorkou v jiném projektu, že za pocitem diskomfortu se u části narátorů může skrývat ztráta aktivní role v příběhu. Ze situace, kdy sami formovali a formulovali obraz o sobě samých (byť leckdy jistě neuvědoměle), se náhle musí pasivně vypořádat s názorem někoho, koho považují za autoritu už proto, že byli ochotni mu svěřit vzpomínky na svůj život.

R. Josselson to do určité míry potvrzuje. Při studiu cizích životních příběhů se podle ní badatel musí vypořádat s případnými narcistními představami narátorů o sobě samých. Může to dokonce vyvolat tzv. „zrcadlení“, tedy určitý přenos, během něhož se tazatel pro narátora stává nositelem jeho sebeobrazu. Konfrontace s textem, který obsahuje tazatelův náhled na narátorův život, může vyvolat změny tohoto sebeobrazu.⁶⁰

Spolu s Josselson se také domnívám, že celou situaci komplikuje už to, že samotným výběrem narátora pro vyprávění mu tazatel dává určitou důležitost, kterou vzápětí popírá tím, že mu nedává roli v interpretaci jeho života. Velmi pravděpodobně totiž to, čemu věnuje pozornost narátor, nebude totožné s tím, čemu v textu bude přikládat důležitost tazatel. Ve chvíli, kdy narátoři čtou představu tazatele o sobě samých, jsou dáni na napospas svému sebeobrazu a posunům, které tazatelé vyvolaly umocněným zjištěním, že nad interpretací svého příběhu neměli kontrolu.

Na druhou stranu je nutné zachovat zdravý odstup. Narátor je dárcem svého příběhu. V slově dar je obsažena nejenom vděčnost za velkorysost toho, kdo daruje, ale vyjadřuje současně fakt ztráty kontroly nad darem. Bylo by neetické nedat narátorovi absolutní moc nad svým příběhem ve smyslu jeho vyprávění, užitých slov a odhalených vnitřních motivů. Bylo by vědecky pošetilé, nechat ho vlastní příběh i interpretovat. Navíc nejspíš není potřeba, minimálně v podobě badatelského projektu podobného typu, jaký řeší tato práce, ani vliv tazatele na narátorův život přeceňovat.

⁵⁹ JOSSELSO, Ruthellen. 1996. „On Writing Other People’s Lives.“ In: JOSSELSO Ruthellen (ed.). Ethics and Process Volume 4 of The Narrative Study of Lives. SAGE Publications, 1996. s. 60-71.

⁶⁰ JOSSELSO, Ruthellen. 1996. „On Writing Other People’s Lives.“ In: JOSSELSO Ruthellen (ed.). Ethics and Process Volume 4 of The Narrative Study of Lives. SAGE Publications, 1996. s. 60-71.

S úspěchem zde lze aplikovat ono známé „Nečič druhému, co nechceš, aby bylo činěno Tobě.“

2 Proměny českého vysokého školství

Pro vysoké školství znamenal rok 1989 zásadní změnu. Ostatně studenti byli významnými aktéry listopadové revoluce. Velmi záhy společně s částí vyučujících začali na jednotlivých univerzitách zakládat senáty jako protiváhu dosavadním mocenským strukturám univerzit.⁶¹ Vzhledem k tomu, že se tyto aktivity protínaly se zájmy nově se rodícího establishmentu, byly již několik týdnů po Sametové revoluci také institucionálně podpořeny.⁶² Do řízení vysokých škol byl vznikem senátů zaveden demokratizační zastupitelský prvek a byla připravena půda pro potřebné změny.

Vysoké školy získaly zákonem z roku 1990 právní subjektivitu a tím také velkou míru nezávislosti na státu, který si ponechal „pouze“ roli regulátora a kontrolora. Osamostatnilo se i jejich financování, což opětovně posílilo pozice a vliv vedení vysokých škol. Zákon také stanovil orgány vysokoškolské samosprávy, a to včetně způsobu jejich ustanovení.⁶³ Došlo k podstatným změnám v přístupu k hodnocení funkce a společenského kontextu v postavení vysokoškolského vzdělání i úlohy vysokých škol.

Rámec pro nutné změny vytvořilo, jak již bylo řečeno, přijetí nového vysokoškolského zákona v roce 1990, který ovšem byl do mnohokrát novelizován. Zákon byl do jisté míry poznamenán faktem, že se v nových společenských podmínkách teprve hledala koncepce vzdělávání. V letech 1990 a 1991 tak např. existovaly dva základní typy VŠ studia označované jako denní a dálkové. Standardní délka studia byla pět let a vysokoškolský zákon znal jediný typ vysokých škol podle zřizovatele, a to státní vysoké školy. Poprvé se v něm objevuje pojem akreditační komise (pozdější hlavní regulátor vysokých škol), ovšem zatím jenom jako poradní orgán ministerstva.⁶⁴ Zřídit novou vysokou školu bylo podle této právní úpravy možné

⁶¹ PABIAN, Petr, Karla TVRDÁ a Lucie HÜNDLOVÁ. Jsou studující všemocní nebo bezmocní? Vládnutí v českém vysokém školství mezi studentokracií, akademickou oligarchií a manažerismem. In *Aula*. Vol. 21. No. 1. s. 70.

⁶² Např. na Univerzitě Karlově byla již s podporou ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy založena už 5. 1. 1990 Akademická rada (pozdější Akademický senát), jíž byly svěřeny rozsáhlé samosprávné pravomoci. Z historie Akademického senátu Univerzity Karlovy. *Univerzita Karlova*. [online]. © 2023 Univerzita Karlova, foto: UK a Shutterstock.com [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-4846.html>.

⁶³ Česko. Zákon č. 172/1990 Sb. Zákon o vysokých školách. [online] [cit. 2023-12-02] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-172>.

⁶⁴ Česko. Zákon č. 172/1990 Sb. Zákon o vysokých školách. [online] [cit. 2023-12-02] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-172>.

pouze zákonem, tedy způsobem extrémně nepružným a závislým na řadě jiných než čistě odborných zájmech. Nové vysoké školy taky vznikaly v místech, kde měly své předchůdce a velmi často byly úzce specializovány.⁶⁵

Velmi záhy se v sektoru školství objevil i zcela nový jev. Soukromé školství, které poskytovalo vzdělání jako službu, tedy za úplatu. Novela školského zákona provedená zákonem č. 171/1990 Sb.⁶⁶ umožnila vznik soukromých základních a středních škol jako prvních vlaštovek pronikajícího soukromého vlivu do sektoru vzdělávání.

Proměnila se i mapa vysokého školství. V roce 1995 byl další novelou školského zákona umožněn vznik vyšších odborných škol.⁶⁷ V roce 1998 je přijat nový vysokoškolský zákon umožňující vznik soukromých vysokých škol. Objevuje se nový pojem terciární vzdělávání, který vedle vyššího odborného vzdělávání zahrnuje i vysokoškolské vzdělávání univerzitního i neuniverzitního typu⁶⁸.

V roce 1999 Česká republika podepsala tzv. Boloňskou deklaraci⁶⁹, jejímž hlavním cílem bylo vytvořit do roku 2010 Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání (EHEA), který mimo jiné diverzifikoval vzdělání nejprve do dvou stupňů (bakalářské a magisterské) a v roce 2003 prostřednictvím tzv. Berlínského komuniké i do třetího (doktorského) stupně studia.⁷⁰ Přijetí této deklarace mělo na podobu soukromého vysokého školství zásadní vliv, jak popíšu později.

V Česku ovšem nový systém narážel na konzervativní postoje vnitřního prostředí. Zejména bakalářské studium bylo přijímáno s rozpaky. Neexistovaly odpovídající pracovní pozice, bakalářské studium navíc mělo jakýsi punc

⁶⁵ Například nynější Technická univerzita v Liberci jako Vysoká škola textilní.

⁶⁶ Česko. Zákon č. 171/1990 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon) [online] [cit. 2023-12-02] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>.

⁶⁷ Ministerstvo školství a mládeže ČR. *Obecná informace o vyšším odborném vzdělávání*. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/obecna-informace-o-vyssim-odbornem-vzdelavani>.

⁶⁸ Až do roku 2007 nezískala žádná SVŠ akreditaci doktorského studijního programu, všechny tedy spadaly do kategorie neuniverzitní VŠ. Naproti tomu až v roce 2004 vznikla první veřejná vysoká škola neuniverzitního typu Vysoká škola polytechnická Jihlava. VŠPJ. [online]. © Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tolstého 16, 586 01 Jihlava. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.vspj.cz>.

⁶⁹ Ministerstvo školství a mládeže ČR. *Boloňský proces*. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2>

⁷⁰ EHEA. Ministerial Conference Berlin 2003. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://www.ehea.info/page-ministerial-conference-berlin-2003>.

neukončenosti. I pro širokou veřejnost byl titul Bc. cizí a znamenal vlastně jen zkoušku navíc při cestě za úplným vysokoškolským vzděláním.⁷¹

Zásadní změnou ovšem prošel počet studujících. Po roce 1989 došlo k obrovskému nárůstu zájmu o studium, na které české vysoké školství muselo reagovat. Zatímco v roce 1989 vstupovalo do systému 26 785 studentů, v roce 1994 to bylo již 37 256 a v roce 1999 45 230 studujících.⁷² V dalších deseti letech se toto číslo vyšplhalo až na ohromujících 83 072 v roce 2009.⁷³ Takové zvýšení počtu studujících sebou pochopitelně přineslo proměnu celého vysokého školství. Na jednu stranu se zvýšila schopnost saturace poptávky na vysokoškolské studium, na stranu druhou se objevily až enormně zvýšené nároky na pedagogy a celý systém.⁷⁴

Univerzity neměly mnoho možností, jak navyšovat počet přijímaných studentů. Řešily to tedy na úrovni vnitřního řízení zvyšováním počtu fakult. V roce 1989 mělo 23⁷⁵ existujících vysokých škol 69 fakult. V roce 1999 jich bylo už 110⁷⁶.

2.1 Soukromé vysoké školy jako nový element

V České republice zcela chyběla historická zkušenost se soukromým školstvím. Během devadesátých let se společnost postupně sžila se soukromým středním a díky legislativním změnám i vyšším odborným školstvím. Na těchto úrovních se soukromé školství etablovalo bez větších problémů. Nebyl tedy důvod přistupovat k soukromému vysokému školství apriorně negativně.

⁷¹ Podrobněji viz podkapitola Kritika boloňského procesu.

⁷² PABIAN, Petr. Od elitního přes masové k univerzálnímu terciárnímu vzdělávání: konceptuální rámec. In PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. 1. vyd. Praha: Grada. 2010. s. 22.

⁷³ Poté počty začaly opět padat. V letech 2016 až 2019 dosahovaly řádově 53 tisíc a poté začaly opětovně růst. Souvislost s populační křivkou a nástupem silných ročníků do systému je zřejmá, růst ovšem už není zdaleka tak strmý. Ministerstvo školství a mládeže ČR. Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

⁷⁴ PABIAN, Petr. Od elitního přes masové k univerzálnímu terciárnímu vzdělávání: konceptuální rámec. In PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. 1. vyd. Praha: Grada. 2010. s. 14.

⁷⁵ Ostatně počet veřejných vysokých škol se od té doby příliš nenavýšil. Až do dneška jich existuje 26. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Přehled vysokých škol. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>. Připomínám také, že nová VVŠ může vzniknout pouze zákonem.

⁷⁶ Vysoké školy od roku 1989-2000. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534966/w-3314a6.pdf/610ca25f-b9bd-4c82-bcc7-5695919f703e?version=1.0>.

Jak vzpomíná Dvořáková a Smrčka⁷⁷ důvody pro založení soukromých vysokých škol zněly velmi dobře. Větší konkurence nabízela vizi větší kvality ve výuce i ve vědeckém výzkumu. SVŠ se měly stát posledním stupněm rozvoje společnosti směrem ke svobodě. Zněly názory, že pluralita v této oblasti vyloučí ideologické i politické vlivy na akademické svobody a rozšíření počtu vysokých škol přinese efekt „Šalamounova chrámu“. Soukromé vysoké školy také měly být schopnější pružněji reagovat na potřeby praxe. Ve vizi zákonodárců se soukromé vysoké školství profilovalo jako profesně zaměřené a nabízející pracovnímu trhu přesně takové absolventy, jaké potřebuje.⁷⁸

Rektorka Vysoké školy finanční a správní v jednom z článků vydaných v příloze Speciál Dnes vzpomíná: „*Ve společnosti byla v té době velká poptávka po vysokoškolském vzdělání. Vždyť Československo patřilo v Evropě k zemím s nejnižším procentem vysokoškolsky vzdělaných lidí. Veřejné vysoké školy preferovaly přijímání studentů na prezenční studium, zatímco ohromný zájem projevovali lidé z praxe o kombinovanou formu studia.*⁷⁹ *Učit studenty z praxe je do určité míry náročnější než učit maturanty. A my to zvládli.*“⁸⁰

Naproti tomu jeden z narátorů vzpomíná na dobu vzniku prvních soukromých vysokých škol trochu jinou optikou: „*Počítalo se, že soukromé vysoké školy budou školami druhé kategorie a bude to přivýdělek pro pedagogy veřejných škol a budou vlastně pracovat s neúplným kádrem lidí a budou závislý na tom z venku.*“⁸¹ Přes do jisté míry budovatelskou dikci prvního z vyjádření se oba citáty navzájem nevylučují.

⁷⁷ Prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc., byla dlouholetou předsedkyní Akreditační komise ČR a PhDr. Jiří Smrčka, Ph.D., tajemníkem téhož orgánu. Oba jsem bez úspěchu oslovila s žádostí o rozhovor. Vycházím tak zejména z jejich společné monografie *Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group-Knižní klub. 2018.

⁷⁸ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a JIŘÍ SMRČKA. *Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. s. 15.

⁷⁹ Pozn. autorky To mimo jiné vyplývalo z různých zákonných úprav, které po zaměstnancích ve státní správě požadovaly doplnění vzdělání. Zajímavostí je, že se stanovovala pouze povinnost získat vysokoškolské vzdělání, ale již se pro jednotlivá povolání neupřesňoval typ. Stačilo tedy vystudovat jakoukoliv školu. SVŠ se snažily tomuto požadavku vstříct. Zde je nutné dodat, že veřejné vysoké školy nemohly poptávku skutečně naplnit a také je nutné říct, že SVŠ se většinou snažily nabízet adekvátní studijní programy. Na VŠFS např. Veřejnou správu pro úředníky, kteří si museli své vzdělání ze zákona také doplnit.

⁸⁰ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Stát soukromé vysoké školy potřebuje. Speciál Dnes*. 2023. 19. 5. Praha: MF Dnes.

⁸¹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

Tím spíše, že narátor je pevně přesvědčen, o kvalitě, kterou SVŠ a konkrétně VŠFS do sektoru přinesla. Podle jeho názoru „... *ty soukromé školy začaly být opravdu dobré včetně té naší a začaly svým způsobem konkurovat těm veřejným vysokým školám...*“⁸² Přesvědčení o kvalitě VŠFS ostatně bylo, jak později uvidíme, častým motivem rozhovorů. Je pochopitelně nutné rozumět motivaci podobného přesvědčení.

U některých narátorů včetně citovaného by popření kvality instituce, kde našel po roce 1989 novou příležitost, dostal možnost uplatnit se a nebyl dehonestován za svou minulost, bylo téměř na hranici sebepopření. Kvalitu soukromé vysoké školy, na které působí, považují někteří z narátorů za klíčový prvek vlastní sebehodnoty. Přesto tyto názory nelze jednoznačně odmávnout jako podjaté. Opakují se velmi často a v mnoha ohledech mohou být doloženy i jinými materiály (viz dále).

2.1.1 Vstup SVŠ na scénu

Společenská poptávka se potkala s mimořádným zájmem těch, kdo chtěli soukromou vysokou školu založit. Během roku 1999 bylo podáno 14 žádostí o státní souhlas, v letech 1999 až 2008 to bylo celkem 133 žádostí. V prvním roce byl udělen čtyřem⁸³ z nich (Vysoká škola finanční a správní mezi ně patřila), celkem bylo v období 1999 až 2008 vyhověno 50 žádostem. Během deseti let vzniklo 48⁸⁴ nových soukromých vysokých škol⁸⁵, což je počet pro potřeby českého vysokého školství skutečně naddimenzovaný. Akreditační komise neměla pravomoc k tomu omezit počet podávaných žádostí. Zabývat se musela, jak konstatuje i jeden z narátorů, všemi. „*Že vznikl větší počet soukromých vysokých škol, to je otázka celkem jiná. Na druhé straně velmi často to byly školy, které by dnešním termínem řečeno, byly orientovány na převážně na tzv. profesní programy, a to v některých případech poněkud zjednodušeně pojaté... Ovšem poslání akademické komise bylo skutečně v posouzení odborné kvality*

⁸² Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

⁸³ Jako první získala státní souhlas Bankovní institut Vysoká škola, a.s., a to na půdorysu profesního a rekvalifikačního vzdělávání zaměřeného na bankovníctví. Úplně prvními studijními programy realizovanými na SVŠ byly „Bankovní management“ a „Informační technologie.“ JIRÁSEK, František. Historická role první soukromé vysoké školy a 10 let BIVŠ na trhu vysokoškolského vzdělávání. In BIVŠ. *10 let soukromého vysokého školství v ČR*. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. s. 40.

⁸⁴ Dvěma byl státní souhlas udělen dvakrát, neboť zakladatelská společnost změnila právní formu.

⁸⁵ ČERNIKOVSKÝ, Petr. 10 let soukromého vysokého školství. In BIVŠ. *10 let soukromého vysokého školství v ČR*. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. s. 13-15.

předkládaných programů, posouzení perspektivnosti a kvality personálního zázemí žadatelů, nikoliv posuzování tržní adekvátnosti počtu subjektů, jo.“⁸⁶

Podle Dvořákové a Smrčky bylo důvodem nejspíš to, že zákon nastavil relativně snadno dosažitelná kritéria. Podání žádosti např. nebylo zpoplatněno žádným poplatkem.⁸⁷ Požadavek na finanční zajištění byl spíše vágní, nikde se nestanovila podmínka financování provozu z vlastních prostředků. Dokládalo se pouze zajištění prostor pro výuku, kde ovšem stát posuzoval spíš bezpečnost, než vhodnost a míru ochoty investovat do materiálního zabezpečení výuky. Jako kritický se ukázal model, kdy byli pedagogové najímání jen na výuku, po semestrech a velmi často pouze na dohodu o provedení práce. To pochopitelně nechávalo prostor pro excesy a bylo spíše na serióznosti a dlouhodobých záměrech zakladatele, zda se rozhodne k věci stavět seriózně. Stát jako regulátor v těchto případech nezasahoval.⁸⁸

Existuje také jiný pohled. Vznik soukromých vysokých škol byl ve skutečnosti ovlivněn reálným akreditačním procesem. I když postavení Akreditační komise i pravidla akreditačního procesu byly upraveny (a posléze novelizovány) uvedeným vysokoškolským zákonem a dalšími předpisy, akreditace prvních soukromých vysokých škol měla svá specifika. Soukromé vysoké školy, vznikající jako zcela nové subjekty, totiž byly v situaci, kdy předkládaly v rámci požadované dokumentace Akreditační komisi personální zajištění pro realizaci celého studijního programu v době, kdy ještě jako vysokoškolský subjekt reálně neexistovaly. Jako vysoká škola mohly vystupovat až po získání státního souhlasu působit jako soukromá vysoká škola udělovaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, ovšem podmínkou k vydání souhlasu bylo kladné stanovisko Akreditační komise.⁸⁹ Reálnou výuku v rámci akreditovaného studijního programu mohly tyto školy zahájit od počátku nejbližšího akademického roku po udělení státního souhlasu. Za těchto podmínek bylo

⁸⁶ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

⁸⁷ Až v roce 2004 byl zaveden poplatek 25 000 Kč a v roce 2016 s novelizací zákona byly nastaveny ještě přísnější podmínky, poplatek 100 000 Kč a roční zákaz podání opakované žádosti. DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. s. 25.

⁸⁸ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. s. 17-18.

⁸⁹ Česko. Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách. [online] [cit. 2023-12-04] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>.

pochopitelně velmi náročné získat kvalitní vysokoškolské pedagogy s požadovanou kvalifikací.

Další z narátorů přináší na počátky soukromého vysokého školství a zejména akreditační proces zase odlišný pohled. Podle jeho názoru bylo tehdejší akreditační řízení jako akademický nikoliv správní proces mimořádně kvalitní. Jak konstatuje: „... *Akreditační komise která tehdy pracovala pod vedením profesora Kurzweila⁹⁰, později pod vedením profesora Lišky⁹¹, byly opravdu důstojné akademické orgány schopné posuzovat předložené studijní programy a jejich personální zajištění jiným způsobem než výčtem a hodnocením kvantitativních ukazatelů. Čili v jistém smyslu tu byl položen daleko větší důraz na kvalitu, dominantně na perspektivnost, ale taky na akademický, chci tím říct akademicko-kultivační charakter studijních programů.*“⁹² Pro narátora bylo teoretické zázemí studijních programů mimořádně důležité a jak bude zřetelné v dalších částech práce, kvalitu VŠFS odvozoval od principů, kterým osobně přikládal největší význam.

Narátor dělá vnitřní rozdíl mezi prvními čtyřmi SVŠ, které vznikly po přijetí nového zákona a školami ostatními. Ty první přinášely „*i to akademické prostředí jako takové*“ a připomínky Akreditační komise byly podle narátora ve velké většině oprávněné a školám spíše pomáhaly se zlepšovat.⁹³

Celkově je možné období oněch deseti let rozdělit do dvou etap. První etapa mezi lety 1999 až 2003 byla charakterizována bouřlivým zájmem o založení soukromé vysoké školy, ročně byly podány nižší desítky žádostí. Od roku 2004 se zájem snížil, žádostí byly podávány pouze jednotky.⁹⁴ Ve vzpomínkách Dvořákové a Smrčky je zmiňována kuriozita, kdy jeden žadatel neomezený v podstatě žádnými zásadními překážkami předělával svou akreditaci mezi lety 2000 až 2006 osmkrát, dokud

⁹⁰ Předseda AK ČR mezi lety 1990-2000.

⁹¹ Předseda AK ČR mezi lety 2000-2006.

⁹² Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

⁹³ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

⁹⁴ ČERNIKOVSKÝ, Petr. 10 let soukromého vysokého školství. In BIVŠ. 10 let soukromého vysokého školství v ČR. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. s. 14.

neuspěla.⁹⁵ Akreditační komise zde (a zřejmě i v jiných případech) fungovala podobně jako vedoucí diplomové práce.

K tomu má zajímavý postřeh jeden z narátorů. Podle něj převládá mezi politickou reprezentací a odbornou veřejností názor, že je potřeba omezit expanzi SVŠ, neboť „... pak už si chtěl zakládat vysokou školu kdeko s nedostatkem personálu a nebral to vážně a některé ty vysoké školy dokonce přeháněly.“⁹⁶ Podle narátora zde musela nastoupit větší kontrola kvality. Narátor velmi trefně poznamenává, že je velmi těžké kontrolovat kvalitu na výstupech, tedy kvalitu absolventů. Bylo tedy nutné zaměřit se na kontrolu vstupů. Jinými slovy řečeno obsazenost výuky interními akademickými pracovníky s příslušnou akademickou či pedagogickou hodností a s příslušnou publikační činností. Na jednu stranu to hodnotí jako správný krok, na straně druhé konstatuje, že tyto parametry ukázaly pro některé SVŠ jako nepřekonatelné.⁹⁷

V podobném duchu vzpomínají i bývalá předsedkyně a tajemník Akreditační komise. Po mnoha kontroverzních situacích se začala komise intenzivně věnovat kontrolám již existujících a reálně fungujících škol, ale také více začala prověřovat faktická data uvedená v akreditačních spisech.⁹⁸

Zajímavý úhel pohledu také nabízí zodpovězení otázky, kdo si (zejména v počátcích), soukromé vysoké školy zakládal. Patřili k nim např. majitelé soukromých středních a posléze vyšších odborných škol, což byl také případ Vysoké školy finanční a správní, jejíž zakladatelkou byla střední škola Bankovní akademie, a.s. Jeden z narátorů vzpomíná na dobu, kdy působil na Bankovní akademii: „*Já jsem ani na chvíli nezapochyboval a od začátku jsem viděl tu perspektivu posunu, až k té vysoké škole.*“⁹⁹ Ve druhém rozhovoru pak upřesňuje, že ve chvíli, kdy byla při Bankovní akademii založena vyšší odborná škola, byla ambice založit vysokou školu

⁹⁵ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. s. 20.

⁹⁶ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

⁹⁷ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

⁹⁸ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu. 1. vyd. Praha: Euromedia Group-Knižní klub. 2018. s. 24-25.

⁹⁹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

již jasně definovaná a začaly přípravy na akreditace.¹⁰⁰ Připomínám, že to bylo ještě v době, kdy nový vysokoškolský zákon nebyl přijat a o tomto průlomů se teprve vedly debaty. Lze usuzovat, že zřizovatelé budoucí VŠFS braly záměr založit SVŠ seriózně a snažili se nalézt funkční vizi. Narátor k tomu dodává, že se jednalo opravdu o ohromující množství práce. Připravit projekty a sylaby všech předmětů, školu personálně zabezpečit, promyslet a zajistit materiální vybavení, to všechno zabralo několik měsíců až let intenzivní práce.¹⁰¹

Již zmiňovaná Bankovní institut Vysoká škola byla založena na základech rekvalifikačního vzdělávání, jiné školy navazovaly na vzdělávací kurzy celoživotního vzdělávání, a dokonce i na zprostředkovatele zahraničního vzdělávání.¹⁰²

Vysokoškolský zákon nestanovil typ právnické osoby, které by bylo umožněno provozovat vysokou školu. Bylo to tedy zcela na uvážení zakladatele. Právní formy jednotlivých SVŠ byly proto značně rozdílné. Základní rozdíl byl přitom mezi neziskovými a obchodními společnostmi. Neziskové společnosti musely, zjednodušeně řečeno, investovat své zisky zpět do chodu školy a na personální náklady. Obchodní společnosti mají jako hlavní cíl (a zde nejsou na místě žádné apriorní předsudky) generovat zisk pro své majitele. Zřejmě to stálo za skutečností, že na soukromých vysokých školách nebyly de facto akreditovány žádné technické nebo přírodovědné studijní programy. Jejich realizace, už jenom v podobě nákupu zařízení, je nesmírně nákladná.¹⁰³

Vysoká škola finanční a správní vznikla jako obecně prospěšná společnost. Při řadě neformálních rozhovorů připustila zakladatelka školy, že důvodem byl příslib, že SVŠ s tímto typem právnické osoby dosáhnou snadněji na případné státní dotace. Tyto ambice rozhodně nebyly neoprávněné, například střední soukromé školství bylo a je příjemcem veřejných dotací. S určitou mírou ironie to potvrzují i vzpomínky V.

¹⁰⁰ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁰¹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁰² JIRÁSEK, František. Historická role první soukromé vysoké školy a 10 let BIVŠ na trhu vysokoškolského vzdělávání. In BIVŠ. *10 let soukromého vysokého školství v ČR. Sborník konference s mezinárodní účastí.* 2009. s. 40.

¹⁰³ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. s. 17.

Dvořákové a J. Smrčky, když konstatují, že majitel, který „*se kochal naději na přísun prostředků z veřejných zdrojů..., volil neziskovou formu.*“¹⁰⁴

Většina škol vznikala v místech, kde byla tradice vysokého školství již zavedena. Kupříkladu v Praze jich byla založena více než polovina se 73 % všech studentů SVŠ. Specifikem SVŠ bylo výraznější zastoupení vyšších věkových kategorií studentů (v kategorii 30+ se jednalo o 36 % všech studujících)¹⁰⁵ a také neprezenčních forem vzdělávání.¹⁰⁶ Je nutné zmínit i okolnost, že první SVŠ byly zakládány pouze s bakalářskými projekty. Jedinou výjimkou byla Literární akademie Josefa Škvoreckého, které se podařilo akreditovat pětiletý magisterský studijní program.¹⁰⁷

Soukromé vysoké školy také podpořily diverzifikaci celého odvětví. Současně si samy jako skupina prošly významnou diverzifikací. Ve sledovaném období se vymezily nejenom svým zaměřením¹⁰⁸, ale i velikostí. Najít mezi nimi můžeme univerzitní i neuniverzitní VŠ. Existují SVŠ, které mají status výzkumné organizace, i školy, které se definují jako profesní. Rozdílné byly, jak bylo zmíněno výše, i právní formy jednotlivých SVŠ. Na konci sledovaného období, v roce 2009 existovalo celkem 45 SVŠ, které sídlily v 15 městech. Tři z nich dosáhly na status univerzity. Celkem 21 škol existovalo v právní formě s.r.o., 17 jako o.p.s. a sedm jako a.s.¹⁰⁹

2.2 Boloňský proces jako nedílná součást vzniku SVŠ

Boloňský proces zcela zásadně ovlivnil podobu terciárního vzdělávání v celé Evropě, a to nejenom v institucionální či legislativní podobě, ale měl nepominutelný vliv na podobu vzdělanosti, či na kvalitu vzdělání. Podobu soukromého vysokého školství ovlivnil výrazně, neboť přijetí Boloňské deklarace (Česká republika byla jedním ze signatářů) se časově krylo s jejich vznikem a SVŠ jej nutně musely brát v potaz. Podpis

¹⁰⁴ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. *Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. s. 17.

¹⁰⁵ Na veřejných vysokých školách to bylo 14 %.

¹⁰⁶ ČERNIKOVSKÝ, Petr. 10 let soukromého vysokého školství. In BIVŠ. 10 let soukromého vysokého školství v ČR. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. s. 19.

¹⁰⁷ Zápis ze zasedání Akreditační komise č. 02-00. *Akreditační komise ČR*. Tuchlovice, 7.- 8. března 2000. [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2011/07/zapis_ak_02_2000.pdf.

¹⁰⁸ Více než 50 % studijních programů, které byly SVŠ realizovány spadalo do ekonomie, přes 20 % do oblasti společenských věd, procentuálně za zmínku stojí ještě pedagogické a právní obory. ČERNIKOVSKÝ, Petr. 10 let soukromého vysokého školství. In BIVŠ. 10 let soukromého vysokého školství v ČR. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. s. 23.

¹⁰⁹ ČERNIKOVSKÝ, Petr. 10 let soukromého vysokého školství. In BIVŠ. 10 let soukromého vysokého školství v ČR. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. s. 21.

deklarace v červnu 1999¹¹⁰ byl de iure počátkem snahy o standardizující evropský vzdělávací prostor, byť de facto nebyly podobné snahy žádnou novinkou.¹¹¹

Jeden z mých narátorů měl dokonce možnost zúčastnit se diskusí při zavádění evropského vzdělávacího prostoru. Byl jako člen Rady vysokých škol delegován na londýnskou konferenci. „*U nás je Boloňský proces chápán poněkud zjednodušeně, prezentován zpravidla strukturovaným studiem, a tím se to vyčerpává. Ale on má daleko širší základy. Zúčastnil jsem se dvou ministerských konferencí, ta poslední v Londýně*¹¹², kde jsem byl členem naší delegace, kterou tehdy vedl náměstek ministra školství Ing. Komárek.“¹¹³ Vlastní přínos narátora k diskusi nad problematikou nebyl patrný. Z rozhovoru vyplývalo uspokojení nad tím, že byl akceptován na (z jeho pohledu) významnou akci řízenou ministerstvem. Pocit zadostiučinění, že je po pauze způsobené rokem 1989 opět přijímán odbornou komunitou, byl významným faktorem v řadě bodů rozhovoru a velmi často pak forma převážila nad obsahem.

Boloňský proces sledoval několik cílů. Hlavním bylo zavedení systému dvou stupňů studia: bakalářského v délce trvání tří let a následného stupně, v němž bude obsaženo navazující magisterské a doktorské studium. Zejména bakalářský stupeň studia byl míněn jako srovnatelný kvalifikační stupeň, který umožní mobilitu (neboť dokáže porovnat znalosti) napříč zúčastněnými zeměmi.¹¹⁴

V roce 2003 byla tzv. Berlínskými komuniké přijata další změna. Druhý stupeň spojující navazující magisterské a doktorské studium byl rozdělen a vznikly tři stupně.

¹¹⁰ Ministerstvo školství a mládeže ČR. Boloňský proces. [online]. © 2013–2023 MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2>

¹¹¹ Jako první zavedla kreditový systém VŠE dokonce už v AR 1991/1992. Vývoj některých vysokých škol od roku 1959. In Historie a vývoj vysokého školství - 1919–2008. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534966/w-3314a11.pdf/f757caeb-56b6-4b06-b210-a7aad82014b2?version=1.0>.

¹¹² Londýnská konference konstatuje posun k vysokoškolskému vzdělávání, v jehož centru stojí student, což vnímá jako jednoznačně pozitivní trend. Pozitivně vyhodnocuje zavedení třístupňového systému vzdělávání, neboť se zvýšil počet studentů i prostupnost jednotlivých stupňů. Komuniké se také věnuje vytváření a rozvoji národních kvalifikačních rámců a obrací se na Radu Evropy s výzvou k jejich podpoře. EHEA. Ministerial Conference London 2007. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://ehea.info/page-ministerial-conference-london-2007>.

¹¹³ Pavel Komárek byl náměstkem ministryně Kuchtové mezi lednem a zářím 2007. Nastoupil po prof. Petrovi Matějí, který se v roce 2011 stal zaměstnancem VŠFS. Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹¹⁴ EHEA. Ministerial Conference Bologna. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://www.ehea.info/page-ministerial-conference-bologna-1999>.

Pozornost zde byla věnována také výzkumné činnosti jako nedílné součásti doktorského studia.¹¹⁵

Výše zmíněný narátor vnímal v přijímání zásad Boloňské deklarace velké rozdíly mezi veřejnými a soukromými vysokými školami. K veřejným VŠ podotýká: „*Na školách, který měly dlouhodobou tradici a pohybovaly se ve standardizovaných studijních programech s takovou praxí, že první tři roky pětiletého studia se prohlásily za Bc. a druhý dva roky za magistra.*“ K SVŠ, minimálně některým, a zejména směrem k VŠFS „*Pro naše školy strukturovaný studium bylo tím, čím jsme začínali. My jsme koncipovali Bc. takovým způsobem, aby jejich absolvent mohl zodpovědně udělat rozhodnutí... nastoupím do reálného života nebo budu pokračovat na NMgr.*“¹¹⁶ [pozn. autorky navazující magisterské studium]. Z vyjádření narátora bylo vyplývá, že tím, který připravoval akreditační spis, k zásadám Boloňského procesu přistupoval pragmaticky. V té době již bylo zřejmé, že české vysoké školství plně přistoupí k strukturovanému studiu a v zájmu úspěšné akreditace bylo nutné to akceptovat a ještě lépe, udělat z tohoto rozhodnutí výhodu.

2.2.1 Kritika Boloňského procesu

K nejhlasitějším kritikům Boloňského procesu dlouhodobě patří rakouský filozof Konrad Paul Liessmann. Jeho polemická esej „*Teorie nevzdělanosti: Omyly společnosti vědění*“¹¹⁷ vzbudila ve své době velké diskuze a stala se postupem času při diskuzích o terciárním vzdělávání nepominutelnou. V českém prostředí lze nalézt většinou souhlasná přitakávání jejímu vyznění.¹¹⁸

Ve zkratce Liessmann kritizuje nedomyšlenost reformy a její příliš horlivé zavádění, aniž je možné dohlédnout, zda změny budou nebo nebudou ku prospěchu věci. Zásadní problém spatřuje v rozdělení vysokoškolského studia na tři stupně. Podle autora tak zejména bakalářské studium klesne na úroveň vyšší odborné školy.¹¹⁹ Že se

¹¹⁵ EHEA. Ministerial Conference Berlin 2003. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://www.ehea.info/page-ministerial-conference-berlin-2003>.

¹¹⁶ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹¹⁷ LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění*. První vydání. Praha: Academia, 2008.

¹¹⁸ Za všechny ZEMAN, Daniel. Recenze *Teorie nevzdělanosti: Omyly společnosti vědění*. In *Historická sociologie*. [online] 2010. Vol. 2. No. 1. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4161/HS_2_2_0157.pdf

¹¹⁹ LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění*. První vydání. Praha: Academia, 2008. s. 75.

jednalo o v té době poměrně obvyklý náhled potvrzuje i jeden z narátorů. „*Prostě velmi dlouhou dobu a někdo do dneška, Bc. bylo považováno za neúplné VŠ studium. Má to dozvuky do dneška, myslím si, že dokonce i v oblasti veřejné správy, kde se situace postupně zlepšila a v těch dobách, kdy vlastně naše republika k Boloňskému procesu přistoupila, tady existovala situace, že prakticky v té pracovní nebo profesní nomenklatuře bylo velmi málo pracovních pozic, které byly podmíněny absolutoriem Bc programu. Zpravidla buď stačilo středoškolské nebo chtěli Mgr.*“¹²⁰

Liessmann považuje za diskutabilní zejména základní vizi bakalářského studia, tedy připravit studenta v relativně krátké době na praxi, navíc v oborech, které jsou aktuálně pro společnost potřebné. Tím se podle Liessmanna vytrácí étos vysokoškolského vzdělání jako prostředku pro získání mimořádných znalostí a kompetencí.¹²¹ Narátor s podobným náhledem tak úplně nesouhlasí. „*Naproti tomu dokážu si představit řadu pracovních pozic zejména v oblasti techniky, služeb, které mohou být velmi dobře plněny absolventy Bc. Pokud ovšem tyto programy jsou dobře koncipovány...*“¹²² Je ovšem, stejně jako Liessmann, přesvědčen, že existují obory, které není možné dělit na bakalářský a navazující stupeň. Celkově narátor vnímá Boloňský proces spíše jako prospěšný. Sám se na jeho tvorbě mohl, do určité, byť i malé míry, podílet, a to silně zvyšuje jeho pocit sounáležitosti. S určitou hrdostí potom poukazuje na fakt, že soukromé vysoké školy se s boloňskou výzvou vypořádaly vesměs lépe než velké kamenné univerzity. Je pochopitelně diskutabilní, zda on sám se, jako vědec a filozof ctící pevné teoretické základy, ztotožňuje s vizí strukturovaného studia. Jako bývalý rektor a pozdější člen vrcholového vedení je však plně ztotožněn s postupy školy, v jejímž čele dlouho stál.

Liesmann dále v textu zpochybňuje i vzájemnou srovnatelnost dalších stupňů studia a snahu přesunout výzkum na elitní vybraná pracoviště. Závažné námitky vznáší Liessmann i proti kvantifikaci vysokoškolského vzdělávání. Kreditový systém ECTS a modulová stavba organizace studijních programů povedou podle něj pouze k odcizování studentů od procesu vzdělávání, od tvůrčí diskuse a samotného smyslu

¹²⁰ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹²¹ LIESSMANN, Konrad Paul. Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění. První vydání. Praha: Academia, 2008. 74.

¹²² Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

existence univerzit jako center vzdělanosti a předávání znalostí, kompetencí, ale i zkušeností.¹²³

S jeho viděním problematiky se zcela ztotožňuje můj další narátor. „*Já jsem těch reformem zažil hodně a tahle neřeší nic. To je jako, když se v bytě přestavuje nábytek. Nemyslím si, že by rozdělení na bakalářské a magisterské studium k něčemu bylo.*“ Celou reformu považuje za naprosto bezvýznamnou.¹²⁴

Ať už Boloňskou deklaraci a následující kroky považuje odborná veřejnost včetně mých narátorů za užitečnou či zcela bezvýznamnou, vtiskla vysokému školství novou podobu. Dnes už si lze jen těžko představit, že by se v masovém měřítku vracely pětileté magisterské studijní programy. Bakalářské studium se možná stává novou „maturitou“, je ale zcela jistě prvním krokem na cestě k vysokoškolskému vzdělání. Současné debaty okolo nově připravovaného vysokoškolského zákona jeho existenci nezpochybňují a podle neformálních rozhovorů uvnitř komunity se k podobným diskusím ani neschyluje.

¹²³ LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění*. První vydání. Praha: Academia, 2008. 77-78.

¹²⁴ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

3 Ten svět pro mě byla ta škola (vznik a první léta Vysoké školy finanční a správní)

Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., získala státní souhlas MŠMT působit jako soukromá vysoká škola neuniverzitního typu dne 30. listopadu 1999.¹²⁵ Jejími zakladateli byla Bankovní akademie, a.s., (BA) a společnost Synergo Group, a.s. Zatímco BA dodala do projektu odbornou složku, její financování zajišťovala Synergo Group.

3.1 Dodržovat pravidla hry (akreditace a studijní programy)

Podmínkou pro vznik VŠFS bylo předchozí získání státního souhlasu k založení vysoké školy neuniverzitního typu. Musela se ovšem nejprve ucházet o stanovisko Akreditační komise MŠMT ČR (AK ČR) k projektu založení SVŠ a k předkládaným studijním programům a oborům.

Jeden z narátorů vzpomíná: *„My jsme ten projekt koncipovali takovým způsobem, že jsme se drželi tradičního pojetí finančního oboru. Vlastně první čtyři koncipované obory byly zaměřeny klasicky na finance.“*¹²⁶ Soustředění se na finance vyplývalo ze zaměření Bankovní akademie, a to jak její střední, tak vyšší odborné školy. *„Akademie byla jedním z našich zřizovatelů [...] A právě tady jsme čerpali reálné zkušenosti z bank, které jsme potom promítli do tvorby těch našich prvních programů bankovníctví a pojišťovnictví. Takže tady ten vliv zřizovatele nejen po té stránce administrativně organizační, ale řekl bych i určité části duchovního odkazu, ten vliv Bankovní akademie tady byl.“*¹²⁷ Narátor ovšem zcela opomíjí roli druhého zakladatele. Z dostupných zdrojů ani z dalších rozhovorů není zcela patrné, zda společnost Synergo Group do projektu vstupovala i odborně, ale svoje zástupce měla ve všech orgánech školy. Narátor, který byl při obhajobě projektu před AK ČR, si jistě byl vědom i přítomnosti zástupce druhého zakladatele (viz dále). Pro porozumění je nutné zmínit, že narátor pracoval na Bankovní akademii a byl jedním z duchovních tvůrců projektu VŠFS. Jeho trochu majetnický postoj je tedy pochopitelný. Druhý narátor, který byl také „přítom“, roli druhého zakladatele alespoň trochu přibližuje:

¹²⁵ MŠMT. Rozhodnutí o udělení státního souhlasu. [dopis]. Praha. 30. 11. 1999. Archiv VŠFS.

¹²⁶ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹²⁷ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

„[Zakladatel, pozn. autorky] *hlídal, aby se dobře hospodařilo. Byl velmi skromný člověk.*¹²⁸ *On tu školu nerozmazlil. On vždy zafinancoval jen to, na co se muselo zafinancovat. Ta škola vždy pracovala se svými.*“¹²⁹ Narátor tedy vymezuje roli druhého zakladatele jen do pozice investora bez přímého vlivu na chod nebo vizi školy. Stejně jako předchozí narátor je zjevně pyšný na to, jakým způsobem se podařilo školu založit a jak fungovala v prvních letech, aniž by se musela obracet pro pomoc v jakémkoliv slova smyslu. Dodává k tomu: „*Ta expanze některých škol byla zastavena, že na to neměly peníze. My jsme si na sebe vydělávali poctivě, tak jsme mohli velmi rychle ten prostor v oblasti denního studia zaplnit.*“¹³⁰ Tím snižuje váhu finančních prostředků vložených zakladatelem. Všimněme si také slova „*poctivě*“, které naznačuje, že zdaleka ne všechny subjekty zakládající SVŠ měly poctivé úmysly. Náznak, který se, většinou nevědomě, v mnoha rozhovorech opakuje, naznačuje hluboce zakořeněnou apriorní nedůvěru vůči soukromému vysokému školství. Ostatně naznačuje to i další materiál, který jsem ve své práci použila – posudek doc. Hamerníkové.

Ta celkově žádost doporučila ke schválení. K určité interpretaci v kontextu doby ale vyzývá jeden z výroků hodnotitelky, a to, že „*je zřejmý zájem navrhovatelů, aby „pravidla hry“ [podmínky pro plnění studijních povinností a při jeho ukončení, pozn. autorky] byla striktně dodržována.*“¹³¹ Podobně formulovaná věta minimálně naznačuje původní pochybnost směrem k žadateli jako potenciální soukromé vysoké škole, navíc z úst akademické hodnostářky na veřejné vysoké škole.

Poměrně velký prostor věnuje hodnotitelka otázce personálního zabezpečení. Na číslech ze žádosti ukazuje, že ve všech kategoriích akademických pracovníků

¹²⁸ Narátor zde ztotožňuje zakladatelskou firmu s osobností jejího majitele Antonína Koláčka.

¹²⁹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹³⁰ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹³¹ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Posouzení žádosti o udělení státního souhlasu Vysoké škole finanční a správní, o.p.s. k oprávnění působit jako soukromá vysoká škola na základě analýzy všech náležitostí, žádostí a podkladových materiálů.* 7. 7. 1999. Osobní archiv autorky.

převažují externisté.¹³² To považuje za ohrožení školy do budoucna.¹³³ Ostatně, na to že personální zabezpečení výuky může být problém, upozorňoval i jeden z narátorů: „*Tím, že jsme to dělali při VOŠ, tak jsme mohli přejít na výuku i prezenční. Ne všechny školy začínaly i s prezenční výukou, protože ta je mnohem náročnější na personální zabezpečení.*“¹³⁴ Pro VŠFS to v jeho vzpomínkách takový problém nebyl, nicméně realita akreditační žádosti ukázala, že nedostatek internistů bude úzkým místem SVŠ.

Zasedání komise, která o akreditacích nové SVŠ rozhodovala, se dne 29. 9. 1999 za VŠFS zúčastnili Bohuslava Šenkýřová, Vladimír Čechák, Antonín Kubíček a Petr Richter¹³⁵. Ze zápisu vyplývá, že proběhla podrobná diskuse, ve které zástupci školy dokázali případné dotazy uspokojivě vysvětlit, neboť obhájili akreditaci bakalářského studijního programu Ekonomika a management¹³⁶ v prezenční formě studia na dobu pěti let. To VŠFS umožnilo otevřít přijímací řízení do oborů Bankovníctví, Pojišťovnictví, Podnikové finance a Veřejné finance a správa. Na stejném zasedání vyslovila AK ČR pozitivní stanovisko „*s udělením státního souhlasu Vysoké škole finanční a správní v Praze k působení jako soukromá vysoká škola neuniverzitního typu.*“¹³⁷ Na zasedání v dubnu 2000 pak VŠFS získala akreditaci shodného obsahu pro kombinované studium.¹³⁸

První rok výuky ukázal, že bude potřeba posílit předměty zaměřené mimo finance. Úředníkům ve státní správě vznikla povinnost doplnit si vysokoškolské vzdělání a na matematiku náročné finanční obory by nejspíš nenabízely nejschůdnější

¹³² Celkem se škola prokazovala 63 externími a 35 interními akademickými pracovníky. HAMERNÍKOVÁ, Bojka. Posouzení žádosti o udělení státního souhlasu Vysoké škole finanční a správní, o.p.s. k oprávnění působit jako soukromá vysoká škola na základě analýzy všech náležitostí, žádostí a podkladových materiálů. 7. 7. 1999. Osobní archiv autorky.

¹³³ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Posouzení žádosti o udělení státního souhlasu Vysoké škole finanční a správní, o.p.s. k oprávnění působit jako soukromá vysoká škola na základě analýzy všech náležitostí, žádostí a podkladových materiálů.* 7. 7. 1999. Osobní archiv autorky.

¹³⁴ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹³⁵ Bohuslava Šenkýřová jako ředitelka školy, Vladimír Čechák jako rektor, Antonín Kubíček jako prorektor pro pedagogickou práci a vedoucí Katedry bankovníctví a pojišťovnictví, Petr Richter jako předseda dozorčí rady a zástupce druhého zakladatele Synergo Group.

¹³⁶ V zápisu AK byl studijní program nazýván jako Bankovníctví, peněžnictví, pojišťovnictví, ale další akreditace i následné přijímací řízení už operovalo s názvem Ekonomika a management. Zápis z 9. zasedání Akreditační komise Tišnov, 28. a 29. září 1999. [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2011/07/zapis_ak_09_1999.pdf.

¹³⁷ Zápis z 9. zasedání Akreditační komise Tišnov, 28. a 29. září 1999. [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2011/07/zapis_ak_09_1999.pdf.

¹³⁸ Zápis ze zasedání Akreditační komise č. 03-00. Kostelec nad Černými lesy, 25. – 26. duben 2000 [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2010/03/213_zapis_ak_03_2000.pdf.

možnost. Vývoj trhu tak dal zapravdu postřehu doc. Hamerníkové, když konstatovala, že „*Návrh [...] lze považovat cekem za aktuální, pokud jde o oblast pojišťovnictví a veřejné správy, zatímco bankovní sektor je v této chvíli snad téměř saturován, pokud jde o potřebu dalších pracovníků.*“¹³⁹ Potřeby potenciálních studentů směřovaly více do oblasti veřejné správy, což VŠFS včas zachytila. Vzpomíná na to ostatně jeden z narátorů „*Pak nám nahrál ještě (dočasně) zákon o veřejné správě. Najednou jsme měli velké množství nových klientů. Zase v té době byl strašně důležitý úkol sehnat kvalitní lidi.*“¹⁴⁰ Zvýšený zájem se týkal zejména kombinovaného studia, jak se upamatovala jedna z narátorek: „*Byl to na začátku, několik let, prostě trend, že byl velký zájem o kombinovanou formu. Hodně lidí si dodělávalo vzdělání při zaměstnání.*“¹⁴¹

Narátorka také vnímala jako pozitivum, že na VŠFS se nedělaly přijímací zkoušky. „*Říkala jsem [uchazečům o studium, pozn. autorky] 'To není nic proti ničemu. Dáme šanci každému a po roce se ukáže, kdo na to má a kdo na to nemá. [...]' Osobně se mi líbilo, co říkala paní ředitelka¹⁴², že neselektujeme nikoho. Že tam hraje roli i nervozita, že dáme šanci každému a že se prostě ukáže na jeho schopnostech během toho roku, jestli to zvládne nebo to nezvládne. Což jako...to se mi zdálo fajn. Pak jsem to říkala i dál.*“¹⁴³ Narátorka se tady plně ztotožnila s vysvětlením, kterým neexistenci přijímacích zkoušek zdůvodňovalo vedení školy. Hodnotí skutečnost, že na VŠFS není potřeba dělat přijímací zkoušky zjevně pozitivně, možná i proto, že jako jediná z narátorů nemá vysokoškolské vzdělání. Přijímací zkoušky jako faktor jinak nikdo z narátorů explicitně nezmiňoval.

Je ovšem pozoruhodné, v jakém jiném kontextu se otázka přijímacích zkoušek v jednom z rozhovorů objevila. Jeden z narátorů při vzpomínání na okolnosti, které by potenciálně mohly ovlivnit úspěch VŠFS zmínil, že „*Nám ublížilo to, že na těch oborech, kde působíme, veřejné VŠ v podstatě otevřely přijímání bez přijímaček. Oni*

¹³⁹ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Posouzení žádosti o udělení státního souhlasu Vysoké školy finanční a správní, o.p.s. k oprávnění působit jako soukromá vysoká škola na základě analýzy všech náležitostí, žádostí a podkladových materiálů.* 7. 7. 1999. Osobní archiv autorky. Není bez zajímavosti, že na konci období, které sleduje tato práce se doc. Hamerníková stala prorektorkou VŠFS.

¹⁴⁰ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁴¹ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁴² Současná rektorka B. Šenkýřová.

¹⁴³ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

v podstatě berou každého. Srazily úroveň vzdělání, a i pod naši úroveň. Tím pádem jsme přišli o klientelu flákačů. Já toho nelituji. Dnes vlastně máme ty nejcennější... i ty co si i na denním studiu si musí vydělávat a jdou k nám, protože věří tomu kvalitnímu vzdělávacímu procesu.“¹⁴⁴ Zde je několik mimořádně vypovídajících momentů. Narátor, který přijímací zkoušky explicitně vůbec nezmínil, je přeci jenom považuje za významnou součást udržení kvality. Spojení „i pod naši úroveň“ zcela jasně ukazuje, že byť vědomými slovy podporoval tezi, že úroveň SVŠ a VVŠ je zcela srovnatelná, tak úplně o tom přesvědčen nebyl. Obrat „klientela flákačů“ zase naznačuje, co si ve skutečnosti myslel o úrovni prvních studentů VŠFS a nejspíš i ostatních SVŠ (v kontextu jeho rozhovoru totiž VŠFS rozhodně vychází, ať už z jakýchkoliv vnitřních důvodů, jako absolutní špička mezi SVŠ). Je ovšem také faktem, že podle narátora celkový vývoj vysokého školství stírá rozdíly mezi veřejnými a soukromými VŠ. Navíc oproti často slýchaným steskům, že úroveň studentů obecně upadá, podle něj na VŠFS jejich úroveň stoupá. Srovnání veřejných a soukromých vysokých škol očima narátorů bude jednou z dalších podkapitol práce.

Dalším logickým krokem bylo pokusit se získat po dvou letech i navazující magisterské studium. Ostatně, jak vzpomíná jeden z narátorů, AK ČR udělovala SVŠ akreditace navazujícího magisterského studia až po nějaké době. „Akreditaci magisterskou bylo možno získat až tehdy, až budou končit první absolventi bakalářských studijních programů. Byl to pochopitelně určitý, nechci říct opatrností, ale docela přirozený přístup z pozic akreditační komise.“¹⁴⁵ Narátor zjevně s opatrností akreditační komise souhlasil. Ostatně AK ČR zejména v letech, kdy v jejím čele působili akademičtí kolegové, se kterými se dobře znal, měl narátor tendenci až adorovat. Za všechny např. toto jeho vyjádření: „Šlo o to, že tehdy akreditační komise pod vedením těchto dvou pánů, kterých jsem vzpomínal¹⁴⁶, skutečně kladla důraz na to, aby profesní znalosti byly doplněny vysokou akademickou kulturou a kultivací těch, kteří budou absolvovat, a to bylo nutný v přípravě těchto programů zohlednit.“¹⁴⁷

¹⁴⁴ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁴⁵ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹⁴⁶ Prof. Kurzweil a prof. Liška viz výše.

¹⁴⁷ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

VŠFS se podařilo v roce 2003 akreditace navazujícího magisterského studia napoprvé získat. Akreditovala v prezenční i kombinované formě tři navazující magisterské studijní obory Veřejná správa, Finance a finanční služby a Řízení podniku a podnikové finance. Tentýž narátor byl ostatně přesvědčen, že hladké získání akreditací bylo oprávněné. „*Naše programy byly srovnatelné s jakoukoliv VŠ, která u nás působila tehdy, tedy veřejnou VŠ, pokud jde o třeba matematicky orientované předměty ve všech programech.*“¹⁴⁸ Za povšimnutí stojí minimálně dva okamžiky. Jednak hrdost narátora na kvalitu předkládaných akreditací, kterou ostatně hladký průběh akreditace potvrzuje. A jednak stále vztahování se k veřejným vysokým školám. Používat veřejné vysoké školy jako měřítko kvality bylo v počátcích soukromého vysokého školství samozřejmé. Nebyla jiná možnost. Dlouho přetrvával mezi odbornou, ale i laickou veřejností pocit, že veřejná VŠ rovná se kvalitní, poznámka narátora to možná nevědomky dosvědčuje. Trvalo řadu let, než se i na celý sektor veřejných vysokých škol začalo nahlížet strukturovanějším způsobem. Startovacím bodem potom byla kauza Právnické fakulty Západočeské univerzity.

Získání navazujícího magisterského studia bylo pro školu důležité i z úplně jiného pohledu. Zvyšovalo pocit sounáležitosti a hrdosti na zaměstnavatele. „*To byl velký úspěch, velká sláva [...] rozhodně jsme to vnímali. Musím říct, že jsme byli rádi, byli jsme hrdí, že tady pracujeme. Práce nás bavila.*“¹⁴⁹ Atmosféra na škole v prvních letech byla důležitým tématem pro všechny narátory, kteří je zažili.

Založení a první měsíce existence VŠFS byly ve vzpomínkách narátorů doprovázeny vnitřním étosem a přesvědčením o potřebnosti soukromého vysokého školství. U obou narátorů, kteří byli u zakládání nové SVŠ je však třeba vzít v potaz, že jim tento projekt vrátil možnost uplatnit se na akademické půdě, kterou oba považovali za svoje skutečné působiště. Oba narátoři o tuto možnost přišli, protože byli spojeni s předchozím establishmentem, pro oba tedy bylo založení VŠFS na prvním místě možností najít opodstatnění svých profesních kvalit a získat tak zpět minimálně část své sebeúcty. Oba tedy mají mimořádně silné vnitřní motivy projektu

¹⁴⁸ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹⁴⁹ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

věřit a hledat v něm kvality, které jim sebeidentifikaci usnadní. Přesto se ukazují první náznaky pochybností, zatím bez většího opodstatnění.

3.2 Práce nás bavila (atmosféra na škole)

Nově vznikající škola zahájila „významnou marketingovou kampaň, jejímž cílem bylo zviditelnění školy a získání dostatečného počtu historicky prvních studentů, v roce, kdy na středních školách díky dříve zavedené deváté třídě na ZŠ nematurovali téměř žádní studenti.“¹⁵⁰ Po necelém roce příprav pak vyvrcholilo přijímací řízení na VŠFS přijetím prvních 330 studentů.¹⁵¹ Jednalo se o číslo vysoko nad původním očekáváním zakladatelů. V PR článku „Vysoká škola finanční a správní sídlí na Žižkově“ počítá ředitelka školy s přijetím 100 až 200 studentů.¹⁵² O tom, o jak výjimečné číslo se jednalo, svědčí i fakt, že v akademickém roce 1999/2000 bylo celkem na SVŠ přijato 563 studentů, tedy více než polovina z nich zamířila na VŠFS.¹⁵³ První imatrikulace studentů se konaly v Panteonu Národního muzea v Praze v říjnu 2000, škola se ve své výroční zprávě neopomněla zmínit, že za účasti významných, zejména politických, osobností.¹⁵⁴

Škole se dařilo i v dalších letech. V akademickém roce se zapsalo ke studiu již 481, v dalším roce 528 a v akademickém roce 2003/2004 už 770 studentů.¹⁵⁵ Ve vnitřním hodnocení pro akademické roky 2002/2003 a 2003/2004 škola dokonce přílišný nárůst studentů vyhodnocuje jako hrozbu. Pokud by nezvládla organizační zajištění výuky, hrozila by ztráta důvěry studentů.¹⁵⁶ Na toto období vzpomíná jedna z narátorek: „Začalo to první rok s nějakou kampaní, která nebyla zas až tak velká. Nabrali jsme 200 studentů, pak 300 a další rok 700 a další roky se to zvyšovalo a my jsme se mocně a mocně rozrůstali. Byl to velikánský nárůst té firmy. To si nedokážete představit. [...] Je to boží. Ten entuziasmus tady byl a všichni to dělali rádi.“¹⁵⁷ Ve

¹⁵⁰ VŠFS. Výroční zpráva za rok 2000. Praha: VŠFS. 2001.

¹⁵¹ VŠFS. Výroční zpráva za rok 2000. Praha: VŠFS. 2001.

¹⁵² ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Vysoká škola finanční a správní sídlí na Žižkově*. In Radniční noviny. List Městské části Praha 3. Praha: Milpo. 2000. Roč. 9. č. 2. s. 6.

¹⁵³ Odbor vysokých škol MŠMT. *Informace o stavu soukromého vysokého školství*. Praha: MŠMT. 2000. s. 4.

¹⁵⁴ VŠFS. Výroční zpráva za rok 2000. Praha: VŠFS. 2001.

¹⁵⁵ VŠFS. *Vnitřní hodnocení VŠFS za akademické roky 2002/2003 a 2003//2004*. Praha: VŠFS. 2004. s. 36.

¹⁵⁶ VŠFS. *Vnitřní hodnocení VŠFS za akademické roky 2002/2003 a 2003//2004*. Praha: VŠFS. 2004. s. 37.

¹⁵⁷ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

vzpomínce narátorky se případné obavy z přílišného růstu neodrážejí. Není samozřejmě možné zpětně vyhodnotit, zda se objevovali pouze v písemných materiálech té doby jako formální připomínka, nebo zda byly skutečně žitou obavou. Atmosféra vzpomínek na začátky VŠFS je jednoznačně pozitivní a nepřipouští možné problémy. Motiv začátků, společného nadšení a zcela zjevné identifikace s prostředím, ve kterém narátoři působili (dokonce nehledě na jejich osobní názor na soukromé vysoké školy) se objevuje u všech narátorů, kteří zažili začátky VŠFS. I tato narátorka, byť její projev byl jinak velmi kontrolovaný (viz výše) na začátky VŠFS vzpomíná spontánně nadšeně, jak dosvědčuje zcela přirozené „*Je to boží.*“¹⁵⁸

V roce 2003/2004 byli poprvé přijati ke studiu i studenti navazujících magisterských studijních programů. Zapsáno bylo celkem 175 studentů. Přijímací řízení do tohoto stupně studia se v počátku lišilo od bakalářského. Bez přijímací zkoušky byli přijati absolventi s výsledkem státní závěrečné zkoušky velmi dobře. Ostatní absolventi a uchazeči z jiných vysokých škol museli projít ústním pohovorem.¹⁵⁹ Ve vnitřním hodnocení se ovšem již objevuje jako slabá stránka časová náročnost ústního zkoušení a nepružnost při případných odvoláních a přezkušováních, přičemž zájmem školy bylo přijmout co nejvíce uchazečů.¹⁶⁰ V dalších letech se proto upustilo i od těchto zkoušek.

Jedna z narátorek byla v počátcích VŠFS nejenom zaměstnankyní, ale i studentkou. Vzpomíná, že její spolužáci, studenti kombinovaného studia ve věku mezi 25 a 30 lety, navštěvovali přednášky s „*entuziazmem a nadšením*“. Tento pleonasmus dosvědčuje sílu narátorčiny vzpomínky, když vzápětí dodala, že „*chodili s nadšením z toho, že mají možnost.*“ Její spolužáci byli lidé z praxe, sami často odborníci ve svých odvětvích a komunikaci s vyučujícími považovali podle narátorky za „*osvěžující.*“¹⁶¹ Druhá narátorka dodává „*Připadá mi, že ti studenti tady byli [v prvních letech existence školy, pozn. autorky] spokojenější, tak s nimi bylo příjemnější i to jednání na studijním oddělení.*“ A poprvé v rozhovoru používá slovo rodinné ve spojení s atmosférou na škole. Nostalgie s tím spojená by byla zcela zjevná i bez dokončení

¹⁵⁸ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁵⁹ VŠFS. *Vnitřní hodnocení VŠFS za akademické roky 2002/2003 a 2003//2004*. Praha: VŠFS. 2004. s. 38.

¹⁶⁰ VŠFS. *Vnitřní hodnocení VŠFS za akademické roky 2002/2003 a 2003//2004*. Praha: VŠFS. 2004. s. 38.

¹⁶¹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

věty. „Už i tím, že to bylo takové rodinnější. My jsme s nimi měli trochu bližší vztah. Ted' už je to takové jako na klasické veřejné VŠ. My si uděláme svoji administrativu [...] bylo to prostě jiné.“¹⁶² Povšimněme si i spojení „klasické veřejné VŠ“. Opět se zde objevuje motiv srovnávání SVŠ a VVŠ.

Jak jsem již zmiňovala, pro narátory se jednalo o významné období, které definovalo jejich vztah k VŠFS. Jejich výpovědi mají několik společných znaků. V první řadě hrála roli velikost školy. Bez výhrad se jedná o pozitivní definici spojenou se slovy přátelství, rodinná atmosféra, neformální prostředí. Narátoři do těchto pasáží vkládali nejvíce emocí. Jedna z narátorek vyjádřila expresivně pozitivní emoci: „To musím říct, že byla nejhezčí doba. I studenti na to rádi vzpomínali...přesně...bylo to takové rodinné.“¹⁶³ Další dva narátoři přidali ještě rozměr toho, že mohli ve velké míře ovlivňovat dění na škole: „Na škole nás bylo tak málo, že nejenže tady byla možnost toto ovlivňovat, ale byla to základní povinnost. A netýká se to jen mě, ale týká se to celého týmu. Mě se daleko líp říká přátelské party, která tady v době začátku byla.“¹⁶⁴ Narátor cítil potřebu vyjádřit nejen fakt, že v počátcích školy se mohli na jejím obraze podílet všichni téměř napřímo, ale i to, že se jednalo o přátelský kolektiv. Tento narátor byl během rozhovoru na vyjadřování emocí velmi opatrný, citové zbarvení zdůrazněné pro něj evidentně emočně silnějším výrazem „parta“ tedy naznačuje sílu pozitivní vzpomínky. Další narátorka to shrnuje ještě pregnantněji: „Vedení vysoké školy bylo velmi malé. Tam bylo 15 faktických zaměstnanců. Bylo to velmi neformální, až rodinné prostředí. Přátelství.“¹⁶⁵ A pak ještě dodává: „Byla to úzká skupina osob, která vzájemně spolupracovala a všichni věděli všechno.“¹⁶⁶ Obě narátorky si připouštějí, že jejich vzpomínky jsou ovlivněny i jinými faktory než faktickým děním okolo nich. Obě to spojují s plynutím času významově téměř totožnými slovy: „Možná jsem byla mladá a měla jsem na to sílu.“¹⁶⁷ a „Bylo to i tím, že jsme byli mladší.“¹⁶⁸ A právě tato narátorka dodává další rozměr: „I mezi zaměstnanci nebylo tolik nespokojených, jako je třeba v dnešní době. [...]

¹⁶² Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁶³ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁶⁴ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹⁶⁵ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁶⁶ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁶⁷ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁶⁸ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

*Nikdy se třeba nestalo, že by někdo sám od sebe ze školy odešel. To už muselo být něco velkého. Nevím, po kolika letech se to stalo poprvé. Všichni tu byli spokojeni. To na tom bylo to hezké.*¹⁶⁹ Jako jediná tato narátorka doplnila motiv, který byl nevysloven i v ostatních rozhovorech: „*Pak už se to zhoršovalo z různých důvodů.*“¹⁷⁰

Pro všechny narátory, kteří zažili slovy jedné z narátorek dobu „*jako za krále Klacka*“¹⁷¹, se jednalo o nejpříjemnější část rozhovoru o škole. Vzpomínali spontánně, velmi často se nechali unést a mnohem méně hledali vhodná a přiměřená slova. Zde je také nutné si uvědomit, že všichni narátoři se ohlížejí zpět na období, které dnes vnímají buď jako své mládí (tento motiv ostatně zmiňují obě narátorky, viz výše) nebo jako produktivní věk. Navíc atmosféra začátků je opojná sama o sobě, když na ní navíc vzpomínáte z pohledu úspěchu, na kterém jste se podíleli, pak o to více. Jednalo se nepochybně o nejvíce nostalgické části rozhovorů.

VŠFS zpočátku realizovala výuku na několika místech Prahy 3. Sdílela prostory Bankovní akademie ve Vlkově 12, v prostorách Městského úřadu Prahy 3 v Cimburkově 18 a přednášky pro velké skupiny realizovala v Domě odborových svazů na náměstí W. Churchilla. Pražské prostorové uspořádání však potřebám vysoké školy nevyhovovalo. VŠFS v roce 2002 získala do dlouhodobého pronájmu budovu ve Vltavské 12 na pražském Smíchově. I přes komplikace způsobené povodněmi tam od akademického roku 2002/2003 zahájila výuku.¹⁷² Velmi záhy také VŠFS otevřela dvě studijní střediska v Mostě (únor 2001)¹⁷³ a v Kladně (červen 2001)¹⁷⁴.

3.3 Klientela flákačů (atmosféra ve společnosti a předsudky vůči SVŠ)

Čtyři narátoři, kteří mi poskytli rozhovor, zažili úplné začátky VŠFS. Dva z nich byli u tvorby projektu nové soukromé vysoké školy, dvě narátorky zase nastoupily těsně před zahájením výuky. Všichni ovšem spojili svoji profesní dráhu se zcela novým

¹⁶⁹ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁷⁰ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁷¹ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky. Narátorka zde vzpomíná na dobu papírových indexů a jednoho počítače na celou školu.

¹⁷² ŠMATLÁK, Josef. VŠFS – centrála Praha. In *VŠFS pět let – příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3. č. 4. 12/2004. s. XI.

¹⁷³ ŠVEC, Josef. VŠFS – studijní středisko Most. In *VŠFS pět let – příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3. č. 4. 12/2004. s. XIII.

¹⁷⁴ ČERMÁKOVÁ, Eva. VŠFS – studijní středisko Kladno. In *VŠFS pět let – příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3. č. 4. 12/2004. s. XII.

společenským jevem. Soukromé vysoké školy byly v roce 2000 velkou neznámou nejen pro potenciální studenty, ale i pro celou společnost. Logicky se s nimi tedy pojila celá řada apriorních postojů a představ. Některé byly matoucí i pro narátory.

Jedna z narátorek vzpomíná: „*Nestudovala jsem na vysoké škole, tak jsem neměla srovnání s veřejnou vysokou školou, tím pádem jsem to nevnímala. Byla jsem zvědavá, jak to vůbec funguje na vysoké škole, když jsem tu zkušenost neměla.*“¹⁷⁵ Nicméně o pouhé dvě věty dále v rozhovoru říká: „*Vnímala jsem, že je to něco zvláštního, že je to soukromá vysoká škola. V té době to bylo něco neobvyklého.*“¹⁷⁶ Zdá se, že pro tuto narátorku bylo určující prostředí vysoké školy jako takové. To, že se jedná o soukromou vysokou školu začalo být zřejmě pro narátorku nějakým způsobem zajímavé, až když byla na VŠFS zaměstnána. Místo na škole získala na základě osobního doporučení a před nástupem to podle kontextu rozhovoru nehrálo velkou roli.¹⁷⁷ V rozhovoru po zhodnocení, že to bylo něco neobvyklého, dodává: „*V prvenství nás tehdy předběhl UJAK nebo Bankovní institut... Bylo tedy zajímavé, že je to i jedna z prvních vysokých škol.*“¹⁷⁸ Slovo „*nás*“ dedikuje vzpomínku do období, kdy již byla zaměstnancem školy a otázka prvenství se začala jevit i jako otázka prestiže. Narátorka přikládá okolnostem, které VŠFS vymezují vůči ostatním SVŠ, osobní důraz.

Druhá narátorka zase chtěla při studiu pracovat a možnosti, které veřejné vysoké školy nabízely byly velmi omezené. Kvalitu školy tedy ani podle svých slov neřešila. V jiné části rozhovoru spojuje předsudky vůči SVŠ až s pozdějšími událostmi. „*V té době ani žádný odpor či konflikt mezi soukromými vysokými školami nebyl, a tím pádem ta společnost to v té době neřešila.*“¹⁷⁹ Potvrzuje to již vyslovený názor narátorky, že se ve společnosti s příliš mnoha předsudky neseťkávala. Podobně nekonfliktně vnímal nastavení společnosti i jeden z narátorů. Ten se ovšem vztahuje zejména k odborné veřejnosti. V jeho odpovědi je navíc spíše cítit potřeba sebezpotvrzení než úvaha o případných předsudcích vůči SVŠ. Podle jeho mínění byli

¹⁷⁵ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁷⁶ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁷⁷ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 16. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁷⁸ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁷⁹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

představitelé SVŠ součástí akademického establishmentu¹⁸⁰ a jako takoví „byli bráni naprosto kolegiálně a rovnocenně.“¹⁸¹ Je nutné vzít v potaz, že sám byl součástí vysokoškolských elit v minulém režimu, a navíc byl v době, na kterou vzpomíná, rektorem VŠFS. Lze tedy předpokládat, že se osobně potkával s jinými typy reakcí než ostatní narátoři.

Do zcela jiného světla se ale dostává otázka předsudků ve chvíli, kdy je zmíněno školné, tedy základní existenční předpoklad soukromé vysoké školy. Tady jsou vzpomínky narátorů, kteří školné zmínili, podstatně vyhocenější. Pro jednoho z narátorů je školné právě bodem, na kterém se láme mínění veřejnosti o SVŠ. „*Dlouho nás provázela cejch. Vy jste soukromá škola, a tam si to [studenti, pozn. autorky] zaplatili. Vlastně si koupí diplom. To byl jistý stereotyp. On je v určitých zemích světa různý. Někde je soukromá vysoká škola lepší, protože je soukromá, ale u nás v Česku to bylo naopak.*“¹⁸² Narátor ovšem vzápětí sám zpochybňuje kvalitu SVŠ, když konstatuje: „*Zase ty některé školy, které to třeba přepískly a měly nekvalitní studenty, tak udělaly ne úplně dobré jméno. Ale zase všem soukromým vysokým školám. Ale pak musely hodit zpátečku a začít dělat výuku kvalitně, aby přežily.*“¹⁸³ Připomeňme si, že se jedná o narátora, který spíše na nevědomé úrovni již velkou pochybnost o kvalitě soukromých vysokých škol a zejména jejich studentů vyslovil, když je zhodnotil jako „*klientelu flákačů*“.¹⁸⁴

S podobným přístupem ke školnému se setkala i jedna z narátorek: „*Každý vnímal a asi pořád vnímá soukromou vysokou školu, protože tam se platí školné, tak že má [student, pozn. autorky] ten titul jasný, protože si to zaplatí.*“ A dodává osobní vzpomínku „*Když jsem třeba někde řekla, kde pracuji, tak to bylo: 'Aha, tak tam je to brnkačka. Tam si to člověk zaplatí.' Mně se to vždycky osobně dotýkalo. Tím, jak jsem tady pracovala, tak jsem vždycky obhajovala a říkala jsem: 'To ne'.*“¹⁸⁵ Pro narátorku

¹⁸⁰ Což je vzhledem k tomu, že SVŠ byly zakládány v roce 1999, tedy pouhých deset let po převratu, nezpochybnitelné i proto, že ještě nestihla vyrůst nová generace akademiků, která by převzala řízení vysokých škol.

¹⁸¹ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

¹⁸² Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁸³ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁸⁴ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁸⁵ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

je tedy předsudek veřejnosti vůči školnému více než faktickou otázkou kvality osobním stigmatem na pověsti zaměstnavatele. Současně tato osobní výpověď vyvrací tezi o tom, že se s předsudky vůči SVŠ nesetkávala. Spíš se zdá, že si je apriorně nepřipouštěla, neboť v ní vzbuzovaly pocit diskomfortu spojený s otázkou, pro koho pracuje.

S podobným předsudkem se setkala i narátorka, která sama začátky VŠFS nezažila. Otázku kvality apriorně vztáhnoutou k úplatě za vzdělání spojovala s boomem SVŠ. *„V té době začaly vznikat i jiné vysoké školy, začalo se diskutovat o tom, jak kvalitní vzdělávání poskytují, jestli náhodou to není tak, že student, když nastoupí na soukromou vysokou školu, tak si vlastně platí, že nemusí nic dělat, že stačí pět let počkat [...]. A fakt, že tehdy bylo, plácnu 48 škol, a byly opravdu různé kvality a různé velikosti, tak některé ty zprávy v médiích byly i oprávněné.“*¹⁸⁶ Narátorka v době, o které hovoří pracovala na škole jako externistka a dle vlastních slov neměla k prostředí žádný vztah a vůbec se otázkou kvality tohoto odvětví nezajímala¹⁸⁷, přesto prohlašuje, že některé zvěsti o SVŠ, byly „oprávněné“. Může to svědčit o vlastních pochybnostech a předsudcích, byť vědomě nepřiznaných.

Zajímavý úhel pohledu na školné přináší narátorka, která VŠFS vystudovala. Sama jej považovala za samozřejmou podmínku, která by ji zatížila pouze v případě, že nebyla schopná si školné uhradit sama. Očekávání spojené s platbou školného pak má spojené spíše s kvalitou poskytovaných služeb než možností zjednodušit si cestu studiem. *„Očekávala bych, že se můžeme ozvat, když se něco děje [...] Jednou jsme požádali o výměnu vyučujícího pro jeho nedostatečné prezentační schopnosti. [...] Tohle bych asi na veřejné vysoké škole neočekávala.“*¹⁸⁸ V jejím vnímání je tedy poskytování vzdělání služba jako každá jiná a student má právo očekávat její kvalitní naplnění nesouvisející pouze s předáváním znalostí, ale také s formou, jakou jsou předávány. Je zde samozřejmě otázka nakolik se narátorka vztahuje k prožité zkušenosti a nakolik jako vrcholová manažerka společnosti (navíc při vědomí, že se

¹⁸⁶ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁸⁷ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁸⁸ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

jednalo o rozhovor, který byl narátorkou vnitřně cenzurován) dodržuje základní komunikační vzorce školy, které s tzv. klientským přístupem dlouhodobě operují.¹⁸⁹

Vysoká škola finanční a správní se rozjela jako dobře postavený a naplánovaný projekt, který zaznamenával v prvních letech de facto samé úspěchy. Od získání prvních akreditací, přes stále rostoucí počty studentů až po solidní pověst, kterou si dokázala postupně vybudovat. Pro narátory, kteří toto období zažili, se jednalo o vrcholné období. Dokázali se s projektem ztotožnit, vybudovali si zde základy své loajality a zažívali „boží“ pocit být u zrodu něčeho nového. Jejich identifikace je velmi silně napojena na úspěch projektu, což významně zvyšuje pocit vlastní hodnoty a užitečnosti. Všichni čtyři narátoři přitom spíše nevědomě potlačují všechny disharmonické prvky, které by se v jejich vzpomínkách mohly ve spojení s prvními lety existence školy objevit. Ať se jednalo o otázku předsudků, kvality nabízených studijních programů nebo kvality studentů, pro narátory bylo vše zcela ideální a nezatížené jakoukoliv negativní konotací. Slovy jednoho z narátorů: „*Ten svět pro mě byla ta škola.*“¹⁹⁰

¹⁸⁹ Za všechny VESELÝ, Jan. VŠFS, škola, která si hlídá uplatnění svých studentů. In *Ústecký kraj DNES*. 22. 3. 2018. Praha: Mladá Fronta Dnes., nebo ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. Proč zájem o VŠFS neklesá. In *Xadonia*. Roč. 2017 Č. 3. Praha: VŠFS. 2017, nebo *Aktualizace dlouhodobého záměru rozvoje vzdělávací, výzkumné a vývojové a další tvůrčí činnosti*. [online] [cit. 2023-12.25] VŠFS: 2010. Dostupné z: https://www.vsfs.cz/prilohy/urednideska/dlouhodobyzamer_akt.pdf.

¹⁹⁰ Rozhovor s Radimem Valeníkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

4 Hvězda padá vzhůru (období růstu a stability)

V únoru 2004 se na Vysoké škole finanční a správní konaly první státní závěrečné zkoušky¹⁹¹ a v dubnu 2004 také první promoce¹⁹². Školu tak opustili její první absolventi. V tomto roce také získala pronájem budovy Estonská 500/3 na Praze 10, kam přesunula své sídlo. Mezi lety 2004 až 2008 také VŠFS zažila obrovský nárůst počtu studentů. Zatímco v roce 2004 lze ve statistikách MŠMT nalézt údaj 2713 studentů, v roce 2009 je to už 5609 studentů.¹⁹³ Rozrostla se i nabídka studijních oborů. Zatímco v roce 2000 škola začínala s čtyřmi bakalářskými studijními programy, v roce 2009 měla úspěšně akreditováno osm bakalářských a sedm navazujících magisterských programů.¹⁹⁴

4.1 Ten boom byl enormní (zlatá léta)

*„Škole se hodně dařilo. To byl neskutečný boom. Zažili jsme dobu, kdy jsme dokonce museli odmítat přihlášky, respektive jsme si vedli evidenci náhradníků. Říkali jsme studentům, že nemáme kapacitu, že by si neměli v učebně kde sednout. A studenti říkali, že si přinesou vlastní židli. Chci studovat.“*¹⁹⁵ vzpomíná na období růstu jedna z narátorek. Z výpovědi je cítit míra hrdosti na to, že tuto dobu zažila. Rozhovor vznikl v roce 2021, kdy byla škola existenčně ohrožená řadou faktorů, mimo jiné úbytkem studentů. Vzpomínka na dobu, kdy si studenti „chtěli nosit vlastní židle“, je evidentně velmi silná. Podobnými slovy vzpomíná i další narátorka. *„Předpokládalo se, že škola bude mít třeba 500 studentů. My jsme ale měli v určitou chvíli 6000 studentů. Ten boom byl enormní.“*¹⁹⁶, která vzápětí dodává *„Byl to velikánský nárůst firmy. To si nedokážete představit. S tím je spojený i skokový počet zaměstnanců a skokový nárůst nastavení procesů.“*¹⁹⁷

¹⁹¹ ČERNÁ, Radoslava. Státní závěrečné bakalářské zkoušky – únor 2004. In *Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3 N. 2. 5/2004. s. 6.

¹⁹² První a jedinečné promoce na VŠFS. In *Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3 N. 2. 5/2004. s. 6.

¹⁹³ Ministerstvo školství a mládeže ČR. Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-29-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

¹⁹⁴ ČECHÁK, Vladimír. Přehled vývoje studijních programů. In *10 let VŠFS. Speciální příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. 9/2009. s. 4.

¹⁹⁵ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁹⁶ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

¹⁹⁷ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

Zde se ukazuje první problematizace vzpomínek. První narátorka svoje slova relativizuje: „*S postupem času přibývalo i nespokojených studentů. To jsme zpočátku vůbec neznali. Ale jak říkám, vývoj jde kupředu po všech stránkách, i v tom, že zda jsou studenti spokojeni či nespokojeni.*“¹⁹⁸ V první větě připouští problém, hned vzápětí se pokouší mu ubrat na ostroty slovy o nezastavitelném vývoji jako něčem přirozeném a pochopitelném. Druhá narátorka dodává: „*Pak už se to začalo lámat. ... Zdá se mi, že už to začal být moloch. [...] V menším kolektivu o sobě víte i osobnější informace a od určité chvíle je to složitější udržet. Ta atmosféra se začíná měnit. Ve vrcholovém vedení to možná zůstává stejné, ale stejně je třeba nastavit věci jinak.*“¹⁹⁹ Nosnou informaci lze nalézt právě v opatrné formulaci „*možná zůstává stejné*“. Použití „*možná*“ naznačuje, že narátorka zaznamenala proměnu atmosféry ve vedení společnosti, ale evidentně jí není příjemné rozebírat zrovna tuto část. Jak ostatně naznačí výstupy z anket mezi zaměstnanci, které použiji dále v práci, tento pocit byl relativně rozšířen.

Pohled částečně zvnějšku dodává narátorka, která v tomto období školu znala jednak jako externí pedagožka a jednak jako studentka. Její vzpomínání na toto období začíná velmi rozpačitě, když říká: „*Já to nedokážu vůbec říct. Ne proto, že by to bylo dávno, ale protože jsem to nevnímala.*“²⁰⁰, aby vzápětí popřela vlastní slova celou řadou konkrétních postřehů. Od relativně neutrálního „*Chodila jsem si sem víceméně odpočinout od práce manažera.*“ a „*Určitě, kdyby mi tady bylo špatně, tak bych tu nezůstala.*“²⁰¹ V tomto prohlášení lze číst zřetelnou nejistotu ohledně vlastní motivace a snahu najít ospravedlnění pro rozhodnutí, které narátorka, i v souvislosti s dalšími slovy, zjevně nepovažuje za bezproblémové. Krátce poté sice narátorka prohlašuje, že „*VŠFS byla na vysoké úrovni, školou vyhledávanou*“²⁰², ale hned v další větě říká: „*Vnímala jsem to prostředí jako svým způsobem zkostnatělé, kde se stejně nic nezmění. Můj jeden hlas je úplně jedno, byť je to hlas studenta a zákazníka.*“²⁰³ a dodává, že „*Tehdy jsem nechtěla měnit prostředí vysoké školy, já jsem nechtěla bojovat za kvalitnější výuku, já jsem to brala jako věc, kterou je zapotřebí překousnout,*

¹⁹⁸ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

¹⁹⁹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁰⁰ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁰¹ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁰² Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁰³ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

*absolvovat a neřešit ty problémy, které ta škola třeba má.*²⁰⁴ Povšimněme si několika okamžiků. Narátorka byla v době, na kterou vzpomíná studentkou i pedagožkou, v obou těchto rolích měla možnost zúčastnit se pravidelných anket, které škola organizovala jak mezi studenty, tak mezi pedagogy.²⁰⁵ V rozhovoru dále upřesňuje, že odpovídala 3x nebo 4x, ale neviděla žádné výsledky.²⁰⁶ Do určité míry se může jednat o daň nárůstu počtu studentů. Pokud studentů byly desítky, bylo relativně snadné přijímat a dávat zpětnou vazbu. Změny navíc byly okamžitě viditelné, pokud se studenti počítají na stovky a posléze tisíce, ocitáme se ve zcela jiné atmosféře. I přesto očividné nadšení interních zaměstnanců z boomu, ve kterém nechtěli vidět rodící se problémy, vypadá z pohledu zvenčí daleko méně přesvědčivě. Na druhou stranu narátorka naznačovala, že považovala za problematickou kvalitu výuky, sama ale byla pedagožkou školy. V tomto prohlášení je tedy zřejmý vnitřní rozpor. Podílela se tedy na projektu, který považovala za nekvalitní? O pár měsíců později se stala interním zaměstnancem školy a dnes je dokonce v jedné z vrcholových akademických pozic. V rozhovoru narátorka velmi často utíkala k současnosti, stavu agend a procesů, jak je vidí nyní. Patří k velmi aktivním akademickým manažerům, v roce 2023 byla dokonce za aktivitu v oblasti organizace výzkumu na VŠFS vyznamenána jako Osobnost VŠFS. Z rozhovoru vyplývá, že se k vedení školy staví vnitřně poměrně kriticky, ale rozhodně chce mít na věci vliv a měnit je k obrazu, který považuje za ideální. Zmíněná snaha odtáhnout se od tehdejšího dění, „*vůbec to neřešit*“, tedy neodpovídá osobnostnímu nastavení narátorky. To může být příčinou vnitřního rozporu, kterého se narátorka zbavila až ve chvíli, kdy získala pocit odpovědnosti za stav instituce, na níž působí.

Je nutné zmínit, že mezi lety 2007 až 2010 vedení školy nechalo zpracovávat anketu mezi zaměstnanci školy, ve které byla pokládána řada otázek souvisejících se vztahem ke škole, hodnocením úrovně školy či názory na řízení školy. A opět nezapomeňme, že došlo ke skokovému nárůstu zaměstnanců. Z anket vyplývá, že mezi lety 2007 až 2009 hodnotila většina respondentů úroveň školy i její prestiž na

²⁰⁴ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁰⁵ První ankety mezi studenty lze dotovat již do AR 2002/2003 viz VŠFS. Vnitřní hodnocení VŠFS za akademické roky 2002/2003 a 2003//2004. Praha: VŠFS. 2004. s. 59.

²⁰⁶ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

veřejnosti velmi vysoko.²⁰⁷ V roce 2010 tato hodnota klesla, nikoliv však zásadním způsobem.²⁰⁸ Mezi lety 2007 až 2009 se také ale zvýšil počet zaměstnanců, kteří se domnívali, že nemají dost možností vyjadřovat se k otázkám řízení školy, což je při zmiňovaném skokovém nárůstu opět pochopitelné. Nicméně u pedagogů to byl každý druhý.²⁰⁹ To naznačuje, že pocit narátorky nebyl zdaleka tak výjimečný, jak by se ze vzpomínek ostatních narátorů na zlatá léta mohlo zdát.

Růst školy začaly provázet problémy, které vedení v materiálech odevzdávaných na kontrolní orgány sama formálně tušila (viz výše), ale zdá se, že v určitém nadšení z rozvoje nepovažovala za nezbytné řešit v danou chvíli.

Nadcházející složitější období, byť zatím v souvislosti se zcela jinými výzvami, než kterým musela následně čelit, začalo ale vnímat i vedení školy, jak vzpomíná narátor a tehdejší prorektor pro koncepci a rozvoj: „*Tady je nutné vzít v úvahu, že tato léta byla dobou, kdy docházelo postupně k saturování té stávající z dřívějších let odložené poptávky po vysokoškolském studiu. Na druhé straně se taky rozvíjela kapacita veřejných vysokých škol, takže v oblasti vzdělávání došlo k výraznému rozšíření nabídky.*“²¹⁰ Výpověď nebyla citově zabarvená, narátor skutečně zmiňoval pouze daný fakt, který není možné změnit na úrovni vedení firmy, je nutné se s ním pouze vypořádat. To narátorovi dává potřebný odstup.

Za pravdu určitému optimismu z vývoje dává i narátor, který v době vrcholného růstu VŠFS působil na MŠMT. „*Přímo s VŠFS jsem se na ministerstvu nesetkal. Protože VŠFS se neodvolávala k rozkladové komisi. Byla moudrá a věděla, že to nedává příliš smysl. Nebyla nikdy zatlačena do existenční otázky mít tu poslední akreditaci.*“²¹¹ Příznivé zhodnocení školy nepochybně vyplývá ze současné znalosti, nicméně je faktem, že až do roku 2009 se VŠFS nemusela mezi odbornou ani širokou veřejností potýkat se žádným zpochybněním své kvality.

²⁰⁷ Vždy se jednalo o více než 70 %. Katedra marketingové komunikace VŠFS. *Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2007 a 2009*. Praha: VŠFS. 2007, 2009.

²⁰⁸ Jednalo se o 5% pokles. Katedra marketingové komunikace VŠFS. *Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2010*. Praha: VŠFS. 2010.

²⁰⁹ Katedra marketingové komunikace VŠFS. *Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2009*. Praha: VŠFS. 2009.

²¹⁰ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²¹¹ Rozhovor s Miroslavem Šimůnkem vedla Magdalena Straková, Praha 6. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

Celkově lze konstatovat, že mezi narátory přetrvávají pozitivní postoje. Období růstu a prosperity si připomínají bez ochoty problematizovat jakoukoliv část minulosti. Přesto se postupně objevuje motiv proměny, kterou narátoři nevnímají pozitivně. Škola se proměňuje z rodinného podniku na velkou instituci se zcela odlišnou dynamikou. Do příběhu, který narátoři vypráví, se poprvé dostávají disharmonické tóny. Narátorka, která během tohoto období měla postavení externistky (a studentky) poprvé přináší zcela otevřeně kritický tón. Pod povrchem úspěchu a trvalého růstu se objevují první náznaky pochyb spojených s otázkami kvality.

4.2 Zasažení destrukcí vědy (věda a výzkum na VŠFS)

Už během roku 2003 se ve vedení vysoké školy začíná uvažovat o otázce získání statusu univerzity.²¹² Z vnitřní analýzy, která byla pro workshop zpracována, vyplývá, že VŠFS splňuje řadu hledisek, která by pro získání statusu univerzity byla zapotřebí, nicméně jako problematický se ukazuje zcela rozhodující parametr, a to je úroveň vědy a výzkumu.²¹³ V roce 2007 zřídila interní grantovou agenturu (IGA), jejímž cílem bylo podpořit výzkum na škole a zajistit jejich externí podporu. Mezi lety 2000 až 2010 získala škola šest výzkumných projektů Grantové agentury České republiky.²¹⁴ Nicméně jako slabé místo školy tento ukazatel dlouhodobě vnímali i oba narátoři, kteří měli výzkumnou činnost jako akademičtí pracovníci (potažmo svého času akademičtí manažeři) v popisu práce, byť kořeny jeho problematičnosti zasazují každý do jiného kontextu.

Jeden z narátorů se domnívá, že problematičnost výzkumu na vysokých školách se zdaleka netýká jen škol soukromých. Podle jeho názoru v České republice neexistuje prostor pro excelenci ve výzkumu na úrovni vysokých škol, protože věda byla lokalizována do k tomu určených center, jichž je navíc s ohledem na velikost ČR možné provozovat jen omezené množství. Podle něj „*Může excelentní výzkum realizovat i soukromá vysoká škola, pokud je na to personálně vybavená a pokud má*

²¹² V září 2003 byl vedením školy svolán interní workshop pod názvem Univerzita, na kterém se tato úvaha poprvé objevuje. Workshop Univerzita. Prezentace. Most: 2003. Aurum. 14. – 16. 9. 2003.

²¹³ Workshop Univerzita. Prezentace. Most: 2003. Aurum. 14. – 16. 9. 2003.

²¹⁴ Jejich celkový rozpočet činil 7 857 000 Kč, což je sice z pohledu rozpočtu školy zanedbatelná suma, ale v případě těchto projektů jde více o prestiž než finanční ohodnocení. HAMERNÍKOVÁ, Bojka. Věda a výzkum na Vysoké škole finanční a správní. In *10 let VŠFS. Speciální příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. 9/2009. s. 10.

k tomu vytvořené přijatelné materiální a technické podmínky.“²¹⁵ K tomu, zda bylo či je možné takový výzkum realizovat na VŠFS se narátor nevyjádřil, pouze dodal opatrně formulované prohlášení: „*Myslím si, že i v oblasti výzkumu, řekněme velmi kvalitního, si může soukromá vysoká škola svoji parketu nalézt.*“²¹⁶ Možná, že spíše z toho nevyřčeného než vyřčeného lze vyčíst, že VŠFS takovou parketu nenalezla.

Daleko radikálněji, ve smyslu vlivu okolností vidí situaci ohledně výzkumu na VŠFS druhý narátor. „*Soukromé vysoké školy byly více zasažené destrukcí vědy. My jsme dělali konference. To je základ výstupu vědy. [...] Pak se řeklo NE. Konference mají nulovou hodnotu a mají hodnotu jako anonymně recenzované články v časopisech. To vedlo k destrukci vědy.*“²¹⁷ Pro porozumění je nutné dodat, že narátor již více než dvacet let organizuje mezinárodní vědecké konference, jejichž význam podle jeho názoru nezaslouženě poklesl. Je patrné, že tuto otázku považuje za velice osobní. Jeho projev byl velmi důrazný, narátor dokonce v rozrušení nedokončoval věty, přičemž jeho ostatní projev byl vždy koncentrovaný. Když jsem se narátora pokusila vrátit k otázce úrovně výzkumu na VŠFS, vztáhl se opět k tématu, které pro něj bylo zcela zásadní. „*Veřejné vysoké školy měly dlouhodobé spolupráce s desítkami univerzit. My jsme si to museli vytvořit sami. Když jsme si to vybudovali, tak tím vynulováním konferencí kontakty padly. Ted' se musí stavět na jiné bázi než na bázi konferencí.*“²¹⁸ Vyjádření narátora zní trochu zhrzeně, ve skutečnosti se škola dále zúčastňovala řady mezinárodních konferencí a navazovala spolupráce.²¹⁹ Základní změna se týkala spíše toho, jakým způsobem jsou hodnoceny jednotlivé výzkumné výstupy.²²⁰

Výzkumná činnost byla nejen podle dostupných interních materiálů, ale i z pohledu narátorů skutečně jedním ze slabých míst. Oba za ni do určité míry jako

²¹⁵ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²¹⁶ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²¹⁷ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²¹⁸ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²¹⁹ Konference a semináře pořádané VŠFS. VŠFS. [online] [cit. 2023-12-29] Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=3231-konference-a-seminare>.

²²⁰ Hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací dle Metodiky M17+. Úřad vlády ČR. [online] Copyright © 2015, Rada pro výzkum, vývoj a inovace. Vytvořil Internet Projekt, a. s. [cit. 2023-12-29] Dostupné z: <https://vyzkum.gov.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=799796>.

akademičtí pracovníci a svého času i manažeři nesli určitý díl odpovědnosti. Je proto zajímavé, že oba hledají důvody pro ospravedlnění, pro doložení pocitu, že případná chyba neleží na VŠFS, ale na systému.

4.3 Každá vysoká škola by měla mít tu ambici (projekt univerzita)

Jak jsem zmiňovala, vedení VŠFS považovalo získání statutu univerzity za svůj hlavní rozvojový cíl od roku 2003, kdy se na toto téma poprvé sešlo na pracovním workshopu²²¹. V roce 2004 se ve vnitřních materiálech školy poprvé objevuje vize doktorských studijních programů²²² Finance a Veřejná správa.²²³ Jedná se zejména o otázku prestiže, neboť z ekonomického hlediska není získání doktorského studijního programu nijak zásadní. Zatímco studentů v nižších stupních studia může mít univerzita tisíce, v doktorském studiu se vzhledem k podmínkám a náročnosti jedná vždy maximálně o nižší desítky, spíš jednotky studentů.

V roce 2009 VŠFS úspěšně doktorský studijní program Finance akreditovala a spolu s tím získala i kýžený statut univerzity. Jeho získání se vedení školy rozhodlo oslovit na velké akci nazvané „U-mejdan“. Jedna z narátorek na to vzpomíná: „*Tak určitě to bylo něco. Přiznejme si, že jsme trochu soupeřili s jiným soukromými vysokými školami.*“²²⁴

Narátor, který byl v počátcích úvah o získání statutu univerzity, se vrací k motivacím pro získání statutu univerzity: „*To že škola realizuje doktorský studijní program [...] je určitým vnějším projevem rozvoje kvality její vědecké a výzkumné činnosti a taky schopnosti po pedagogické a vzdělávací stránce připravit absolventy k tomu, aby v této činnosti dále pokračovali.* [...]“²²⁵ Pro narátora je tedy získání statutu univerzity logickým vyvrcholením snahy o kvalitu. Na druhou stranu tuto okolnost nepřeceňuje, když konstatuje, že „*Škola, která realizuje velmi dobře a zodpovědně jen bakalářské studium, je taky školou, které patří dík.*“²²⁶ K tomu se

²²¹ Viz poznámka 213.

²²² Nezbytnou podmínkou získání statutu univerzity je úspěšná akreditace doktorského studijního programu. Česko. Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách. [online] [cit. 2023-12-29] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>.

²²³ Report. Projekt Univerzita. Interní materiál. Praha: VŠFS. Říjen 2004. Osobní archiv autorky.

²²⁴ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²²⁵ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²²⁶ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

příklání i jedna z narátorek, byť dala na jiném místě v rozhovoru jasně najevo, že to není cesta, kterou by měla jít VŠFS. „*Neříkám, že to musí být u všech [vysokých škol, pozn. autorky]. [...] Tzn. že jsou vysoké školy, které realizují pouze to profesní bakalářské studium v úzké spolupráci s nějakým podnikem či firmou. A to je v pořádku.*“²²⁷

Další narátor vidí získání statusu univerzity radikálněji. „*Každá vysoká škola by měla mít ambice být univerzitou. To je jako učňák s maturitou a bez.*“²²⁸ A v rozhovoru s patrnou dávkou hrdosti dodává: „*Každá univerzita se stává univerzitou v pravém slova smyslu, když na ní působí její vlastní absolventi. S tím máme vlastní zkušenosti.*“²²⁹ Jednalo se o jeden z okamžiků, v nichž se narátor bez vnitřního konfliktu identifikoval se školou. Podobně otázku vidí i jedna z narátorek. „*Pokud má vysoká škola ambice do budoucna a chce se dlouhodobě etablovat na trhu, tak si myslím, že to byl přirozený krok.*“²³⁰ Dodává k tomu, že „*Je to určitá garance toho, že procesy na škole fungují, tak jak mají. Opravdu jde i po té části vědecko-výzkumné a nezůstává jenom u té vzdělávací.*“²³¹ Zajímavé je, že pro narátorku, byť není akademickou pracovnící, je vědecké směřování školy otázkou prestiže a vlastní identifikace. „*My nejsme koncipováni jako profesní vysoká škola. [...] Opravdu se v této oblasti chceme pohybovat. Tohle je přirozený krok a přirozený rozvoj a měli bychom touhle cestou jít. Pro nás by byl krok zpět vrátit se do té profesní části a dělat profesní studijní programy a jít v úzké spolupráci s obchodní a podnikatelskou sférou.*“²³² Výrazy jako „*opravdu*“ a „*krok zpět*“ naznačují skutečnou osobní angažovanost narátorky na prestiži VŠFS jako univerzity.

Další narátorce nebylo položení otázky, zda je získání doktorského studia měřítkem úspěchu, úplně příjemné. Na začátku velmi dlouho váhala s odpovědí a zdráhavý tón naznačoval v této otázce vnitřní zábrany. Výsledná, pečlivě formulovaná odpověď, ale byla bez výhrady souhlasná. „*Aby soukromá vysoká škola mohla získat doktorské studium, musí splnit velmi mnoho náročných kritérií [...] Pokud se jí podaří*

²²⁷ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²²⁸ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²²⁹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²³⁰ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²³¹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²³² Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

*obhájit a udržet doktorský studijní program, tak je to jistá vizitka, že má předpoklady dané Národním akreditačním úřadem k tomu, aby to doktorské studium provozovala a nabízela.*²³³ Hledání důvodů by bylo velmi spekulativní. Narátorka je sama školitelkou v doktorském studijním programu. Na toto téma jsem s ní natáčela podcast, kde žádný odstup od tematiky neprojevovala.²³⁴

Ze všech rozhovorů ve větší či menší míře vyplývalo, že pro narátory je otázka získání statutu univerzity otázkou prestiže a tím také okolností usnadňující identifikaci se školou. Jedna z použitých citací naznačuje jeden z důvodů. VŠFS byla jen jednou ze tří soukromých univerzit²³⁵ a rozhodně se tak, minimálně v očích vlastních zaměstnanců, kvalitativně odlišovala od zbytku sektoru.

4.4 Když byli hrdí, že absolvovali VŠFS (parametry úspěchu)

Z dosavadních rozhovorů vyplývalo poměrně zřetelně, že narátoři se se školou identifikovali zejména proto, že měli pocit, že se podíleli na jejím úspěchu. Ostatně tento pocit byl ve sledovaném období, alespoň dle realizovaných anket mezi zaměstnanci všeobecně sdílen. V roce 2007 bylo anketou zjišťováno, jak zaměstnanci vidí postavení VŠFS mezi ostatními vysokými školami, a to prostřednictvím souhlasu s tematickými výroky. Téměř 73,8 % respondentů bylo zcela nebo z části ztotožněno s výrokem, že „prestiž a úroveň VŠFS je vysoká, srovnatelná s většinou státních²³⁶ vysokých škol“. 79,8 % respondentů zcela nebo z části souhlasilo s výrokem, že VŠFS „mezi soukromými vysokými školami patří k nejlepším“. Zajímavý je u obou výroků poměr mezi odpovědí zcela souhlasím a zčásti souhlasím. Zatímco s prvním výrokem o srovnatelnosti s VVŠ zcela souhlasilo 20,8 %, s výrokem, že VŠFS je mezi SVŠ nejlepší souhlasilo zcela 50,3 % respondentů.²³⁷

V rozhovorech jsem se pokusila zjistit, co považují narátoři za základní parametry úspěchu. Odpovědi se velmi lišily, jejich definice se zcela zásadně odvíjela

²³³ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²³⁴ Epizoda 14. Proděkanka Naděžda Petřů: „Je doktorské studium jenom rozšířením a prohloubením studia magisterského?“ *Podcast VŠFS*. [online] Praha. 2023. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=3264-podcasty-vsfs/>

²³⁵ V současnosti stále existují jen tři soukromé univerzity, pouze jejich složení je jiné, než bylo v roce 2009.

²³⁶ V anketě se operuje se zjevně chybným pojmem státní škola, nicméně dá se předpokládat, že většina respondentů otázce rozuměla správně a odpověď je tedy relevantní.

²³⁷ Katedra marketingové komunikace VŠFS. *Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2007*. Praha: VŠFS. 2007.

od role, kterou narátoři na VŠFS zastávali, nebo si mysleli, že zastávali. Narátor, který sám sebe definuje přes oblast výzkumu považuje za důležité „*Mít vědu. Presentovat se navenek. Konference. Mít časopis [vědecký, pozn. autorky]. Mít uzavřený cyklus, že ze studentů se stávají pedagogové. Mít základní myšlenku ve vědě.*“²³⁸ Narátor, který byl po celé sledované období ve vrcholových funkcích se domnívá, že soukromá vysoká škola je úspěšná, „*pokud dokáže přinést svůj vlastní vklad k rozvoji vzdělávání a rozvoji vysokého školství jako takového.*“²³⁹ Podle něj není možné vydělovat soukromé vysoké školy ze systému terciárního vzdělávání, jsou podle něj, jejich organickou částí řešící stejné problémy. Je přesvědčen, že „*že parametry úspěšné soukromé vysoké školy jsou stejné jako u školy veřejné či státní.*“²⁴⁰ Narátorka, která po celou dobu působí na studijním oddělení zmiňuje, že „*Na prvním místě jsou spokojeni studenti. Když byli spokojeni v průběhu studia. Když byli hrdí, že absolvovali VŠFS a že pak někde uspěli a nestyděli se prezentovat to, kde získali vzdělání. Že byli úspěšní i v praxi.*“²⁴¹ A tady se dotýká jediného parametru, na kterém se všichni narátoři dokázali shodnout, na úspěšných a spokojených absolventech jako hlavní vizitce školy. Jeden z narátorů se domnívá, že pro úspěch školy je nutné „*Věnovat pozornost absolventské síti. Pořad spolupracovat s absolventy, kteří jsou nám věrní. Pořadat pro ně akce a udržovat kontakt.*“²⁴² Další narátor jej doplňuje, „*když dokáže plnit své základní společenské funkce. To znamená připravovat absolventy na pracovní a profesní úspěšnost, ale také na plnohodnotný život v dnešní společnosti a ten nelze redukovat na profesní připravenost.*“²⁴³ U tohoto narátora je však odpověď evidentně spojena s hlubším pocitem. Slova o redukcí vzdělání na „*profesní připravenost*“ opakoval několikrát. Nikde přímo nezmínil, zda je tento pocit spojen všeobecně s vysokým školstvím, nebo zda směřuje přímo k VŠFS, nicméně se jedná o narátorovo silné téma. Z jeho profesní dráhy a dalších názorů prezentovaných v rozhovoru navíc ve spojení se slovy o „*vkladu k rozvoji vzdělávání*“ a „*základních společenských*

²³⁸ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²³⁹ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁴⁰ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁴¹ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁴² Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁴³ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

funkcích“ lze ale usuzovat, že se jedná o postesk směřující ke ztrátě pocitu výjimečnosti vysokoškolského vzdělání, k jeho masifikaci a z toho plynoucích změn. K absolventům se vztahuje i další narátorka. „...když má úspěšné absolventy. Ale já si myslím, že ne úspěšné, ale spokojené. [...] Ani neříkám, že musí získat veškeré potřebné znalosti. Ale spíše potenciál, jak mají pracovat, aby toho dosáhli. Ochotu učit se a zpracovávat informace.“²⁴⁴

Základním parametrem úspěchu je tedy podle narátorů úspěšný a spokojený absolvent, který na školu vzpomíná v dobrém, udržuje s ní kontakty, pomáhá ji rozvíjet a je společensky prospěšný. Zda takové absolventy VŠFS má nedokážu posoudit, nepodařilo se mi dohledat žádnou studii na téma absolventů. Co se mi však zdá, jako minimálně zajímavé, je, že žádný z narátorů (včetně těch, kteří na škole zastávali nebo zastávají vysoké manažerské funkce) nezmínil obchodní úspěšnost školy. Je přitom zjevné, že bez tohoto typu úspěchu by soukromá vysoká škola zcela závislá na příjmu ze školného, nemohla existovat. Lze samozřejmě namítnout, že existuje jasná vazba mezi obchodní úspěšností a spokojeným absolventem, nicméně je zjevné, že se jedná o spojení natolik sofistikované, že by ho museli narátoři překládat jako promyšlený argument, a nikoliv spontánní odpověď. Kde lze nalézt kořeny podobné zdrženlivosti by mohla pomoci nalézt podkapitola věnovaná otázce, zda lze vysokou školu řídit jako firmu.

4.5 Důvodem není, aby se obohatil majitel (VŠ jako firma)

Vedle zákona o vysokých školách se soukromé vysoké školy musí, stejně jako jiné obchodní společnosti, řídit obchodním zákoníkem a jinými právními úpravami souvisejícími s faktem, že se jedná o soukromé subjekty. Je zájmem, ale vlastně i povinností majitelů starat se o to, aby jejich podnikání přinášelo zisk. V českém prostředí je však spojení vysokoškolského vzdělání, které je ve všeobecném mínění považováno samo o sobě za ušlechtilé a naplňující vyšší dobro, se ziskem, který má přinášet soukromý podnik, za kontroverzní. Stálo by za hlubší úvahu, proč není stejně problematicky vnímáno základní a střední školství, nicméně je faktem, že zdaleka nejvíc společenských diskusí vyvolává právě soukromé vysoké školství. Předsudek vůči spojení peněz a vysokoškolského vzdělání je dokonce tak hluboký, že se

²⁴⁴ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

projevuje i v zákonné úpravě. Zatímco soukromé základní i střední školství je příjemcem dotací na žáky, soukromé vysoké školství se musí bez této podpory obejít.

Aby byla jakákoliv firma úspěšná, je nutné nastavit určitá pravidla fungování. Z tohoto úhlu pohledu je samozřejmě vhodné řídit jako firmu jakýkoliv subjekt, který má generovat prospěch (a nemusí se nutně jednat o prospěch peněžní). Použitá zkratka řídit školu jako firmu všeobecně srozumitelně vyjadřuje, zda je možné řídit subjekt vyššího společenského zájmu a veřejné služby stejně jako firmu, jejímž hlavním cílem je generovat zisk svým majitelům. U žádného z narátorů nebylo nutné tuto okolnost vyjasňovat.

Pro jednoho z doyenů školy se evidentně jednalo o citlivou otázku. Po několika sekundách váhání a hledání vhodné formulace z otázky prakticky utekl. SVŠ jsou podle něj sice z hlediska „*formálně právního*“ podnikem, ale plní veřejný zájem, což je staví mimo kategorii čistě soukromého podnikání. Nakonec se narátor obrátil k otázce daní, které SVŠ odvádí z vybraného školného. „*Studenti soukromých vysokých škol nejenže po absolvování zpravidla plní určitou společenskou potřebu, ale svým studiem a svými vlastními financemi vynaloženými na vlastní vzdělání přispívají na studium na veřejných vysokých školách.*“²⁴⁵ Hezká zkratka, kterou se narátor vyhnul zjevně vnitřně nedořešené otázce soukromého kapitálu ve veřejné službě. Jinými slovy pro narátora je přijatelný jen ten zisk, který lze obhájit vyššími potřebami společnosti. Ani pro dalšího narátora se nejednalo o snadnou otázku. Po bonmotu „*No, všechno se dá. Podnik se specifickou produkcí.*“ následoval vtip na jednoho ze současných politiků. Teprve poté se narátor k otázce vrátil a opět bylo možné sledovat snahu najít cestu, jak SVŠ vřadit do systému terciárního vzdělávání bez potřeby zdůrazňovat rozdíly mezi SVŠ a VVŠ. „*Čili univerzita soukromá i nesoukromá se nacházejí ve výrazně tržních podmínkách, takže musí pracovat nejen s tím, že chodí na ministerstvo... dejte nám.*“²⁴⁶ Zajímavá byla závěrečná poznámka narátora, „*když trhy trochu selhávají, tak vedení musí dělat určité manažerské kompromisy.*“²⁴⁷ Jinak řečeno, když se škole jako firmě nedaří, je logickým krokem snížit kvalitu? Narátor

²⁴⁵ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁴⁶ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁴⁷ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

poznámku dál nerozvedl, budí ale dojem, že se jedná o vnitřní vysvětlení, proč na škole dochází ke (z narátorova pohledu) kompromisům v řízení kvality. Je typické, že toto vysvětlení nás odvádí mimo prostředí školy, vina tedy padá na blíže nespecifikované trhy.

Ani další z narátorek se nejprve nevyhnula pocitu, že musí zdůraznit službu veřejnosti, „Protože poskytujeme vzdělání. Naproti tomu, když je škola akciovkou²⁴⁸, z toho už je víc cítit, že chceme vydělávat.“²⁴⁹ Zajímavý je poprvé v rozhovorech apriorně zmíněný negativní vztah k představě, že někdo chce na veřejné službě vydělávat, stejně jako zřejmě ve společnosti ještě stále zakořeněná představa, že snaha o zisk je cosi nečistého. Podotýkám pouze, že narátorka je z generace, která minulý režim zažila pouze v dětství.

Ani pro další narátorku to nebyla snadná odpověď. Přestože pracuje ve škole na vysoké manažerské a současně neakademické pozici, používá velmi podobné argumenty jako předchozí narátoři. Stejně jako předchozí narátorka se vztahovala k formě obecně prospěšné společnosti, kde byl podle ní „větší soulad“. Dodává s patnou snahou, aby její odpověď nevyzněla negativně směrem k majitelům školy „Ale stejně si nemyslím, že by to nějak vadilo, pokud akcionáři nebo majitelé chápou, že stejně není primární v tomto případě dosahovat zisku.“²⁵⁰ Ani zdaleka nechci spekulovat o záměrech akcionářů VŠFS, ale vycházíme-li ze všeobecných důvodů, proč jsou zakládány a provozovány soukromé firmy, pak dosahování zisku je právě jejich základním cílem. Je velmi nepravděpodobné, že by si to manažerka zodpovědná za hospodaření školy neuvědomovala. Jedná se tedy nejspíš o snahu postavit otázku školy jako firmy do příznivějšího světla, než ji vidí sama narátorka. Hned vzápětí narátorka převedla pozornost na VVŠ a jejich rozpočty. „Ty rozpočty jsou enormní...malé státy ve státě (UK, MUNI). To se nám ani nechce věřit. Ta efektivita by byla fajn, ale ta autonomie je tak velká, zejména fakult, že teď do toho jít je nemožné.“²⁵¹ Narátorka pak uvádí konkrétní příklady neefektivnosti na půdě VVŠ a zakončuje svoji odpověď konstatováním „Je to služba placená státem a stát by měl mít možnost se k tomu vyjadřovat v nějaké podobě, jako je to v zahraničí, ale tady je to

²⁴⁸ VŠFS změnila právní formu na akciovou společnost až v roce 2016, nicméně z odpovědi je zřetelně cítit postoj narátorky ke vztahu veřejné služby a zisku.

²⁴⁹ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁵⁰ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁵¹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

*obrovská lobby.*²⁵² Promyšlený útěk od základní otázky ukazuje, že také tato narátorka vnímá spojení zisku a poskytování vzdělávání negativně. Přitom je sama nejenom manažerkou školy, ale i její absolventkou a studium si sama platila. V rozhovoru navíc vyplývalo, že to nepovažovala za úkorné. Kupovala si službu, kterou potřebovala a která jí jinak nebyla dostupná a neřešila v této otázce žádné vnitřní dilema.²⁵³ To se objevilo až se spojením „řídít školu jako firmu“ a zejména se slovem zisk.

Poslední narátorka byla jediná, která svůj názor vyjádřila jednoznačně pozitivně. *„No stoprocentně. Musíte nastavit procesy a ty procesy musí být uzpůsobeny prostředí [...] pak musí mít nějaké poslání, důvod, proč ta škola funguje. A tím důvodem není, aby se obohatil majitel, to je klasický základ podnikání, že podnikáme proto, abychom vytvářeli zisk [...] ale musí mít nějakou misi, poslání, proč je na trhu. Jsem přesvědčená o tom, že i soukromá vysoká škola by měla být řízena jako podnik.*“²⁵⁴ Narátorka přišla do akademického prostředí z praxe, jak mnohokrát sama zdůraznila, s představou, že škola má být řízena jako podnik je zcela ztotožněná. Dostala jsem de facto celou přednášku o procesech řízení školy. Ale i v tomto rozhovoru zaznělo, že *„důvodem není, aby se obohatil majitel“*. I tato narátorka je tedy nakonec přesvědčena, že se jedná o podnikání, které musí mít přesah směrem k vyššímu cíli, jímž je veřejná služba.

Shrneme-li si tuto podkapitolu, pak jsme se od většiny narátorů nedozvěděli to, na co jsem se doslovně ptala. Manažerské řízení školy většinou zůstalo jako něco mimo zájem narátora nebo bylo přijímáno jako samozřejmost. To, jak narátoři tuto otázku pochopili, a jak poctivě řečeno nejspíš byla také, byť podvědomě, míněna (při plném vědomí, že jsem její autorkou), je, zda vlastně vůbec má být vysoká škola soukromě vlastněna. Z odpovědí narátorů vyplývá, že se pro ně jedná o citlivý, a ne zcela jasně vyhraněný bod. Jejich vnitřní rozpor podle všeho plyne z tradičního pojetí vysokého školství jako vznešeného poslání na straně jedné a peněžního zisku jako základního cíle podnikání na straně druhé.

²⁵² Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁵³ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁵⁴ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

5 První trhliny (příběh VŠFS ztrácí jednoznačnost)

Rok 2009 byl, až do října, pro VŠFS rokem vrcholných úspěchů. Počet jejích studentů se šplhal k 6000, získala status univerzity, což byl cíl, na kterém pracovala celých šest let, a udržovala si pověst bez zásadní veřejné poskvrny. Samu sebe vnímala jako leadera celého sektoru, který se pomalu může začít srovnávat se zatím nedostižným ideálem veřejné univerzity. V září 2009 přinesli novináři Lidových novin šokující informace o podvodech na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Na této fakultě veřejné vysoké školy bylo odhaleno rozsáhlé plagiátorství začínající u akademických špiček a následné kontroly odhalily i podvody s délkou studia. Více než 400 studentů dokončilo své studium v nestandardně krátkém čase.²⁵⁵ Kauza otřásla odbornou i širokou veřejností. Padaly otázky, jak se něco podobného mohlo vůbec stát, a hledaly se způsoby nápravy. Na kauzu plzeňských práv vzpomíná i jeden z narátorů, který v té době působil na MŠMT: „*To byla úděsná kauza. To byla veřejná škola. Tam jsme to řešili hodně bojovně.*“²⁵⁶ Narátorovo zdůraznění „*veřejná škola*“ odkazovalo k přesvědčení, že podobná kauza se na půdě VVŠ nemůže odehrát. Narátor se ve své práci setkával s řadou kauz spojených se SVŠ, velká kauza (navíc značně medializovaná) spojená s veřejnou vysokou školou pro něj byla skutečně překvapením. Nicméně tato kauza otevřela pohledu veřejnosti procesy, které jinak byly skryty za zdmi vysokých škol. Otázka plagiátorství a přiměřené délky studia se ocitla v hledáčku kontrolních orgánů, ale i dalších médií. Bylo jen otázkou času, kdy se začne řešit jiná vysoká škola, ať už veřejná nebo soukromá.

V pátek 23. 10. 2009 vyšly v Hospodářských novinách články „Politici v Praze vystudovali za pár měsíců“²⁵⁷, „Vysoká škola politická aneb Kde studují pražští politici“²⁵⁸ a „Štrofova diplomka? Uniká mi její smysl, říká expert“²⁵⁹, které tvrdily, že Vysokou školu finanční a správní podezřele rychle vystudovalo několik politiků a

²⁵⁵ KLÍMA, Josef. Titul snadno a rychle. Jak kauza plzeňských práv otřásla důvěrou v justici. In *České podsvětí*. [online] Praha: Seznam.cz. Copyright © Seznam.cz, a.s. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/titul-snadno-a-rychle-jak-kauza-plzenskych-prav-otrasla-duverou-v-justici-171256>.

²⁵⁶ Rozhovor s Miroslavem Šimůnkem vedla Magdalena Straková, Praha 6. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁵⁷ BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Politici v Praze vystudovali za pár měsíců. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

²⁵⁸ VALÁŠKOVÁ, Marie. Vysoká škola politická aneb Kde studují pražští politici. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

²⁵⁹ BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Štrofova diplomka? Uniká mi její smysl, říká expert. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

v návaznosti na to škola čerpala výhody v podobě neoprávněně levného nájmu svých budov. Čtenáři se tak z článku mohli dozvědět, že škola „... má (nejenom) vysoký počet VIP studentů z řad politiků pražské radnice...“²⁶⁰, nebo že jeden z tzv. VIP studentů „...zvládl pětileté studium za šestnáct měsíců.“²⁶¹ Druhý článek se zaměřoval na majetkové pozadí školy a na to, že škola má „...řadu svých budov pronajatou od radnice Prahy 10...“²⁶² výměnou za kratší dobu studia místních politiků. Další potom vedle tzv. rychlostudia zpochybňoval i kvalitu politiky odevzdávaných závěrečných prací.²⁶³ Škola reagovala ve stejný den tiskovým prohlášením, ve kterém podezření odmítla pro „přinejmenším problematicky interpretované a velmi často neúplné informace“ a ve kterém vysvětlila, že se nejednalo o zkrácení studia, ale přestupy studentů kurzů celoživotního vzdělávání na akreditované studijní programy bakalářského stupně. Současně zveřejnila zákonné podmínky, za nichž byly podobné přestupy možné.²⁶⁴

Další články nevycházely a po počátečním vzrušení se zdálo, že se bude jednat o sice nepříjemnou, ale ojedinělou záležitost. V pondělí 2. 11. 2009 ale vyšla v Hospodářských novinách další série článků²⁶⁵, z nichž bylo jasné, že se novináři dostali k informacím z Informačního systému VŠFS. Články přinesly konkrétní informace o délce studia konkrétních absolventů školy a již zcela otevřeně operovali s pojmy jako je „pochybný titul“²⁶⁶ apod. Univerzita situaci vzala vážně a poprvé ve své historii se nechala zastupovat mediální agenturou, Tuto informaci zveřejnila v den, kdy vyšla série zmíněných článků.²⁶⁷ Je tedy oprávněné předpokládat, že přes zdánlivý

²⁶⁰ BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Politici v Praze vystudovali za pár měsíců. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

²⁶¹ BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Politici v Praze vystudovali za pár měsíců. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

²⁶² VALÁŠKOVÁ, Marie. Vysoká škola politická aneb Kde studují pražští politici. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

²⁶³ BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Štrofova diplomka? Uniká mi její smysl, říká expert. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

²⁶⁴ Stanovisko Vysoké školy finanční a správní ze dne 23.10.2009, 14.00 hod. VŠFS. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013-zpravy&z=83&year=2009>.

²⁶⁵ BLÁŽEK, Vojtěch a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Pražští radní vynikají v rychlostudiu. In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009; LUŇÁKOVÁ, Zuzana. Pražský radní Langmajer má pochybný titul. A není sám. In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009; BLÁŽEK, Vojtěch, LUŇÁKOVÁ, Zuzana a Jana SOTONOVÁ. Mezi rychlostudenty patří i Miss World In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009; BLÁŽEK, Vojtěch, LUŇÁKOVÁ, Zuzana a Jana SOTONOVÁ. Miss studuje: sotva začala, už má ročník In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009.

²⁶⁶ LUŇÁKOVÁ, Zuzana. Pražský radní Langmajer má pochybný titul. A není sám. In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009

²⁶⁷ Informace pro média. VŠFS. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013-zpravy&z=86&year=2009>. V záhlaví článku je chybné datum 18. 10. 2009. Nahlédnutí do redakčního

mediální klid se škola rozhodla připravit na další mediální útoky. Jak je patrné z webu univerzity, následovala série dalších mediálních článků, většinou doplněná vyjádřením školy popírajícím přinesené informace. Škola také uspořádala den otevřených dveří pro média, podala trestní oznámení na neznámého pachatele ve spojení s únikem informací a žádala na Hospodářských novinách uveřejnění tiskových oprav.²⁶⁸ Horká fáze kauzy skončila dne 18. prosince, kdy škola zveřejnila výsledky kontroly, kterou 8. prosince na škole provedlo MŠMT. Zpráva konstatovala, že „*Kontrola na místě neshledala pochybení v kontrolovaných činnostech a nezjistila nedostatky.*“²⁶⁹

5.1 Byl to šok (kauza očima narátorů)

Ve sdílené paměti univerzity kauza představuje šrám, který narušil do té doby idylický rozvoj školy korunovaný získáním statutu univerzity. Ale bylo tomu skutečně tak? Jak na kauzu vzpomínají narátoři. A co v ní podle nich vlastně šlo?

Doyen školy se k tématu kauzy vyjadřoval jen velmi zdráhavě. Podle jeho názoru se jednalo o skutečnost, že zatímco v předchozích letech byl zájem (nedefinoval blíže, o čí zájem se jednalo, z kontextu vyplývá, že snad státních úřadů), aby vystudovalo co nejvíce lidí, a proto byla podporována prostupnost kurzů celoživotního vzdělání a bakalářského studia, v roce 2009 už podobný zájem neexistoval a školy, které tuto možnost nabízely, se ocitly na černé listině. Trochu nesouvisle, s odkazem na fakt, že se jedná o poměrně dávné vzpomínky (což mimochodem v žádném jiném případě rozhovoru nehrálo pro narátora roli) přešel k domněnce, že za kritickými články stálo zadání (opět blíže neupřesněné). „*Byla tady spíš tendence kritizovat určitý subjekt a teprve poté sehnat podklady a kauzy, za které by bylo možné příslušný subjekt kritizovat. Snaha kritizovat byla apriorní, předmět kritiky byl sekundární.*“²⁷⁰ Z celého vyjádření číselně snaha školu zcela očistit a dokázat, že stala předmětem blíže nedefinovaného spiknutí. Snahu poškodit školu v kauze viděl i další narátor. „*Tu kauzu si velmi dobře pamatuji. To byla vykonstruovaná kauza.*“²⁷¹

systému webu univerzity ukazuje, že informace byla vložena skutečně až 2. 11. 2009. Datum bylo zvoleno náhodně, tak aby informace byla k nalezení ještě před dalšími reakcemi a články univerzity.

²⁶⁸ Viz Zprávy 2009. VŠFS. [online] (c) Vysoká škola finanční a správní, a.s. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013&year=2009&page=2>.

²⁶⁹ Protokol o výsledku kontroly. MŠMT. Praha: 18. 12. 2009. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.vsfs.cz/zpravy/2010/file/SKMBT_C25309121811030.pdf.

²⁷⁰ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁷¹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

Narátora kauza vlastně vůbec nezajímala, téměř obratem se vrátil k pro něj nosnému tématu poškození VŠFS v důsledku změn hodnocení výzkumných výstupů. S kauzou se špatně vyrovnávala narátorka, která v době jejího vypuknutí pracovala na studijním oddělení. „*Byl to šok. Bylo to nepříjemné, takhle být propírání v médiích.*“²⁷² Ani pro tuto narátorku nebylo tolik významné to, co se doopravdy stalo, ale zda je možné jednoznačně prohlásit, že VŠFS nepochybila. „*Tam se na nic nekalého nepřišlo. [...] Studenti studovali, to je dneska běžné, v programu celoživotního vzdělávání, a pak jim bylo umožněno přestoupit rovnou do vyššího ročníku s uznáním předmětů*“²⁷³. Což je *dneska úplně běžné, a tím se zkrátilo to studium. Tady šlo ale asi o to, že to byly známé tváře, a že se do toho víc šťouralo.*“²⁷⁴ Narátorka měla potřebu 2x v rozhovoru zdůraznit slovem „*běžné*“, že na škole nedocházelo k žádným nekalým praktikám. Kauzu svádí zájem o veřejně činné osoby, jejichž studium přitáhlo nežádoucí pozornost ke škole. Na tomto místě jsem narátorku trochu tlačila do bližšího objasnění, právě proto, že jako jediná z mých narátorů měla detailní znalost systému. Bylo jí to velmi nepříjemné a na přímý dotaz neodpověděla. Zdůraznila ale, že pokud se k informacím z vnitřního systému školy dostane někdo, kdo se v nich nevyzná, může je zcela logicky špatně vyhodnotit. Po kratším promyšlení také dodala, stejně jako předchozí narátoři, svoji představu o motivu, proč kauza propukla. „*Myslím, že si ta osoba ani dostupné informace nechtěla spojit, kvůli vzniku senzace.*“²⁷⁵ Narátorka tedy chce v kauze primárně vidět snahu o vyšší prodej novin, hledání senzace. Pocit diskomfortu, který tuto část rozhovoru doprovázel a zcela zjevně úmyslné opomenutí znalostí, které jako studijní referentka měla o obecných zákonitostech přestupů mezi kurzy celoživotního vzdělávání a akreditovaným studiem, naznačují, že narátorka potřebnou jistotu nemá.

Zajímavý úhel pohledu nabídly narátorky, které měly v době kauzy se školou volnější spojení. Jedna z nich si vybavuje „*zděšení školy*“. Sama kauzu vnímala jako varovný signál, protože „*Pokud je nějaký pedagog, student nebo skupina studentů*

²⁷² Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁷³ Přestup mezi CŽV a bakalářským studiem je skutečně za určitých podmínek možný. VŠFS ho v současnosti nabízí zejména zahraničním studentům, kteří si nedokázali včas zajistit nostrifikaci. Tímto způsobem získají čas pro uznání svého vzdělání a pak mohou ve studiu kontinuálně pokračovat, protože kurzy jsou shodné s výukou včetně zakončení. Kauze se ale odkazovala k období, kdy byly kurzy CŽV realizovány odlišným způsobem a přestup tedy musel být posouzen i z hlediska studijní zátěže atd.

²⁷⁴ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁷⁵ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

*natolik pohněvaná a schopná ze vzteku, z nenávisti, ze závisti, z toho pocitu, že chtějí uškodit, tohle udělat [předat médiím citlivé informace, poznámka autorky], tak je na škole něco špatně.*²⁷⁶ Narátorka tady zcela obrací úhel pohledu, v jejím podání si tedy škola mohla za kauzu sama, protože neměla dostatečně loajální zaměstnance. Narátorka nehledá podstatu problému, nezajímá ji, zda informace byly pravdivé a předání médiím bylo případným projevem snahy o nápravu. A nebere v potaz ani skutečnost, že jí zmiňovaná zlá vůle může být patologickým projevem. O vnitřně rozporuplném postoji ke kauze svědčí zakončení vzpomínky na kauzu, ve které narátorka ve dvou následujících větách provedla kuriózní obrat: *„Mě to nijak neohrozilo, já jsem měla práci a bez školy bych se obešla [...] nestydím se za to, že jsem součástí VŠFS [...] jako člověk jsem chtěla být spojena s někým, kdo je úspěšný, a ne kdo je taháný v médiích.*²⁷⁷ Trochu to vzbuzuje dojem, že narátorka si není jistá, jak a proč se vlastně na škole ocitla a stále ještě hledá vnitřní opodstatnění pro svoje setrvání. Motiv, který se u ní objevil několikrát.

Odstup nabídla narátorka, která byla v době kauzy na mateřské dovolené. *„Viděla jsem to v novinách. Účastníci, kteří jsou uvnitř, to mnohdy vidí hůř než ti, kteří jsou venku [...] vnímala jsem to jako malou kauzu.*²⁷⁸ Co ale zaznamenala, byly reakce z vnitřku školy. *„Oni to viděli jako opravdu velký problém.*²⁷⁹

Pro narátory obecně byla tato pasáž vzpomínek velmi nekomfortní. Většina z nich se nechtěla vyjadřovat k meritlu věci, od přímých otázek uhýbali k vysvětlením, proč se podle nich ve škole nic špatného nedělo. Většina z nich se pokoušela najít motivy pro kauzu ve vnějších okolnostech. Není možné z rozhovorů vyčíst, nakolik se podstatě problému vyhýbali, protože nechtěli přiznat pochybení instituce, k níž patří, nebo nakolik byli skutečně přesvědčeni o tom, že VŠFS nepochybila a kauza byla skutečně vykonstruovaná. Velmi pravděpodobně podstatu nepříjemného pocitu spojeného s kauzou vystihla jedna z narátorek *„jako člověk jsem chtěla být spojena s někým, kdo je úspěšný, a ne kdo je taháný v médiích.*²⁸⁰

²⁷⁶ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁷⁷ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁷⁸ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁷⁹ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁸⁰ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

5.2 Překonali jsme to (dopady kauzy očima narátorů)

Pro vnitřní prostředí školy znamenala kauza šok, který nicméně poměrně rychle překonala. V anketě, kterou i v roce 2010 vedení školy nechalo uspořádat mezi zaměstnanci, byl soubor otázek soustředěná právě na kauzu. Respondenti reagovali na škále od úplného souhlasu po úplný nesouhlas na následující výroky:

„Mediální kritika školy v tisku v loňském roce negativně ovlivnila dobré jméno školy.“ – zcela souhlasilo 17,6 % a částečně 33,2 % respondentů

„Mediální kritika byla nepravdivá a účelová.“ – zcela souhlasilo 43,1 % a částečně 28,2 % respondentů

„Vedení školy reagovalo na kampaň proti VŠFS profesionálně a přesvědčivě“ – zcela souhlasilo 46,9 % a částečně 28,2 % respondentů.²⁸¹

Zejména odpověď na druhý výrok zcela jasně ukazuje, že většina zaměstnanců byla přesvědčena o pochybném základu celé kauzy a věřila, že škola, na které pracovali, nepochybila. Silná je vypovídající hodnota úplného souhlasu, kde se jedná o více než 40 % zaměstnanců. Jak vzpomíná jedna z narátorek *„Určitě to nebylo příjemné období. Ale překonali jsme to. Je pozitivní, že škola fungovala dál a že jsme se oklepali.“*²⁸² Další narátor dodává: *„Vždycky to nějaké dopady má, to se nedá popřít. Na druhé straně naše škola prokázala v řadě dalších momentů, že je školou kvalitní a solidní.“*²⁸³ Ze vzpomínky je patrná obnovená sebeidentifikace narátora s organizací, kterou mimochodem slovem „naše“ označoval zejména, když vzpomínal na zakladatelské začátky. Pochybnost vnáší do vzpomínek narátorka, která působila na škole v době kauzy jako externí pedagožka. Od ještě poměrně všeobecného pocitu *„že na každém šprochu je pravdy trochu“* ke zcela konkrétní vzpomínce *„Tehdy jsme jako studenti i jako zaměstnanci dostali dopis od paní rektorky, kde se nám snažila vysvětlit situaci [...], což mě jenom utvrdilo v tom, že se něco děje, ale vůbec jsem nešla do hloubky.“*²⁸⁴ Opět se zde projevuje ambivalentní postoj narátorky k vlastní minulosti na škole a její kriticky naladěné vnímání, které možná souvisí s jejím pracovním

²⁸¹ Katedra marketingové komunikace VŠFS. Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2010. Praha: VŠFS. 2010.

²⁸² Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁸³ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁸⁴ Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková. 18. 8. 2023. Osobní archiv autorky.

zařazením. Podle výsledku ankety byli právě pedagogové ohledně oprávněnosti kauzy nejvíce podezřívaví, průměr jejich souhlasu s výrokem převyšoval ostatní kategorie.²⁸⁵

Jedním z kroků, které měly eliminovat dopady mediální kauzy, bylo pozvání Akreditační komise ČR k hloubkové institucionální kontrole zaměřené na témata problematizovaná v médiích. Dvě z narátorek na to vzpomínají následovně: „*Nikdo to tehdy nechtěl poslouchat, ale akreditační komise, která tady byla na velkých kontrolách, vyhodnotila, že k ničemu nedošlo [...] že to bylo poškození zvenku konkurencí.*“²⁸⁶ A narátorka, která se kontrol přímo zúčastnila „*Zpětně se vše kontrolovalo. Nenašli jsme žádné pochybení.*“²⁸⁷ Tímto způsobem vedení školy skutečně výsledky kontroly interpretovalo a je zjevné, že obě narátorky tuto interpretaci přijaly za svou. Zpráva, kterou vedení školy ke kontrole zveřejnilo, je šikovnou ukázkou mediální manipulace, která nikde neoperuje s vyslovenou nepravdou, nicméně vyzdvihuje body, které působí příznivě, a ulamuje hroty problematizujícím momentům.²⁸⁸ Je ale také nutné zdůraznit, že celkově kontrola skutečně dopadla velmi pozitivně, když komise konstatovala, že vedení školy si bylo všech nedostatků vědomo a intenzivně pracovalo na jejich nápravě. Nic to ovšem nemění na skutečnosti, že vztaženo k době, kdy k nestandardním postupům došlo, komise do určité míry potvrzuje pochybnosti, které média předložila.²⁸⁹ Vzpomínky narátorek tedy v konfrontaci s reálným stavem neobstojí. Poznámku o „*poškození zvenku konkurencí*“ narátorka velmi pravděpodobně nevztahovala přímo ke zprávě AK

²⁸⁵ Na škále průměru souhlasu čím vyšší hodnota, tím větší nesouhlas s výrokem. V tomto konkrétním bodě byl průměr souhlasu u pedagogů 1,74, u manažerů 1,67 a u ostatních zaměstnanců 1,57. Katedra marketingové komunikace VŠFS. Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2010. Praha: VŠFS. 2010.

²⁸⁶ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁸⁷ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

²⁸⁸ Studium na VŠFS je transparentní. VŠFS. [online] (c) Vysoká škola finanční a správní, a.s. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013-zpravy&z=128&year=2010>.

²⁸⁹ „*AK konstatovala výrazné nedostatky u některých kvalifikačních prací obhájených zejména v letech 2006 či 2007. [...] AK také konstatuje, že přestože základní systém studijní evidence je velmi transparentní, narazila na několik případů, kdy prostřednictvím individuálního studijního plánu, případně uznáváním splněných povinností absolventům programu ČŽV při přijetí do studijního programu, došlo k nestandardním průběhům studia. [...] Otazníky nad kvalitou a náročností studia vyvolávají zejména případy zkráceného studia u výrazně pracovní vytižených osob, byť jde o ojedinělé případy.*“ Zpráva Akreditační komise o hodnocení akreditovaných činností Vysoké školy finanční a správní, o.p.s., Praha, zaměřené na průběh studia v bakalářských a magisterských studijních programech. Červen 2010. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2021/11/CZ_hodnoceni_vsfs_2010.pdf.

ČR, která se ostatně podobným hlediskem nezabývala, ale spíše k motivům, proč ke kauze došlo. Tu ostatně stejně jako ostatní narátoři hledala mimo vlastní instituci.

Jedna z narátorek ještě zmiňuje zcela konkrétní dopad kauzy na VŠFS. „*Ten rok nás to opravdu zasáhlo. Ve vývojové křivce, která byla jasně daná, byl pokles při přijímání do prvních ročníků. [...] Ale nastupující studenti to vnímali jako poškození pověsti.*“²⁹⁰ Do určité míry se jedná o narátorčinu spekulaci. Škola v té době neprováděla šetření mezi studenty prvních ročníků. Nicméně je faktem, že měla poprvé po deseti letech existence méně studentů než předchozí rok. V absolutních číslech to bylo několik desítek, ale s předpokladem předchozího zájmu (narátorčin odkaz na danou vývojovou křivku) se jednalo o několik stovek.²⁹¹ Proti hovoří fakt, že v roce 2010 klesly počty studentů i mnoha soukromým vysokým školám s výjimkou tehdejšího leadera sektoru Univerzity Jana Amose Komenského Praha.²⁹²

Dopady kauzy vnímali narátoři zejména optikou poškození dobré pověsti univerzity, což je základní prostředek sebeidentifikace narátora a organizace, na které působí. Pocit neoprávněnosti, byť by byl do značné míry falešný, pomáhá narátorům udržet si pocit loajality a zejména vlastní hodnoty jako někoho, kdo svůj profesní život spojuje s organizací hodnou respektu. Tím lze vysvětlit i ochotu spolehnout se na verzi, kterou zaměstnancům i veřejnosti předkládá vedení firmy, a nehledat vlastní, a to dokonce v případě, kdy je možné si fakta lehce dohledat. Je to do určité míry zarážející i proto, že celá kauza i nalezená pochybení byla všechna datována do minulosti. Tehdejší přítomnost univerzity byla skutečně hodnocena velmi příznivě. Zjistit, nakolik by případné připuštění si problematických bodů mohlo přinášet i otázku vlastní zodpovědnosti za ně, by bylo pochopitelně spekulativní, nicméně zdá se do určité míry pravděpodobné. Všichni narátoři mohli dospět k názoru, že přes nedostatky, které v důsledku stály za nepříjemnou mediální kauzou, pracují v kvalitní organizaci, která se umí poučit z vlastních chyb. Zvolili (možná i ohledem na styl komunikace, kterou zvolilo vedení firmy) strategii popírání a hledání příčin mimo školu až ke spekulativnímu hledání vnějšího nepřítele.

²⁹⁰ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁹¹ V roce 2009 měla VŠFS 5609 studentů, v roce 2010 pak 5545.

²⁹² Ministerstvo školství a mládeže ČR. Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

5.3 Jdeme do období turbulencí (současnost a výhledy VŠFS)

V dalších letech, která dělí VŠFS od současnosti došlo k dramatickému propadu počtu studentů školy až k počtu 2405 v roce 2021.²⁹³ Od tohoto roku opět pomalým tempem roste, nicméně je ještě příliš brzy na to, aby se dalo říct, že se jedná o nový trend. Po novelizaci zákona o vysokých školách prošla úspěšnou, byť nikoliv bezproblémovou, reakreditací všech svých studijních programů. Stále patří ke třem soukromým vysokým školám, které dosáhly statutu univerzity, což ji řadí mezi špičky SVŠ. Během dalších let již nedošlo k žádným významnějším útokům na pověst školy a kvalita školy nebyla zpochybněna ani kontrolními orgány. V roce 2023 přišlo vedení univerzity s myšlenkou na konferenci k 25 letům soukromého vysokého školství, kterou škola posléze za účasti nejvýznamnějších zástupců terciárního sektoru organizovala.²⁹⁴ Konference se i ústy rektorky univerzity Bohuslavy Šenkýřové pokusila veřejnosti představit nejenom problémy, jimž soukromé vysoké školství v ČR čelí, ale naznačit i další možný vývoj. Jako hlavní překážku dalšího rozvoje vidí rektorka univerzity legislativní podmínky, za nichž má soukromé vysoké školství nadále fungovat. „Nyní se připravuje další novela zákona o vysokých školách, která, zdá se, přinese 'nové' heslo – regulace soukromých vysokých škol. Možná ještě větší, než jaká platí dnes.“²⁹⁵

Jak hodnotí současnost a další výhledy VŠFS narátoři? Dva narátoři vnímají shodně s postojem rektorky jako problém legislativu, v níž se SVŠ pohybují. „Ono to není jen o těch počtech studentů. Podle mě je to o těch legislativních podmínkách.“²⁹⁶ Narátorka je přesvědčená, že prostředí, ve kterém SVŠ pohybují, jim není primárně nakloněné „Trochu se mi zdá, že dochází k hanobení soukromých vysokých škol. Že se jedná o sektor, který momentálně není požadován. Je to v tom, co všechno musíme plnit ve vztahu ke standardům, které jsou po nás požadovaný, a to bez podpory.“²⁹⁷ Narátorka se jednoznačně ztotožňuje s viděním vedení školy, jehož je sama součástí. Bývalý rektor univerzity vyjadřuje totéž jen opatrnějšími slovy. „Pokud společnost

²⁹³ Ministerstvo školství a mládeže ČR. Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

²⁹⁴ 25 let soukromých vysokých škol. [online] [cit. 2023-11-19], Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/25letsvs>

²⁹⁵ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. Stát soukromé vysoké školy potřebuje. Speciál Dnes. 2023. 19. 5. Praha: MF Dnes.

²⁹⁶ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

²⁹⁷ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

dojde k závěru, že soukromé vysoké školy mohou sehrávat pozitivní roli, pak bude vhodné, aby jim k tomu byly vytvořeny podmínky [...] mohla být řešena v souvislosti s novelou VŠ zákona.“²⁹⁸ Vyjádření, které se zdráhá vyslovit, že SVŠ jsou potřebné, a raději hledá jejich opodstatnění v zájmu společnosti, potažmo státu. Odpovídá to celkovému narativu narátora, který se většinou vyjádření vyhýbá otázce osobního přínosu a odpovědnosti a raději obojí staví do sféry vyšších zájmů. Další narátor se osobnímu pohledu nevyhýbá. „S velkou jistotou jdeme do období turbulencí, které nelze jednoznačně předvídat. [...] Myslím si, že je třeba se na ty turbulence připravovat. Připravovat se a tvořit vnitřní konzistenci, aby se to ustálo.“

A jak podle nich existence soukromých vysokých škol proměnila podobu terciárního vzdělávání? Pro většinu narátorů to byla těžká otázka. Někteří z nich se možná poprvé zamysleli nad tím, zda a jaký nový prvek SVŠ na pole vysokoškolského vzdělávání přinesli. Najít důvody pro jejich vznik bylo jednoznačně snadnější než nalézt důvody pro jejich setrvávající existenci, pokud nestačí samotný fakt, že už jednou existují a je tedy nutné s nimi počítat. Pro jednoho ze zakladatelů byl jejich hlavním přínosem prvek „dynamičnosti“, „pružnosti“ a „pestrosti programové nabídky.“ Sám sobě však vzápětí dokázal, že to všechno už dnes mají VVŠ také. Svůj rozbor zakončil větou, která do velké míry vystihuje jeho vlastní potřebu. „Rozhodně dá se říct, že byly důstojnými partnery VVŠ.“²⁹⁹ V kontextu narátora životního příběhu je zřejmé, že poté, co přišel o postavení na státní vysoké škole v době převratu a našel nové uplatnění na soukromé vysoké škole, cítil velkou vnitřní potřebu dokázat zejména sám sobě, že nezáleží na vlastnickém pozadí školy, že o její kvalitě rozhodují zcela jiné ukazatele. Podobný názor zastává i jedna z narátorek, i podle ní soukromé vysoké školy přinesly zejména pružnost v přípravě a nabídce nových studijních programů, na což nutně reagovaly i VVŠ a oba sektory se tak vzájemně ovlivňovaly.³⁰⁰

Další narátor je přesvědčen, že upadá celkový étos vysokého školství, že nastává čas „bojů“ o jeho další podobu. Na velmi přímou otázku, zda tedy záleží na vlastnictví, odpověděl: „Já jsem vždy pro motivaci. Je třeba být motivován. Motivace

²⁹⁸ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

²⁹⁹ Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 5. 2022. Osobní archiv autorky.

³⁰⁰ Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková. 23. 11. 2023. Osobní archiv autorky.

*je i to, udělat z peněz více peněz. Neobejdeme se bez tohoto hlediska.*³⁰¹ Poprvé ve všech rozhovorech zaznívá podobný komentář. Narátor, který na VŠFS viděl „klientelu flákačů“, ale také se aktivně snažil o reformu financování školství³⁰², akceptoval a vyslovit prvek trvale skrytý, ale také trvale přítomný. Až do té doby se žádný z narátorů neodvážil vyslovit, co bylo latentně přítomno. Vždy vypadá lépe usilovat o vyšší dobro než o vyšší zisk.

Narátorka působící celou svou profesní kariéru na studijním oddělení se vrátila k myšlence dostupnějšího vzdělávání. Zmínila ale i devaluaci hodnoty diplomu z vysoké školy. Dává to do souvislosti s existencí příliš mnoha SVŠ. *„Mohly by zase zůstat jen ty nejkvalitnější. Pevně doufám, že VŠFS bude mezi nimi. [...] Kdyby se snížila konkurence, tak by to bylo ještě lepší.*“³⁰³ Její vyjádření bylo zcela spontánní a nevykalkulované. VŠFS patří v jejich očích mezi kvalitní soukromé školy a je v zájmu nejen školy, ale i samotné narátorky, aby tomu bylo tak nadále.

Asi nejucelenější představu o vlivu, jaký mají SVŠ na sektor terciárního vzdělávání má narátorka, která přišla do akademického prostředí z praxe a zastává v současnosti na škole vysokou akademickou pozici. *„Každopádně vytvořili konkurenční prostředí.“* V té souvislosti narátorka zaznamenala velkou nechuť akademických pracovníků/teoretiků, jak je sama označuje, vůči lidem z praxe. Nikde v rozhovoru nezazněla osobní poznámka, že by podobnou nechuť vůči sobě pocítovala. Ostatně podařilo se jí po mnohaleté úspěšné manažerské kariéře dosáhnout i vysokých akademických pozic, a to poté co habilitovala na docentku. Rozhodně tedy nemůže být označena za pouhého praktika nebo teoretika, spojuje obě tyto roviny a z kontextu rozhovoru se zdá, že je na to také osobně hrdá. S praxí narátorka spojuje další změnu, kterou přinesly SVŠ, tedy nutnost umět praxi uchopit a předat směrem ke studentům. Vidí změnu i v rétorice a komunikaci směrem k veřejnosti a studentům. A konečně SVŠ podle ní prolomily otázku přijímání zahraničních studentů, protože začaly nabízet studijní programy v angličtině a tomu se musel edukační trh také nutně přizpůsobit. Zajímavé je, že narátorka usuzuje, že změny, které SVŠ přinesly do sektoru, vzbudily *„určitou nenávist, závist veřejných vysokých škol.“* Ty podle

³⁰¹ Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

³⁰² Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

³⁰³ Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021. Osobní archiv autorky.

narátorky mají vybudované struktury v hodnocení výzkumných projektů nebo akreditací, což používají jako nástroj odplaty. Velmi expresivní postoj, který narátorka vysvětlovala na vlastních zkušenostech, ale rozhodně není možné jej doložit. Trochu připomíná vzorec hledání nepřítele, který stojí za potenciálním neúspěchem. Vzpomeňme, že oblast výzkumu dlouhodobě patří, a to i ve vlastním vnímání, ke slabým místům VŠFS a narátorka je gestorkou této oblasti na jedné z fakult školy.

Jak v hodnocení současnosti VŠFS, potažmo celého sektoru SVŠ, tak při přemýšlení nad změnami, které jejich existence přinesla, byla znát značná nejistota narátorů. Pro vznik SVŠ v jejich očích existovaly jasné důvody v podobě společenské poptávky. Tu ale většina narátorů už necítí a má čím dál silnější pocit, že se VŠFS ocitá v nepřátelském prostředí, ve kterém je nutné hledat opodstatnění vlastní existence. Ta by v očích narátorů měla být uznána *de lege lata*. Ze stejného důvodu těžko hledali, v čem SVŠ jsou nebo by měly být jedinečné v přínosu celému vysokoškolskému sektoru, a jak jej proměnily. Všechny změny, které narátoři dokázali definovat, vyplývaly z faktu, že SVŠ existují. Nebyly tedy důsledkem koncepční snahy o proměnu prostředí a možná v tom lze hledat příčiny nejistoty, kterou narátoři při tomto tématu projevovali.

Závěr

Příběh Vysoké školy finanční a správní je možné číst několika způsoby. Je to příběh o odvaze pustit se na neprobádané území. Je to taky příběh o opojení zcela nečekaným a mimořádným úspěchem. Můžeme ho číst jako příběh celého českého soukromého vysokého školství, protože VŠFS stála vždy v jeho popředí a její příběh odrážel i jeho turbulence.

Podíváme-li se na verze příběhu, které sdíleli jednotliví narátoři, zjistíme, že pro každého z nich hrála skutečnost, že v jeho centru stojí soukromá vysoká škola zcela jinou roli. Pro narátory, kteří byli u zakládání projektu, se soukromá vysoká škola stala prostředkem, jak se vrátit k profesním kariérám v prostředí, které považovali za sobě vlastní. Události závěru roku 1989 jim znemožnili další uplatnění na akademické půdě. Ve chvíli, kdy se otevřela možnost se vrátit k akademickým činnostem a do známého prostředí, nehrálo ani pro jednoho z nich roli, jakou formu bude mít instituce, která jim návrat umožní. Vzhledem k této okolnosti měli také nejsilnější motivaci přehlížet případné trhliny ve veřejném obrazu VŠFS, protože jakékoliv její zpochybnění by zpochybňovalo i legitimitu jejich návratu. Při čtení jejich příběhu je nutné toto pozadí znát.

Další část narátorů vstupovala na půdu soukromé vysoké školy nezatížena minulostí. Základní okolností, kterou je nutné brát v potaz při čtení jejich verze příběhu, je atmosféra nového začátku, entuziazmu, absolutní důvěry a zejména ohromujícího a nečekaného úspěchu projektu VŠFS. Případné pochybnosti spojené s nedůvěrou společnosti vůči soukromým projektům, postaveným na zisku, tato část narátorů ani vnitřně nepřiznává, ve svých příbězích se s pochybnostmi tohoto typu nesetkali, případně měli pocit, že se s nimi dokázali věrohodně vypořádat. Také oni vnímají zpochybnění školy jako zpochybnění vlastního úsudku, jako vlastní selhání, a proto jej nepřipouštějí. Zaujímají různé strategie, od hledání vnějšího nepřítele až po relativizaci. Určitou objektivizaci lze nalézt u narátorů, kteří byli se školou v popisovaném období spojeni pouze volně. Kritický hlas narátorky, která ve sledovaném období na VŠFS působila jako externí pedagožka, je ojedinělý. Svým vyzněním ale odpovídá anketám, které škola pořádala a které ukazovaly pedagogy jako nejvíce kritickou část zaměstnanců. VŠFS v té době musela svoje procesy přizpůsobovat rostoucím počtům studentů. Z rodinného prostředí, ve kterém znal

každý pedagog každého studenta osobně, se stávalo standardně fungující akademické prostředí.

A právě tento okamžik přerodu byl i prvním okamžikem problematizace příběhu VŠFS. Škola podle pramenů potvrzených vzpomínkami narátorů rostla příliš rychle. Dokázala sice nastavit potřebné mechanismy pro řízení, ale začala (nikoliv fatálně) selhávat v některých otázkách spojených s meritem svého podnikání, tedy s vysokoškolským vzděláváním. Jak ukázala kauza rychlostudentů, škola nedokázala v čase uhlídat všechny aspekty kvality. Mnohem zajímavější je ale reakce na to, když byly (tehdy již minulé problémy) odhaleny. Vedení univerzity a v návaznosti na to celé prostředí VŠFS zaujalo obranný a absolutně odmítavý postoj. Strategie popírat vlastní selhání a hledat vnějšího nepřitele se ukázala jako mimořádně účinná a ovlivnila i vzpomínky narátorů. Je samozřejmě otázkou, nakolik je podobná strategie vhodná z dlouhodobého hlediska.

Příběhy vyprávěné narátory vývoj školy v čase logicky kopírují. V prvních dvou kapitolách nenajdeme žádný otevřeně kritičtější hlas. Vzpomínky narátorů na toto období byly spontánní, vnitřně jisté, narátoři nemuseli hledat slova. Otázka společenských předsudků, toho, zda samotná existence stačí jako její opodstatnění, na těchto místech nezaznívají. Hlavním rysem vzpomínek byla nostalgie. Další pasáže výzkumu již odhalují první slabá místa. I přes nakonec úspěšné získání statutu univerzity, jím byla výzkumná činnost, další problémy naznačily ankety mezi studenty a pedagogy. Výrazně se proměnila dynamika prostředí, na což vnitřní prostředí školy i narátoři poměrně citlivě reagovali. Ve vzpomínkách se poprvé objevuje otevřená kritika, u řady narátorů zase snaha kritické okamžiky přejít, nebo alespoň bagatelizovat. Obecně ale narátoři spojení s počátky VŠFS setrvávají u taktiky hledat a nacházet externí vysvětlení vnitřních problémů, což jim umožňuje zachovat si kontinuální pocit vlastní hodnoty vystavené právě na příběhu úspěchu VŠFS. Získání statutu univerzity tento pocit utvrdilo.

Kauza, která vypukla v roce 2009, přinesla nejen reputační problémy, ale také zpochybnění kvality. Výsledkem strategie vedení bylo absolutní popření problému. A skutečně, s jedinou výjimkou všichni narátoři, kteří tuto část příběhu prožili, zcela odmítli přemýšlet o podstatě problému, který se objevil. Automaticky hledali vnějšího nepřitele a zlý úmysl. Skoro se chce říct, že se jednalo o všeobecně (a podle zaměstnanecké ankety to není daleko od pravdy) sdílenou teorii o spiknutí, jehož

terčem se škola stala. Tichá vnitroškolní dohoda jde tak daleko, že narátoři zcela ignorují fakta naznačující, že mediální obvinění měla reálný základ. Historii píše vítězové a paměť narátorů to potvrzuje.

Část výzkumných otázek se soustředila na význam a vliv okolnosti, že v centru výzkumu stojí soukromá univerzita. Jedná se o soukromou firmu, jejímž cílem (aniž bychom podsunovali, že jediným) je zisk. Pro narátory se jedná o skutečně citlivé téma, s nímž se srovnávají velmi těžce. Rozhovory u tohoto tématu vážly, narátoři hledali cesty, jak z pro ně nepříjemného tématu uniknout. Zdálo se, že spojení slov soukromá a vysoká škola bylo pro narátory ve chvíli, kdy měli rozebrat jejich vzájemný vztah, až nepříjemné. Dokud bylo pouze zavedeným územ používáním souslovím, ztotožňovali se s ním, když jej měli opodstatnit, snažili se z otázky odejít. V žádném z rozhovorů nelze najít promyšlenější koncepci (ať již přejatou nebo vlastní), která by existenci soukromých vysokých škol dávala samostatný vnitřní rozměr nezávislý na pouhém faktu jejich existence.

A to je možná i odpovědí na jednu z pro mě klíčových otázek práce. Zda ovlivnil vznik a existence soukromého vysokého školství étos celého terciárního vzdělávání. Zcela nepochybně SVŠ ovlivnily jeho faktickou podobu. Existují už čtvrt století, je za nimi celá řada absolventů, nepochybně v mnoha ohledech prokázaly svoji užitečnost. Pokud se potýkají s otázkami kvality, je rolí státního regulátora, aby našel nástroje pro její udržení. Ptáme-li se po étosu, jsem přesvědčená, že tak daleko existence soukromých vysokých škol nezasáhla. Existují, a tedy je nutné s nimi počítat, nezdá se ale (a ani tato práce nic podobného nenaznačuje), že by existovaly s vizí o kvalitativním posunu étosu vysokoškolského vzdělávání. Jedinou otázkou potom zůstává, zda se jedná o nutný rozměr existence soukromých škol. Jejich rolí je připravit kvalitní absolventy, naplnit své veřejné poslání a přinášet svým majitelům zisk, který v případě dobré správy udrží jejich kvalitativní rozvoj. Na to, zda je to dostatečné, odpoví další vývoj. Dá se předpokládat, že Vysoká škola finanční a správní bude u toho.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Orálně historické rozhovory

Rozhovor s Miroslavem Šimůnkem vedla Magdalena Straková, Praha 6. 5. 2022.

Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková, Praha 27. 7. 2023.

Rozhovor s Naděždou Petřů vedla Magdalena Straková, Praha, 18. 8. 2023.

Rozhovor s Ondřejem Roubalem vedla Magdalena Straková, Praha 1. 2. 2022

Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 5. 3. 2021.

Rozhovor s Radimem Valenčíkem vedla Magdalena Straková, Praha, 11. 3. 2021.

Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha 5. 5. 2022.

Rozhovor s Vladimírem Čechákem vedla Magdalena Straková, Praha 27. 1. 2022.

Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 16. 3. 2021.

Rozhovor se ZK vedla Magdalena Straková, Praha 30. 3. 2021.

Rozhovor se Zuzanou Balžankovou vedla Magdalena Straková, Praha 23. 11. 2023.

Literatura a další zdroje

25 let soukromých vysokých škol. Konference. [online] [cit. 2023-11-19], Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/25letsvs>

Aktualizace dlouhodobého záměru rozvoje vzdělávací, výzkumné a vývojové a další tvůrčí činnosti. [online] [cit. 2023-12.25] VŠFS: 2010. Dostupné z: https://www.vsfs.cz/prilohy/urednideska/dlouhodobyzamer_akt.pdf.

„Bakaláři "hotelnictví". Hospodářské noviny, 30. 8. 1999. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z <https://archiv.hn.cz/c1-825978-bakalari-hotelnictvi>.

BELÁŇOVÁ, Andrea. S kým povedu dialog? Vyjednávání o rolích v terénním výzkumu. [on-line]. *Biograf*. Krompach: Časopis Biograf. 57, [cit. 2023-11-17] Dostupné z <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=5706>

BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Politici v Praze vystudovali za pár měsíců. In Hospodářské noviny. 23. 10. 2009.

- BERÁNEK, Jan a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Štrofova diplomka? Uniká mi její smysl, říká expert. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.
- BLAŽEK, Ladislav. „Někdy je méně více.“ *Ekonom.cz*, 9. 4. 1998. [cit. 2023-08-02]. Dostupné z <https://ekonom.cz/c1-983373-nekdy-je-mene-vice>.
- BLAŽEK, Vojtěch a Zuzana LUŇÁKOVÁ. Pražští radní vynikají v rychlostudiu. In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009
- BLAŽEK, Vojtěch, LUŇÁKOVÁ, Zuzana a Jana SOTONOVÁ. Mezi rychlostudenty patří i Miss World In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009
- BLAŽEK, Vojtěch, LUŇÁKOVÁ, Zuzana a Jana SOTONOVÁ. Miss studuje: sotva začala, už má ročník In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009.
- BORLAND, Katharine, That's not what I said'. In GLUCK, Sherna Berger a Daphne PATAI, eds. *Women's words: the feminist practice of oral history*. New York: Routledge. 2011. s. 320–332
- ČECHÁK, Vladimír. Přehled vývoje studijních programů. In *10 let VŠFS. Speciální příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. 9/2009. s. 4.
- ČECHÁK, Vladimír. Vývoj studijních programů na VŠFS. In *VŠFS pět let – příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3. č. 4. 12/2004. s. VI-VII.
- ČERNÁ, Radoslava. Státní závěrečné bakalářské zkoušky – únor 2004. In *Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3 N. 2. 5/2004. s. 6.
- ČERNIKOVSKÝ, Petr. 10 let soukromého vysokého školství. In BIVŠ. 10 let soukromého vysokého školství v ČR. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. 71 s.
- Česko. Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách. [online] [cit. 2023-12-04] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>.
- Česko. Zákon č. 171/1990 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon) [online] [cit. 2023-12-02] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>.
- Česko. Zákon č. 172/1990 Sb. Zákon o vysokých školách. [online] [cit. 2023-12-02] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-172>.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a Jiří SMRČKA. *Lesk a bída vzdělávání: vysoké školství jako zrcadlo české společnosti v časech volného trhu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 2018. 207 s.

EHEA. Ministerial Conference Berlin 2003. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://www.ehea.info/page-ministerial-conference-berlin-2003>.

EHEA. Ministerial Conference Bologna. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://www.ehea.info/page-ministerial-conference-bologna-1999>.

EHEA. Ministerial Conference London 2007. [online] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://ehea.info/page-ministerial-conference-london-2007>.

Epizoda 14. Proděkanka Naděžda Petru: „Je doktorské studium jenom rozšířením a prohloubením studia magisterského?“ *Podcast VŠFS*. [online] Praha. 2023. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=3264-podcasty-vsfs/>

European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS). European Education Area. Quality education and training for all. European Commission. [online] [cit. 2023-12-07] Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/european-credit-transfer-and-accumulation-system>.

GALBRAITH, Kate. Towards quality private higher education in central and eastern Europe. *Higher Education in Europe*. Oxfordshire: Taylor & Francis Ltd. 2003. Roč. 28 (4), s. 539-558

GINZBURG, Carlo. Microhistory: Two or Three Things That I Know about It. In *Critical Inquiry*. Vol. 20, No. 1. 1993. s. 10-35.

GRELE, Ronald J. *Envelopes of Sound*. Precedent Pub. 1985. 283 s.

GRULICH, Josef. Zkoumání maličností (okolnosti vzniku a významu mikrohistorie). *Český časopis historický*. 2001. Roč. 99, č. 5, s. 519–547.

HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Posouzení žádosti o udělení státního souhlasu Vysoké školy finanční a správní, o.p.s. k oprávnění působit jako soukromá vysoká škola na základě analýzy všech náležitostí, žádostí a podkladových materiálů*. 7. 7. 1999. Osobní archiv autorky.

HAMERNÍKOVÁ, Bojka. Věda a výzkum na Vysoké škole finanční a správní. In 10 let VŠFS. Speciální příloha časopisu Xadonia. Praha: VŠFS. 9/2009. s. 10.

HARRIS, Marvin, History and Significance of the Emic/Etic Distinction. Annual Review of Anthropology , Vol. 5, 1976, s. 329-350.

HIML, Pavel. Nová košťata sociálního ukáznování a mikrohistorie. *Listy filologické*. Praha: Filozofický ústav AV ČR. 2000. Vol. 123. No. 1-2. s. 167-180.

HOFFMAN, Alice. Reliability and validity in oral history. DUNAWAY, David King; Baum, Willa Klug (eds.). *Oral History. An Interdisciplinary Anthology*. Lanham: Altamira Press, 1996, 432 s.

Informace pro média. VŠFS. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013-zpravy&z=86&year=2009>.

JIRÁSEK, František. Historická role první soukromé vysoké školy a 10 let BIVŠ na trhu vysokoškolského vzdělávání. In BIVŠ. *10 let soukromého vysokého školství v ČR*. Sborník konference s mezinárodní účastí. 2009. 71 s.

JOSELSON, Ruthellen. On Writing Other People's Lives. In LIEBLICH, Amia a Ruthellen JOSSELSON, eds. *The narrative study of lives*. Thousand Oaks : Sage, 1997. s. 60-71

Katedra marketingové komunikace VŠFS. *Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2007 a 2009*. Praha: VŠFS. 2007, 2009.

Katedra marketingové komunikace VŠFS. *Výsledky ankety zaměstnanců a učitelů VŠFS, o.p.s., 2010*. Praha: VŠFS. 2010.

KLÍMA, Josef. Titul snadno a rychle. Jak kauza plzeňských práv otrásla důvěrou v justici. In *České podsvětí*. [online] Praha: Seznam.cz. Copyright © Seznam.cz, a.s. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/titul-snadno-a-rychle-jak-kauza-plzenskych-prav-otrasla-duverou-v-justici-171256>.

Komory ČKR. *Česká konference rektorů*. [online]. © 2002–2023 Česká konference rektorů. [cit. 12-07-2023]. Dostupné z: <https://www.crc.muni.cz/struktura/komory>.

Konference a semináře pořádané VŠFS. *VŠFS*. [online] [cit. 2023-12-29] Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=3231-konference-a-seminare>.

LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevědomosti. Omyly společnosti vědění*. První vydání. Praha: Academia, 2008

LUŇÁKOVÁ, Zuzana. Pražský radní Langmajer má pochybný titul. A není sám. In *Hospodářské noviny*, 2. 11. 2009

Ministerstvo školství a mládeže ČR. *Boloňský proces*. [online]. © 2013–2023 MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2>

Ministerstvo školství a mládeže ČR. *Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol*. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

Ministerstvo školství a mládeže ČR. *Obecná informace o vyšším odborném vzdělávání*. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/obecna-informace-o-vyssim-odbornem-vzdelavani>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Přehled vysokých škol*. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>.

Ministerstvo školství a mládeže ČR. Souhrn VŠ. [online]. © 2013–2023. MŠMT. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f2.html.

McMULLEN, Matthew S. Higher Education Finance Reform in the Czech Republic. *European Education*. Oxfordshire: Taylor & Francis Ltd. 2004. Roč. 36 (2), s. 75-93.

MŠMT. Rozhodnutí o udělení státního souhlasu. [dopis]. Praha. 30. 11. 1999. Archiv VŠFS.

Odbor vysokých škol MŠMT. *Informace o stavu soukromého vysokého školství*. Praha: MŠMT. 2000. 18 s.

PABIAN, Petr. Od elitního přes masové k univerzálnímu terciárnímu vzdělávání: konceptuální rámec. In PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. 1. vyd. Praha: Grada. 2010. 168 s.

PABIAN, Petr, Karla TVRDÁ a Lucie HÜNDLOVÁ. Jsou studující všemocní nebo bezmocní? Vládnutí v českém vysokém školství mezi studentokracií, akademickou oligarchií a manažerismem. In *Aula*. Vol. 21. No. 1. s. 68-83

POLOUČEK, Stanislav. „I ve školství chybí konkurence.“ *Hospodářské noviny*, 28. 7. 1999. [cit. 2023-08-02]. Dostupné z [https:// https://archiv.ihned.cz/c1-809036-i-ve-skolstvi-chybi-konkurence](https://archiv.ihned.cz/c1-809036-i-ve-skolstvi-chybi-konkurence).

PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 63-74.

Protokol o výsledku kontroly. MŠMT. Praha: 18. 12. 2009. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.vsfs.cz/zpravy/2010/file/SKMBT_C25309121811030.pdf.

PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. 1. vyd. Praha: Grada. 2010. 168 s.

První a jedinečné promoce na VŠFS. In *Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3 N. 2. 5/2004. s. 6.

Report. Projekt Univerzita. Interní materiál. Praha: VŠFS. Říjen 2004. Osobní archiv autorky.

Stanovisko Vysoké školy finanční a správní ze dne 23.10.2009, 14.00 hod. VŠFS. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013-zpravy&z=83&year=2009>.

Statut. *Česká konference rektorů*. [online]. [cit. 2023-11-19]. © 2002–2023 Česká konference rektorů. Dostupné z: <https://www.crc.muni.cz/o-ckr/statut>.

Studium na VŠFS je transparentní. VŠFS. [online] (c) Vysoká škola finanční a správní, a.s. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013-zpravy&z=128&year=2010>.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. Proč zájem o VŠFS neklesá. In *Xadonia*. Roč. 2017 Č. 3. Praha: VŠFS. 2017

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. Stát soukromé vysoké školy potřebuje. *Speciál Dnes*. 2023. 19. 5. Praha: MF Dnes.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Vysoká škola finanční a správní sídlí na Žižkově*. In Radniční noviny. List Městské části Praha 3. Praha: Milpo. 2000. Roč. 9. č. 2. 6 s.

ŠIMŮNKOVÁ, Alena. Ke vztahu historiografie a antropologie: Perspektivy aplikování antropologických přístupů na historický výzkum. *Český lid*. Praha: Etnologický ústav AV ČR. 1995. Vol. 82. N. 2. s. 99-111.

ŠMATLÁK, Josef. VŠFS – centrála Praha. In VŠFS pět let – příloha časopisu *Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3. č. 4. 12/2004. s. XI.

ŠVEC, Josef. VŠFS – studijní středisko Most. In *VŠFS pět let – příloha časopisu Xadonia*. Praha: VŠFS. Roč. 3. č. 4. 12/2004. s. XIII.

THOMPSON, Paul. The Voice of the Past. Oral History. In PERKS, Robert a Alistair THOMSON eds. *The Oral History Reader*. Londýn a New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2003. s. 21-28.

TROW, Martin. *Problems in the Transition From Elite to Mass Higher Education*. Carnegie Commission on Higher Education. Berkeley. 1973. 57 s.

Třicet případů majora Zemana. Seriál. Česko-Slovenská filmová databáze. [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/71550-tricet-pripadu-majora-zemana/prehled/>.

VALÁŠKOVÁ, Marie. Vysoká škola politická aneb Kde studují pražští politici. In *Hospodářské noviny*. 23. 10. 2009.

VESELÝ, Jan. VŠFS, škola, která si hlídá uplatnění svých studentů. In *Ústecký kraj DNES*. 22. 3. 2018. Praha: Mladá Fronta Dnes.

VŠFS. *Průvodce studiem Vysoké školy finanční a správní. Akademický rok 2000/2001*. Osobní archiv autorky.

VŠFS. *Vnitřní hodnocení VŠFS za akademické roky 2002/2003 a 2003//2004*. Praha: VŠFS. 2004. 61 s.

VŠFS. *Výroční zpráva za rok 2000*. Praha: VŠFS. 2001.

VŠPJ. [online]. © Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tolstého 16, 586 01 Jihlava. [cit. 12-02-2023]. Dostupné z: <https://www.vspj.cz>.

Vysoké školství od roku 1968 do roku 1989. In *Historie a vývoj vysokého školství - 1919–2008*. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [cit. 2023-08-02]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20534966/w-3314a5.pdf/4d7ff259-22fe-486a-9544-62cd57e70e83?version=1.0>

Vysoké školy od roku 1989-2000. In *Historie a vývoj vysokého školství - 1919–2008*. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534966/w-3314a6.pdf/610ca25f-b9bd-4c82-bcc7-5695919f703e?version=1.0>.

„Vysokoškolský zákon umožnil vznik prvních soukromých škol.“ *Hospodářské noviny*, 30. 8. 1999. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z <https://archiv.hn.cz/c1-825975-vysokoskolsky-zakon-umoznil-vznik-prvnich-soukromych-skol>.

Vývoj některých vysokých škol od roku 1959. In *Historie a vývoj vysokého školství - 1919–2008*. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534966/w-3314a11.pdf/f757caeb-56b6-4b06-b210-a7aad82014b2?version=1.0>.

Workshop Univerzita. Prezentace. Most: 2003. Aurum. 14. – 16. 9. 2003.

YOW, Valerie. „Do I Like Them Too Much?“. Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vice-Versa. *Oral History Review*. Oxford: Oxford University Press. 1997. Roč. 24 (1), s. 55-80

YOW, Valerie. Ethics and interpersonal relationships in oral history research. *Oral History Review*. Oxford: Oxford University Press. 1995. Roč. 22, s. 51-66.

YOW, Valerie Raleigh (ed.). *Recording Oral History*. A guide for the Humanities and Social Sciences. Lanham: Altamira Press, 2005.

Z historie Akademického senátu Univerzity Karlovy. *Univerzita Karlova*. [online]. © 2023 Univerzita Karlova, foto: UK a Shutterstock.com [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-4846.html>.

Zápis z 9. zasedání Akreditační komise Tišnov, 28. a 29. září 1999. [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2011/07/zapis_ak_09_1999.pdf.

Zápis ze zasedání Akreditační komise č. 02-00. *Akreditační komise ČR*. Tuchlovice, 7.- 8. března 2000. [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wpcontent/uploads/2011/07/zapis_ak_02_2000.pdf.

Zápis ze zasedání Akreditační komise č. 03-00. Kostelec nad Černými lesy, 25. – 26. duben 2000 [online] [cit. 2023-12-08] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2010/03/213_zapis_ak_03_2000.pdf.

Zápis ze zasedání Akreditační komise č. 03-09. Akreditační komise ČR. Vyškov, 15.-17. června [online] [cit. 2023-12-29] Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2010/02/042_zapis_ak_03_2009.pdf

ZEMAN, Daniel. Recenze Teorie nevzdělanosti: Omyly společnosti vědění. In *Historická sociologie*. [online] 2010. Vol. 2. No. 1. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4161/HS_2_2_0157.pdf

Zpráva Akreditační komise o hodnocení akreditovaných činností Vysoké školy finanční a správní, o.p.s., Praha, zaměřené na průběh studia v bakalářských a magisterských studijních programech. Červen 2010. [online] [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.akreditacnikomise.cz/wp-content/uploads/2021/11/CZ_hodnoceni_vsfs_2010.pdf.

Zprávy 2009. VŠFS. [online] (c) Vysoká škola finanční a správní, a.s. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/?id=1013&year=2009&page=2>.